

ტანკები

მაიკლ ბრინი

ჯეიმს დ. ბრაუნი და ქრისტოფერ ვალიერი

ტანკები

მაიკლ ბრინი

ჯემს დ. ბრაუნისა და ქრისტოფერ ვალიერის თანაავტორობით

ნოდარ მანჩაშვილის
მთარგმნელობითი
სახელწოდებით

გარდა ფოტოების აღწერებში მითითებული პიროვნებებისა, გვინდა განსაკუთრებული მადლიერება გამოვხატოთ აშშ არმიის პატრონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმის (ფორტ ნოქსი, კენტუკის შტატი), ინგლისის ბოვინგტონის ტანკის მუზეუმისა და TACOM-ის ისტორიის განყოფილების თანამშრომლების მიმართ. ასევე მადლობას ვუცხადებთ ავტორებს, რომლებიც წიგნში ვერ მოვიხსენიეთ და რომლებმაც დიდი დახმარება გაგვინიჭეს: ჟაკ ლიტლფილდს, რენდი ტალბოტს, ჯეიმს ეორფორდს, დინ და ნენსი კლეფმანებს და დევიდ ფლერჩერს.

First published in 2008 by Zenith Press, an imprint of MBI Publishing Company, 400 1st Avenue North, Suite 300, Minneapolis, MN 55401 USA.

© Michael Green, 2008

ძართულ გამოსცემაზე მუშაობდნენ:

მთარგმნელი მედეა ჩხაიძე
კონსულტანტი თემურ მიქაუტიძე
რედაქტორი ნოდარ მანჩხაშვილი
დამკაბადონებელი მართა თაბუკაშვილი

© ნოდარ მანჩხაშვილის მთარგმნელობითი სახელოსნო, 2009

ISBN 978-9941-0-1670-7

დზიანიერი დანიელე კარნიტო

დაბეჭდილია ჩინეთში

ბარა ყდაზე:

120 მმ ძირითადი ქვემეხი შეიარაღებული მძივე ტანკი M103 აშშ არმიის საშუალო ტანკებს უნდა დახმარებოდა და საბჭოთა მძივე ტანკები განედგურებინა, რომელთა შორის იყო 122 მმ ქვემეხით აღჭურვილი IS-III. TACOM-ის ისტორიის განყოფილება

1 გვერდი

ტყის ფონზე გამოსახულია ერთ დროს ბელგიის არმიის კუთვნილი ტანკი „ლუპარდ I“, რომელიც ამჟამად ეკრძო კოლექციონერს ეკუთვნის. ბელგიის არმიამ 1968 წელს ვერძანელი მწარმოებლისაგან ამ ტანკის 334 ერთეული შეიძინა. კრისტოფ ვალიერი

საბიტულურ გვერდზე:

რუსეთის ფედერაციის არმიის შეიარაღებაში რჩება 10000 ერთეულზე მეტი ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-72. მას ლიცენზიით აგებენ კიდევ ხუთ ქვეყანაში. ტანკი მსოფლიოში სულ მცირე 30 არმიას ემსახურება. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ავტორების შესახებ:

მაიკლ გრინი თავისუფალი კორესპონდენტი, მკვლევარი და ფოტოგრაფია. მისი სპეციალიზაციაა სამხედრო საქმე, ტრანსპორტი და ძალადი სტრუქტურები. გამოცემული აქვს 80-ზე მეტი წიგნი. გარდა ამისა, სამხედრო საკითხებზე დანერვილი აქვს მრავალი სტატია საერთაშორისო და ადგილობრივი ეურნალ-გაზეთებისათვისაც.

ჯეიმს და ბრაუნი აშშ არმიისა მსახურობდა ჯავშნასატანკო სამსახურის ოფიცრად. მისი სპეციალიზაციაა კვლევები და განვითარება. ბრაუნი ოთხი წელი მუშაობდა საინჟინრო საქმის პროფესორის ასისტენტად აშშ სამხედრო აკადემიაში, სადაც ასწავლიდა საბრძოლო მანქანებსა და საავტომობილო ინჟინერებს.

კრისტოფ ვალიერი თავისუფალი ფოტოგრაფია. მისი სპეციალიზაციაა სამხედრო საქმე.

შინაარსი

შესავალი	8
ბრიტანული ტანკები	20
ფრანგული ტანკები	50
გერმანული ტანკები	74
ამერიკული ტანკები	106
რუსული ტანკები	142
სხვა ქვეყნების ტანკები	174
საძიებელი	192

შესავალი

შესავალი

ტანკი ჯავშნიანი, ცეცხლსასროლი იარაღით აღჭურვილი სამხედრო მანქანაა, რომელიც სახმელეთო საბრძოლო ფორმირებების დიდ მობილურობას და სიმძლავრეს უზრუნველყოფს. თუმცა ეს მხოლოდ მანქანის შესახებ ინფორმაციაა და ნამდვილად არ არის საკმარისი მისი აგებისთვის აუცილებელი პირობების აღსაწერად. მკაცრი განსაზღვრება იმისა, თუ რომელი მანქანაა ტანკი და რომელი არა, დღეისათვის არ არსებობს. ტანკის ყოველი მწარმოებელი თავისებურად აყალიბებს სადღეისო და სამომავლო მოთხოვნებს ტანკის მიმართ, მისი გამოყენების ტაქტიკას იმ ადგილმდებარეობის გათვალისწინებით, სადაც ტანკს მოქმედება მოუწევს, წარმოებისა და ექსპლუატაციის თავისებურებებს, ასევე, თვითონ გამოითვისებს ტანკის სისწრაფისა და მანევრულობის მაჩვენებლებს.

ტანკის ისტორია თვითმფრინავისაზე ახალია. მისი ევოლუციის პერიოდი საუკუნეზე ნაკლებს ითვლის. ამ მოკლე პერიოდში გასაოცარი შედეგია მიღებული — დღეს ტანკი თითქმის უნივერსალური დიზაინის საბრძოლო მანქანაა მთელ მსოფლიოში.

არასპეციალისტს, რომელიც ტანკში ხედავს მხოლოდ მის ზოგად ფორმას — მუხლუხებიან მანქანას, რომელსაც ძრავა კორპუსის უკანა აქვს განთავსებული, შუაში ზარბაზნის კომპურა ადგას, მექანიკოსის განყოფილება კი წინა ნაწილშია ჩასმული სხვადასხვა მოდულებს შორის არსებული განსხვავებების დასახელება გაუჭირდება.

ამ წიგნის მიზანია აჩვენოს ტანკების ევოლუციის პროცესი, რომელიც ტანკის მწარმოებელმა სახელმწიფომმა გაიარეს. ამ პროცესის ერთ წიგნში ჩატევა საკმაოდ რთულია, ამიტომ ვეცადეთ გვეჩვენებინა ის ძირითადი ხაზი, რომელიც გასდევს თითოეული სახელმწიფოს მიერ წარმოებულ ძირითად ნიმუშებს. თანამედროვე ტანკის ისტორია მხოლოდ მოვლენების ქრონოლოგია არ არის. ამ იარაღის თითოეული ნიმუშის ისტორია, ადრეულიდან ყველაზე თანამედროვემდე, მჭიდროდაა გადაჯაჭვული მისი წინამორბედების საერთაშორისო ისტორიასთან.

მომდევნო თავებში ტანკების დიზაინს განვიხილავთ. პარალელურად დავალაგებთ და ერთმანეთს შევადარებთ ტანკების განვი-

ბრიტანული ტანკების უმრავლესობას, რომლებმაც | მსოფლიო ომი გამოიარეს, ერთიანი მუხლუხი პკონდათ, როგორც ამ „მარკ V“-ს. ტანკის მუზეუმი, ბოინგტონი

თარების ცალკეულ პერიოდებს. ამ პერიოდების აღწერა მკითხველს შესაძლებლობას მისცემს მიხედვას, რით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან სხვადასხვა მოდელები, გაეცნოს თითოეული ტანკის მახასიათებლებს და თითოეული ქვეყნის თვალსაზრისს საკუთარი ტანკების შესახებ.

იდეალური ტანკი უნდა იყოს მაქსიმალურად მობილური, ჰქონდეს საიმედო დაცვა და საცეცხლე სიმძლავრე, რომლითაც ნებისმიერ მტერს უნდა სძლიოს. თუმცა, ამ სამი პრინციპული კომპონენტის თავმოყრა ერთ მანქანაში საკმაოდ რთულია. მობილურობას მანქანის მცირე ზომა და წონა სჭირდება, მაგრამ ჯავშნიანი საფარი ტანკის ზომასა და წონას ზრდის, რაც მის მობილურობას ამცირებს. ცეცხლსასროლი

ქვემეხი ყველაზე დიდი, მძიმე და სანდო იარაღია, რომელიც ტანკს ბრძოლის ველზე ესაჭიროება. ტანკის დიზაინის წარმატებულობა განპირობებულია არა მხოლოდ ამ კომპონენტების ერთმანეთთან შეთანწყობით, არამედ იმით, თუ რამდენადაა დაცული თითოეული ეს მოთხოვნა დანარჩენ ორთან ერთიანობაში. უმნიშვნელოვანესი მახასიათებლები – საიმედოობა, იოლი ექსპლუატაცია და ეკონომიურობა ტანკის დიზაინის შექმნის პროცესში კონკურენტებად განიხილებიან. ტანკის კონსტრუირებისას ძირითადი ყურადღება ექცევა მისი ნაწილებისა და აგრეგატების განლაგებას, რათა მანქანამ უფრო დიდ ხანს გაძლოს ბრძოლაში და ჰქონდეს მაქსიმალური საცეცხლე ძალა. ბოლოს და ბოლოს, კარგი

II მსოფლიო ომში გამოყენებულ ზოგ ტანკს წინა კორპუსზე დიდი ქვემეხი, ხოლო კომკურაზე უფრო მომცრო ქვემეხი ჰქონდა დაამატებული. აშშ არმიის M3 სერიის სამუხალე ტანკი ამის მაგალითია. *ეროვნული არქივი*

მანქანის შექმნის ცდა განუწელი ხარჯების შესაფერისი უნდა იყოს.

ტანკის მობილურობამ უნდა დააკმაყოფილოს მის მიმართ წაყენებული მოთხოვნები როგორც სტრატეგიული, ისე ტაქტიკური კუთხით. მოთხოვნები სტრატეგიული კუთხით ნიშნავს ტანკის გადატანის შესაძლებლობას მსოფლიოს ნებისმიერ ნერტილში, სადაც ამის საჭიროება იქნება. ტანკს შეუძლია დამოუკიდებლად გადაადგილდეს, თუმცა, უფრო ხშირად მისი გადატანა სხვა საშუალებებით – საზღვაო, სახმელეთო თუ საჰაერო ტრანსპორტით – ხორციელდება. როდესაც მობილურობაზე ვსაუბრობთ, უნდა გავითვალისწინოთ ყველა მნიშვნელოვანი დეტალი, მათ შორის, მანქანის მოლიანი ნონა და დანოლა გრუნტზე. სწორედ ეს ფაქტორებია მობილურობის ძირითადი განმსაზღვრელი. მწარმოებელი ხელმძღვანელობს იმ მახასიათებლებით, რომლებსაც დამკვეთი კარნახობს. ნებისმიერი გადახვევა ამ მოთხოვნიდან რისკთანაა დაკავშირებული. ტაქტიკური მობილურობა უფრო მრავალფეროვანია, ვიდრე სტრატეგიული. ამიტომ უფრო რთულია გავითვალოთ მისი პარამეტრები, მაგალითად, ბრძოლის ველი და ის გარემო, რომელშიც ტანკს მოუწევს მოქმედება. მეორე მხრივ კი, ტაქტიკური მახასიათებლები შეიძლება ისეთი ზოგადი იყოს, რომ მწარმოებელს საკმარისი ინფორმაცია ვერც კი მისცეს.

ტაქტიკურ მობილურობას განსაზღვრავს ტანკის დანოლა გრუნტზე, ძრავის ოპტიმალური სიმძლავრე და დაკიდება (სტაბილიზების მექანიზმი). გრუნტზე დანოლა მნიშვნელოვანია რბილ ნიადაგზე და ტალახში მანქანის გამავალუნარიანობის თვალსაზრისით. თითქმის ყველა სახელმწიფოს მიერ წარმოებულ ტანკში გრუნტზე დანოლის შემცირების მიზნით მთლიანი

მუხლუხი გამოიყენება, რომელიც მანქანის თითოეულ მხარეზე ხუთ-შვიდ ბორბალს აერთიანებს. ამის მიზეზი არ არის მხოლოდ წესი, რომელიც ყველა სახელმძღვანელოში შეგხვდება, თითქოს ტანკს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს მუხლუხი. სინამდვილეში მუხლუხი თანაბრად ანაწილებს ტანკის ნონას და, შესაბამისად, გრუნტზე დანოლაც ნაკლებია, ვიდრე შიშველი ბორბლით იქნებოდა. როცა ბორბლები ხუთზე ნაკლებია, ეს დანოლის ძალის არათანაბრად განაწილებას იწვევს, შვიდზე მეტი კი ბორბლების დიამეტრის შემცირებას მოითხოვს, რაც ბრუნვის დროს სახუნის ძალას ზრდის.

ძრავის ოპტიმალური სიმძლავრე უპირველესი საზომია იმისა, თუ რამდენად შეძლებს ტანკი სიჩქარის ცვლას და მის შენარჩუნებას დაბრკოლებების გადალახვისას. პოლიუდური წარმოადგენს ისაგან განსხვავებით, სადაც ტანკი უზარმაზარ ბეჭემოს ნააგავს, რომელიც სცენას დრამატულობას სძენს და მსახიობებს დილოგისათვის საკმარის დროს აძლევს, თანამედროვე ტანკი მარჯვე მანქანაა, რომლის სისწრაფე გამოუცდელ ადამიანს გააკვირვებს. ტანკის ე.წ. "შოკისმომგვრელი მოქმედება" მისი ძძლავრი ცეცხლსასროლი ძალის შედეგია. ასევე მნიშვნელოვანია ტანკის გამორჩენა ბრძოლის ველზე მანამ, სანამ მონინაალმდევე მოქმედებას დაიწყებდეს. სიჩქარე და მანევრულობა ტანკის სიცოცხლის ხანგრძლივობას უზუნველყოფს, რადგან მას მტრისთვის რთულ სამიზნედ აქცევს და მონინაალმდეგის მიერ ადექვატური გადაწყვეტილების მიღების დროს ამცირებს.

პირველი ტანკები ბენზინის ძრავით მუშაობდნენ, რადგან ეს იმ დროისათვის ყველაზე მსუბუქი ძრავა იყო. როცა შიგა წვის ტექნოლოგია განვითარდა, ბენზინის

საშუალო ტანკი „M4 შერმანი“ მონაწილეობას იღებს სახალხო ჩვენებაში. ის პაკონის კავალერიისა და შვიარადების მუზეუმის კუთვნილებაა. ამერიკულმა ქარხნებმა II მსოფლიო ომის დროს 50000-ზე მეტი ასეთი ტანკი გამოუშვეს. ჩუ სუ

ძრავა დიზელის ძრავამ და გაზის ტურბინამ შეცვალა. გაზის ტურბინით ნაწილობრივ ან მთლიანად აღჭურვილი ტანკი პირველად ბრძოლაში გამოიყენეს აშშ-მ, რუსეთმა და შედეგთმა, სხვა ქვეყნებმა კი მხოლოდ ექსპერიმენტულად გამოსცადეს. ტურბინები უფრო პატარა და მსუბუქია, ვიდრე დიზელის ძრავა. თუმცა, მათ ნაკლიცა აქვთ – პაერის მიწოდების მექანიზმის პრობლემები (რაოდენობრივადაც და ნაწნვის სისუფთავის მხრივაც), რაც სასწრაფო

ზომების მიღებას საჭიროებდა. პირიქული ელექტრული აგრეგატის უპირატესობა არა მხოლოდ მზაურისა და გამონაბოლქვის შემცირებაა, არამედ ის, რომ ასეთი აგრეგატი ძლიერ ელექტრულ წყაროს, და, შესაბამისად, იარაღის დატენვის ელექტრონული მექანიზმის გამოყენების საშუალებას იძლევა. მაგრამ თანამედროვე ელექტრული აგრეგატის წონა და მოცულობა, ასევე, მაღალი ფასი, კონსტრუქტორებს აიძულებს, ისევ დიზელის ძრავა ან გაზის ტურბინა

არჩიონ, რაც, სავარაუდოდ, ისევე უახლოესი მომავლის ტენდენცია იქნება.

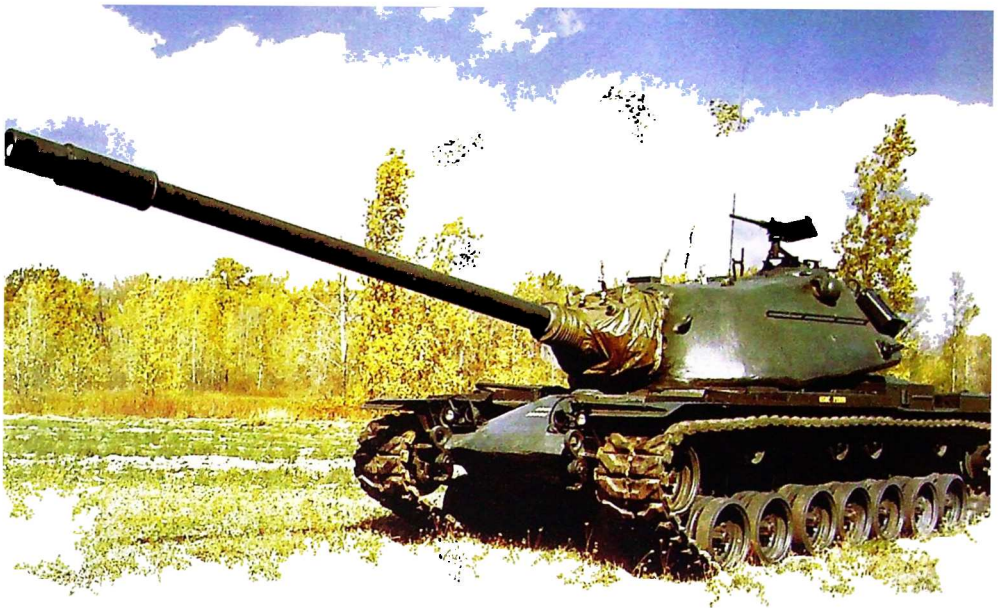
დაკიდება უზრუნველყოფს ტანკის სტაბილურობას უსწორმასწორო ზედაპირზე გადაადგილებისას. მან არა მხოლოდ უნდა დაიცვას ეკიპაჟი ძლიერი რყევებისაგან, არამედ უზრუნველყოს მყარი საარტილერიო პლატფორმა და მანქანის განევის ძალის ბმულობა გრუნტთან. ეს მოთხოვნა იგულისხმება არა მხოლოდ დიდ მანძილზე გადაადგილებისას, არამედ ეფექტური დამუხრუჭების დროსაც. თითქმის ყველა თანამედროვე ტანკში გამოყენებულია ურთიერთგადაძვეთი ტორსიონის ძელი, რომლის ერთი ბოლო კორპუსის გასწვრივად დამაგრებული და გრძივ ბერკეტთან სრულდება. დაკიდება შეიძლება აგებული იყოს ჰიდროპნევმატური მოქმედების პრინციპზე, რომელიც კორპუსის სიმაღლეს ამცირებს, რადგან კორპუსის იატაკში ადგილს არ მოითხოვს. მაგრამ ასეთი დაკიდება ძვირია მონტაჟისა და მოვლის თვალსაზრისით, ამიტომ მას მხოლოდ სპეციალიზირებულ მანქანებში ან ტექნოლოგიის დემონსტრაციის დროს იყენებენ.

მიუხედავად იმისა, რომ ზოგი ბორბლიანი მანქანა შთაბეჭდავ შედეგებს აჩვენებს გზებზე და მეტ-ნაკლებად რთულ ტერიტორიებზე, მთავარი ამოცანა — რომ ტანკმა გადალახოს რთული რელიეფი ტაქტიკურად საჭირო სიჭაბოტით და გაუძლოს ბრძოლის დროს მიღებულ დაზიანებას — განაპირობებს იმას, რომ ტანკის პროექტირებისას ძირითადი ხაზი უახლოეს მომავალში მაინც ნარმოდგენილი იქნება მთლიანი მუხლუხებით, შესაბამისი დაკიდებითა და ღიზელის ან ტურბინული ძრავით.

ჯავშნიანი საფარი თავდაპირველად შედგებოდა ერთიანი ფოლადის ნაჭრებისა-

გან ან დანაწევრებული ჯავშნის ფილებისგან. თანამედროვე ტანკის დიზაინში კომბინირებული ჯავშანი გვხვდება. ის იცავს მანქანას არა მხოლოდ ჯავშნის მასალის სპეციფიურობის გამო, არამედ გეომეტრიული ფორმებითა და შიდა ინტერიოს მონყობითაც კი. სამწუხაროდ, თანამედროვე დიზაინის ასეთი დეტალები მკაცრადაა გასაიდუმლოებული. თანამედროვე ტანკის ჯავშანი იმაზე მეტია, რაც გარეგნულად ჩანს. ის მნიშვნელოვნად განსხვავდება ფოლადის სხვა, ჩვეულებრივი ნაწარმისაგან. ამით იმის თქმა გვიწევს, რომ ნახევარი მეტრის სისქის ფასადის ჯავშანი, რომელსაც ამერიკულ „აბრამსზე“ ან ბრიტანულ „ჩელენჯერზე“ ვხედავთ, აკაცილებით მეტია, ვიდრე ამავე სისქის უბრალო ფოლადის ფირფიტა. ამჟამად უახლესი ტექნოლოგიების სპეციალისტები კმნიან დამცავ სისტემას, რომელმაც მისკენ წამოსული ჭურვი მინამ უნდა გაანადგუროს, სანამ ის კორპუსს შეეხება. თანამედროვე ტანკებმა უკვე დაამტკიცეს, რომ შეუძლიათ მოძრაობისას გაანადგურონ ნებისმიერი ტანკსაწინააღმდეგო საბრძოლო შეიარაღება, გადასატანი ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარებმტყორცნების, მართული რაკეტებისა და ტანკსაწინააღმდეგო არტილერიის ჩათვლით. ასეთი ძალის გამოყვანა სულ მალე მოსალოდნელია ზოგიერთი ქვეყნის შეიარაღებულ ძალებში.

ტანკის საცეცხლე სიმძლავრე თითქმის ყოველთვის ნარმოდგენილია მაღალი სწრაფმსროლელი ქვემებით, რომელიც ძლიერი ასაფეთქებელი მუხტის მეშვეობით მძლავრ ფეთქებად ჭურვებს გამოტყორცნის. იმის მიუხედავად, რომ ტანკის მწარმოებელმა თითქმის ყველა სახელმწიფომ სხვადასხვა დროს გამოიყენა ან ექპერიმენტულად გამოსცადა მართული ჭურვები,

ამჟ არმიის პასუხი ცივი ომის (1949-1991) პერიოდში საბჭოთა არმიის მძიმე ტანკებზე იყო მძიმე ტანკი M103 ძალიან გრძელი და ძლიერი 120 მმ ძირითადი ქვემეხით. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმში

სხვადასხვა მიზეზების გამო ეს იარაღი ფართოდ მაინც არ დაინერგა. თანამედროვე სატანკო იარაღის დახვეწილობა და ცეცხლის მართვისა და მიზნის გასწორების რთული მექანიზმები მიგვანიშნებს, რომ ტანკს შეუძლია მოძებნოს და ესროლოს ნებისმიერ სამიზნეს, რომელიც მის მხედველობის არეში მოხვდება. მართლაც, თანამედროვე სატანკო იარაღი ჯაბნის საუკეთესო სასანაბერო იარაღს 1500 მეტრის დიაპაზონში და მოხვედრაც პირველივე გასროლით ხდება. იმის მიუხედავად, რომ ელექტრომაგნიტური იარაღი დიდი ხანია ვითარდება, ტრადიციული ქვემეხი, როგორც ჩანს, მაინც სატანკო შეიარაღების ოქროს სტანდარტად დარჩება უახლოეს წლებში.

როგორც თავადაც დარწმუნებით,

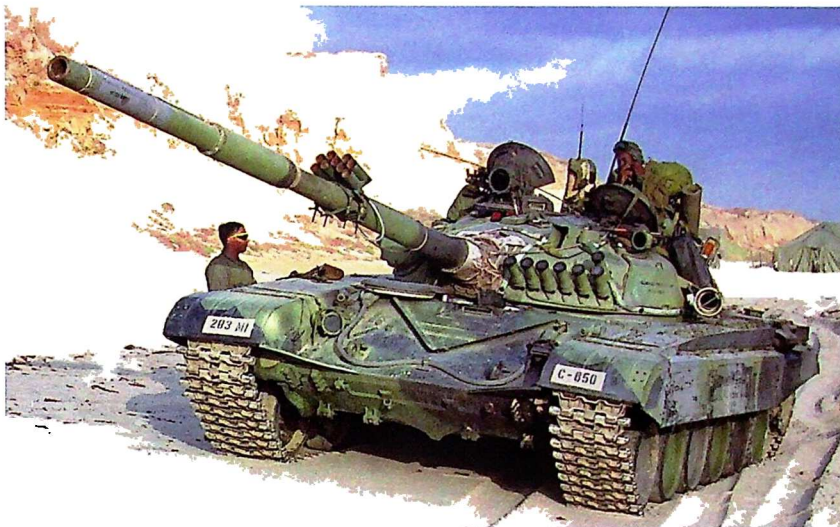
ამ წიგნში სხვადასხვა ათელის ნერტილის ერთმანეთთან შეკავშირებასა და ტანკების დიზაინის შესახებ საკუთარი დასკვნის გამოტანის შესაძლებლობას გთავაზობთ. დააკვირდით განსხვავებულ ტენდენციებს და ნახავთ, როგორი განვითარება განიცადა ამ მანქანამ ათწლეულების მანძილზე. ტანკის ყველაზე გასაოცარი დიზაინერული კონცეფციაც კი გამოხატავს გამოცდილებას, მონინალმდეგის ძალის შეფასებასა და დიზაინერების მუდმივ მცდელობას, შექმნან მობილური, დაჯავშნული და ძლიერი ცეცხლსასროლი საბმელეთო ძალა.

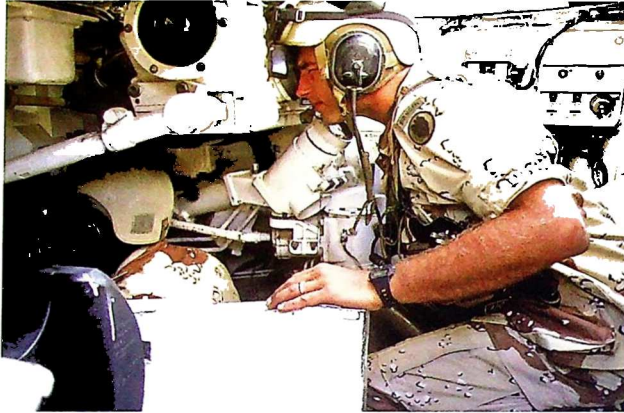
(ქვემოთ) იაპონიის არმიის ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ტაიპ 74“, რომლის გამოშვებაც 1974 წელს დაიწყო. ალქურვილია ბრიტანული წარმოების 105 მმ ძირითადი ქვემეხით, ზარბაზნის დახრილი კომპუ-
რითა და დაჯავშნული კორპუსით. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

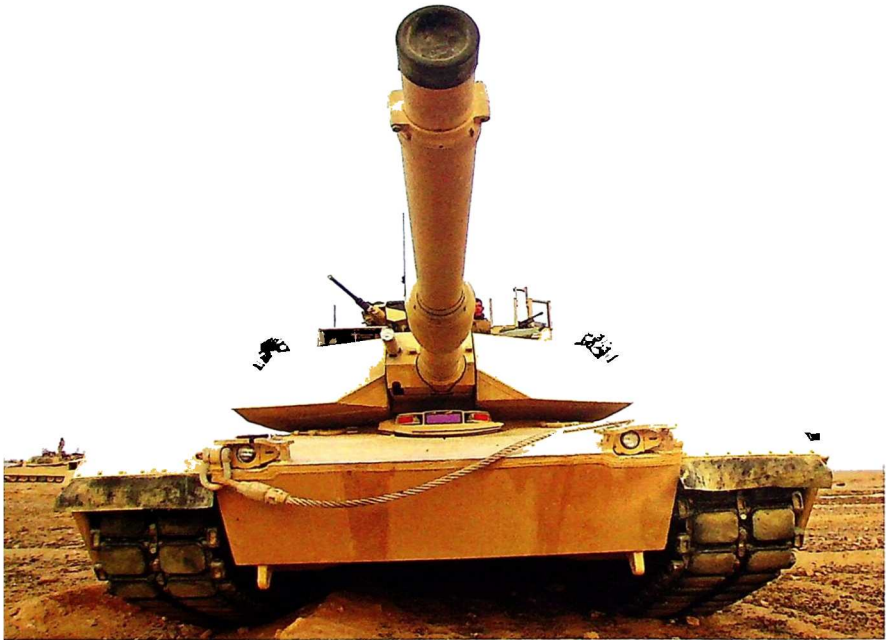
(შემდეგი გვერდი, ზემოთ) მშვიდობიანობისას გამართული წვრთნის დროს ამერიკელი საზღვაო ძა-
ლების შიომრები რუსული დიზაინის T-72 ძირითად საბრძოლო ტანკზე მუშაობენ. უცხოური წარმოების
ტანკზე ვარჯიში მათ შესაძლო მონინააღმდეგის სხვადასხვა მხარეს აცნობს. თავდაცვის ვიზუალური
ინფორმაციის ცენტრი

(შემდეგი გვერდი, ქვემოთ) დასავლეთგერმანული არმია ეყრდნობოდა ძირითადი საბრძოლო ტანკის
„ლეოპარდ II“-ის უპირატესობებს, რომელიც შეიარაღებულია ძლიერი და ზედმინეწით ზუსტი 120 მმ
ქვემეხით. XX საუკუნის 80-იან წლებში ამ ტანკით საზღვრებს იცავდნენ. კრაუს-მაფი

მანქანის მეოთხედი აშშ არმიის M60A3 ტანკის ლაზერულ მანძილზომში იხედება. მისი არტილერიისტი ზუსტად მის ქვეშ, წინა მხარეს, ტანკის წინ გამლილ მიდამოს უყურებს. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

XX საუკუნის 80-იანი წლების მკორე ნახევარში ბრიტანულ სატანკო ტექნოლოგიაში მოფარი სიაბლე იყო ძირითადი ტანკი „ჩელენჯერ II“ 120 მმ ძირითადი ქვემეხით. მოგვიანებით ის „ჩელენჯერ II“-მა შეცვალა. ტანკის მუზეუმი, ბოინგტონი.

(მორე გვერდზე, ქვემოთ) დასავლეთერმანული „ლეოპარდ II“-ის ორეული, ცივი ომის პერიოდში შექმნილი ამერიკული ტანკი „აბრამსი“ ეს ძირითადი საბრძოლო ტანკი თავიდან აღჭურვილი იყო 105 მმ, შემდეგ კი 120 მმ ძირითადი ქვემეხით, რომელსაც ფოტოზე ვხედავთ. თავდაცვის დეპარტამენტი

ბრიტანული ტანკები

ბრიტანული ტანკები

დასავლეთი ევროპა I მსოფლიო ომის ადრეულ ეტაპზევე ფართო სანგრებით იქნა დასერილი, რომელთა გამო ბრძოლა ჩიხში შევიდა. ბრიტანელებმა ამ "სანგრების ჩიხის" არსებობა პირველებმა გააცნობიერეს და უკვე 1915 წლის ივნისში გადადგეს პირველი ნაბიჯები ჯავშნიანი მუხლუხიანი მანქანის შესაქმნელად. სწრაფადვე შეიქმნა პირველი ორი საექსპერიმენტო მოდელი: ყუთის მსგავსი მოდელი „ლითლ ვილი“ (Little Willy — პატარა ვილი), და რომბის ფორმის მანქანა „მაზერი“ (Mother — დედა). „დედის“ დიზაინიდან განვითარდა თითქმის 30-ტონიანი „მარკ I“, რომელმაც სათავე დაუდო კომპლექსური არმქონე მძიმე ტანკების სერიას. „მარკ I“ ბრძოლის ველზე პირველად 1916 წლის სექტემბერში მოხვდა. ბრიტანული არმია ომის განმავლობაში „მარკ I“-ს მუდმივად აუმჯობესებდა და გერმანელების წინააღმდეგ წარმატებით იყენებდა.

I მსოფლიო ომის შემდეგ ბრიტანეთის არმიის შორსმჭვრეტელმა წარმომადგენლებმა ტანკების განვითარებაზე ზრუნვა

განაგრძეს. თუმცა, სამწუხაროდ, ბრიტანული არმიის ხელმძღვანელობამ ტანკის მნიშვნელობა სათანადოდ ვერ შეაფასა. ტანკის განვითარების მიმართ ასეთი ზერელე დამოკიდებულება ბრიტანულ არმიას II მსოფლიო ომის დასაწყისში, 1939 წლის სექტემბერში უარყოფითად დაუბრუნდა, როცა გააცნობიერა, რომ მისი სატანკო პარკი უნიათოდ შექმნილი მანქანებისაგან შედგებოდა, რომლებიც აძკარად ჩამოუვარდებოდნენ გერმანულ ანალოგებს და ამიტომ ბრძოლის ველზე ნამდვილად ვერ დაეყრდნობოდა.

მხოლოდ II მსოფლიო ომის მიწურულს, 1945 წელს გადაწყვიტა ბრიტანულმა არმიამ გამოეცადა ტანკი, რომელიც წარმატებით გაუმკლავდებოდა იმავე პერიოდის გერმანულ მანქანებს. ეს იყო ტანკი "ცენტურიონი" სამწუხაროდ, ის ძალიან გვიან შეიქმნა და მხოლოდ ნაცისტური გერმანიის კაპიტულაციას მოესწრო 1945 წლის მაისში.

იმ მიზნით, რომ „ცენტურიონი“ დასწავლავდა მის თანამედროვე, II მსოფლიო ომის შემდეგ შექმნილ მანქანებს, ბრიტანულმა

სურათზე ასახულ მანქანას „ლითლ ვილი“ ეწოდება. ის ყველა ბრიტანული ტანკის პირდაპირი წინაპარია. 1915 წლის სექტემბერში შექმნილი ეს ტანკი ბრძოლის ველზე არასოდეს გასულა, ის მხოლოდ მუხლუხის გამოსაცდელად და მართვის მექანიზმის დასახვეწად გამოიყენებოდა.

ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

არმაიმ და ტანკებით დაინტერესებულმა სხვა პირებმა მისი თითოეული ასპექტის მოდერნიზება გადაწყვიტეს. მოდერნიზაციის ამ ხანგრძლივმა პროცესმა საშუალება მისცა „ცენტურიონს“, ბრძოლის ველზე დარჩენილიყო 90-იანი წლების დასაწყისამდე, ამის შემდეგ კი ის უფრო თანამედროვე ტანკებით შეცვალეს.

„ცენტურიონის“ დამხმარე ძალად 50-იანი წლებში ბრიტანულმა არმიამ წარმოადგინა თითქმის 73-ტონიანი „ქონკერორი“ (Conqueror დამპყრობელი) – მძიმე ტანკი უზარმაზარი, 120 მმ ძირითადი ქვემეხით.

მისი ამოცანა იყო გამკლავებოდა რუსულ მძიმე ტანკებს, როგორც იყო „იოსებ სტალინი“ (IS-3), მოქმედების უფრო დიდ დიაპაზონზე, ვიდრე ეს 50-ტონიანი „ცენტურიონს“ შეეძლო. საშუალოდ, „ქონკერორს“ რამდენიმე ნაკლი ჰქონდა, რომელთა გამოსწორება ვერ მოხერხდა და ამიტომ ეს ტანკი 1966 წელს შეიარაღებიდან ამოიღეს. ეს ის წელი იყო, როცა ბრიტანეთის არმიამ ახალი მანქანა, „ჩიფტენი“ (Chieftain – ბელადი) გამოიწადა.

იმის მიუხედავად, რომ „ჩიფტენი“, „ქონკერორის“ მსგავსად, აღჭურვილი იყო 120 მმ

მძიმე ბანაი მარა I

სიგრძე:	10.16 მეტრი
სიგანე:	4.45 მეტრი
სიმაღლე	2.44 მეტრი
წონა:	34 ტონა
უკიპაჟი:	8
შეიარაღება:	ორი 57 მმ ქვემეხი და 4 ნ ცვეთამფრქვევი

ბრიტანეთის არმიის ტანკი „მარკ I“

გერმანიასთან ბრძოლაში პირველად 1916 წლის სექტემბერში ჩაერთო საფრანგეთში. უკან მიზმული ხის ბორბლები ტანკის მართვას უწყობდა ხელს.

ტანკის მუზეუმი, ბოინგტონი

ძირითადი ქვემეხით, მისი იარაღის ვერსია ახალშექმნილი და, შესაბამისად, უფრო მსუბუქი და ეფექტური იყო. „ჩიფტენის“ ცეცხლსასროლმა ძალამ და ჯავშანმა გამოცდა წარმატებით ჩააბარა. თუმცა, ბრძოლაში გამოჩნდა, რომ მანქანას მობილურობის სერიოზული პრობლემები ჰქონდა, რაც დაკავშირებული იყო არასანდო დიზელის ძრავასთან.

1983 წელს „ჩიფტენი“ შეცვალა „ჩელენჯერმა“ (Challenger – მეტოქე), რომელსაც იგივე ცეცხლსასროლი იარაღი ჰქონდა, თუმცა მისი ჯავშანი უახლესი დიზანისა იყო და საგრძნობლად უსწრებდა „ჩიფტენისას“ ცეცხლის კონტროლის სისტემის პრობლემების გამო 1990-იან წლებში „ჩელენჯერმა“ მოდიფიცირება განიცადა და გარდაიქმნა „ჩელენჯერ II“-ად, რომელიც თანამედროვე ბრიტანული სახმელეთო არმიის საყრდენი ტანკია.

„მარკ-II“ მცირე დიზაინერული დეტალებით განსხვავდებოდა „მარკ I“-საგან. ეს შემონახული მოდელი, რომელსაც მხოლოდ ტყვიამფრქვევები აქვს, „მდედრობითი“ ტიპის ტანკადაა კლასიფიცირებული. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

„მარკ-II“ მცირე დიზაინერული დეტალებით განსხვავდებოდა „მარკ I“-საგან. ეს შემონახული მოდელი, რომელსაც მხოლოდ ტყვიამფრქვევები აქვს, „მდედრობითი“ ტიპის ტანკადაა კლასიფიცირებული. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

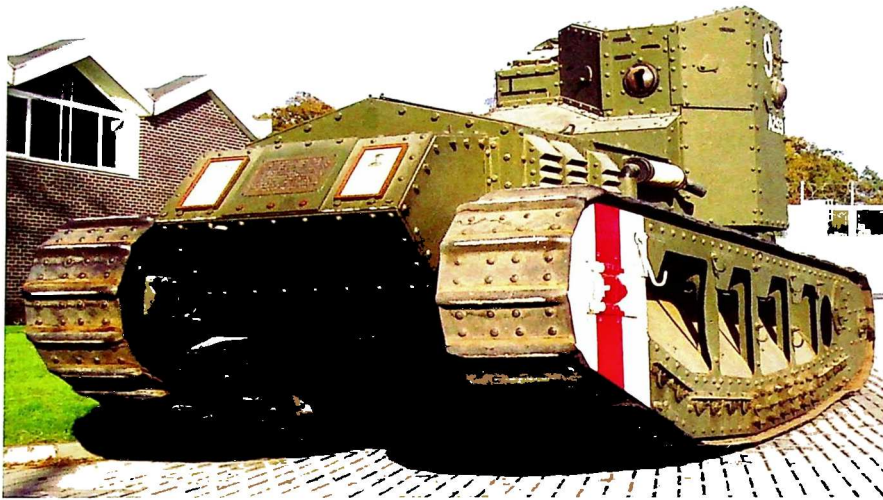
სურათზე ნაჩვენებია ორდანის აპმ არმიის მუზეუმში დაცული შიშიმე ტანკი „მარკ IV“ ნინა მოდელეების მსგავსად, ისიც მ-კაციან ეკიპაჟს იტევს. მაიკლ გრინი

„მარკ V“ უკანასკნელი რომბისებური დიზაინის ტანკი იყო, რომელიც ბრიტანულ არმიაში იბრძოდა I მსოფლიო ომის დროს. ტანკის თავზე მოთავსებული თეთრი ლითონის ნიშნებით ბრძანებებს გადასცემდნენ. ტანკის მუზეუმი, პოინტტონი

მუსლუსა ლენტი

ტანკზე დამაგრებულია პორტატული „ბილიკი“, რომელსაც მუხლუხა ლენტი ეწოდება. მოძრაობისას ტანკი ლენტს თავის წინ აფენს, გავლის შემდეგ კი ისევ კრებს. მუხლუხა ლენტი არის ქაპარი, რომელიც ერთმანეთში ჩამჯდარი, ერთმანეთთან ლითონის ქანჭიკებით გადაბმული ნაწილებისაგან შედგება.

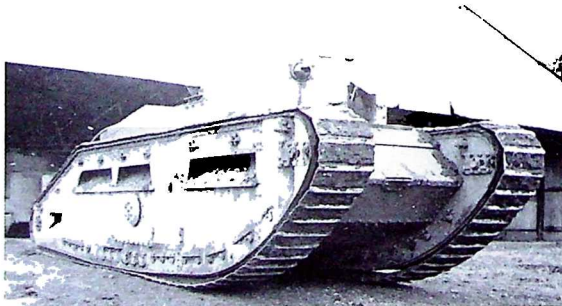

1 მსოფლიო ომის დროს გერმანელების თავდაცვის ხაზის სუსტი წერტილების გამოყენების მიზნით ბრიტანულმა არმიამ ბრძოლის ველზე გამოიყვანა ეს მსუბუქი ტანკი „უიპელი“ (Whippet – პატარა კაცი). ტანკის მუზეუმი, ბოვივტონი

ადრეული ტანკების შიდა კომუნიკაცია

1 მსოფლიო ომში პირველ ბრიტანულ ტანკებს შიდა საკომუნიკაციო მოწყობილობები არ ჰქონდათ. თუ თანამებრძოლისთვის რაბის თქმა გინდოდათ, ყურში უნდა ჩაგეყვირათ. გამოიყენებოდა ხელის სიგნალებიც, რომლებიც მტერსა და სიბნელეში რთული აღსაქმელი იყო.

„მარკ“ სერიის მძიმე ტანკები საშუალო ტანკმა „ჰორნეტმა“ (Hornet – ბზიკი) შეცვალა. ბრიტანეთის არმიის შექვეთილი 6000 ცალიდან მხოლოდ 36-მა იხილა ბრძოლის ველი 1 მსოფლიო ომის დასრულებამდე (1918 წლის ნოემბერი). პატონის კავალერიის და შვიარლების მუზეუმი

1925 წელს აგებულ „ინდიფენდენტზე“ (Independent – დამოუკიდებელი) ხუთი დამოუკიდებელი, იარაღით აღჭურვილი მბრუნავი კომპარაა. ამ ტანკის სერიული წარმოება არ დასრულებულა, რადგან ბრიტანეთ-არმიას იმ დროს არ ჰქონდა, უახკის მეზღუემი, პოლიტკო

„ინდიფენდენტზე“ იაფი მანქანის მოდილინში ბრიტანულმა არმიამ „ვიკინგის“ ქარხნის მიერ წარმოებული 130 ერთეული საშუალო ზომის „მარკ III“ შეიძინა. „მარკ III“ 1925 წელს შევიდა ექსპლუატაციაში და II მს.აფლიო ომის დაწყებისას ჯერ კიდევ გამოიყენებოდა. ტანკის მეზღუემი, ბოფორტონი

„კიარსის“ ქარხნის საშუალო ბანაი „მარკ III“

სიგრძე	5.33 მეტრი
სიგანე	2.8 მეტრი
სიმაღლე	3 მეტრი
წონა	15 ტონა
ეკიპაჟი:	5
შეიარაღება:	47 მმ ქვემეხი და საში ეკვიპმენტქვეეი

XX საუკუნის 30-40-იან წლებში „ვიკერსის“ ქარხანა ბრიტანულ არმიას ტყვიამურქვევით აღჭურვილ „შარკ“ სერიის მსუბუქი ტანკებით ამარაგებდა. ფოტოზე ნარმოდგენილია „შარკ VI“ და მისი სამკა-
ქვაპატი. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

30-იან წლებში „ვიკერსმა“ ბრიტანული არმიის მსუბუქი ტანკებით მომ-
ბარაგებელმა, გადაწყვიტა ტანკები კომერციულ ბაზარზე გაეყიდა. მყიდვე-
ლებს შორის აღმოჩნდა შვედეთის არმია, რომლის ერთ-ერთი შენაძენსაც ამ ფოტოზე ვხვდავთ. ანდრეას კირხოფი

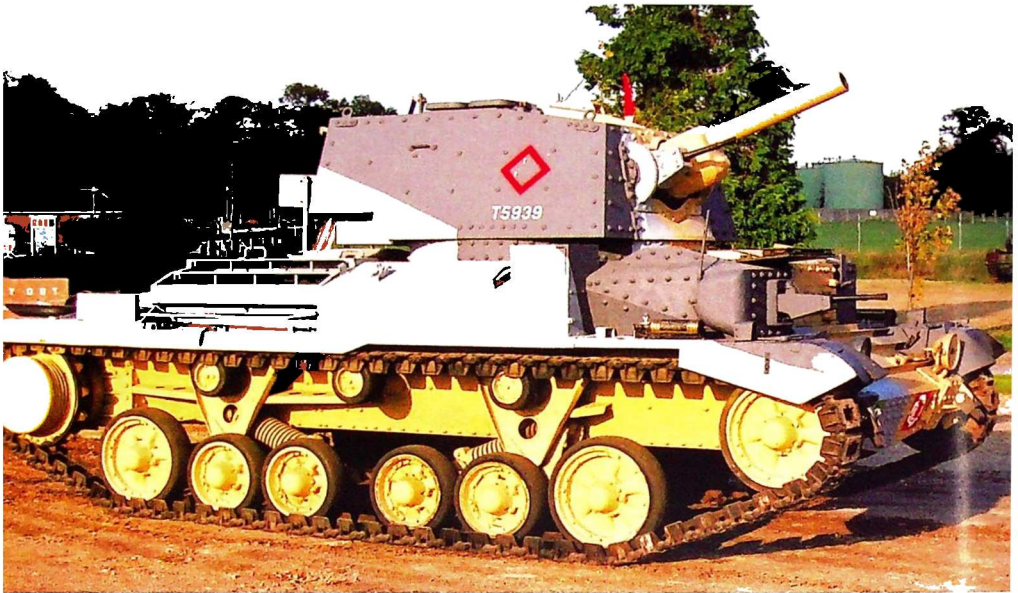

1937 წელს ბრიტანული არმიის ექსპლუატაციაში შევიდა კრეისერი ტანკი „მარკ I“. მას საში კომპურა ჰქონდა. მათგან ყველაზე დიდზე დამაგრებული იყო 40 მმ ძირითადი ქვემეხი, დანარჩენი ორი კი მხოლოდ ტყვიამფრქვევით იყო აღჭურვილი. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ბირჰანაჰეპი და ღუიშეპი

II მსოფლიო ომამდე, ომის დროსაც და მის შემდეგაც იარაღის აღსანერად ბრიტანული არმია ხშირად გამოხატავდა იარაღიდან გასროლილი ქურვის დაახლოებით ნონას გირვანქებში. ეს იარაღი შეიძლება ყოფილიყო ნებისმიერი – ტანკის, ტანკსაინაღმდეგო თუ არტილერიის კლასისა. ამჟამად არმია თავის იარაღს აღწერს ღუიშის ზომით, მილიმეტრებში ან დუიშებში, ისე, როგორც მსოფლიო არმიების უმრავლესობა.

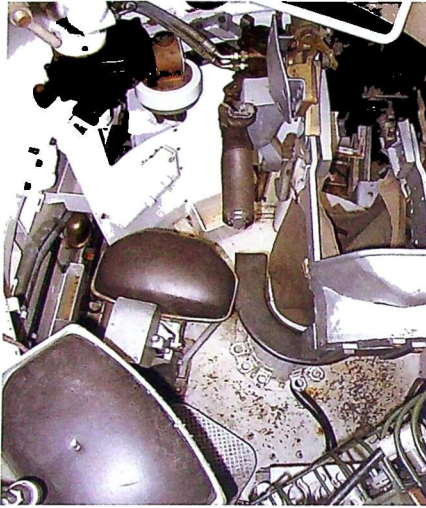
კრეისერი ტანკი „მარკ II A CS“ „მარკ I“ -ის გაუმჯობესებული ვერსია იყო. 40 მმ ძირითადი ქვემეხის ნაცვლად, ის თავს იწონებდა 94 მმ პალუჩიკით. ის ბრიტანული არმიის შეიარაღებაში 1940 წელს შევიდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(მეორე გვერდი, ზემოთ) 1934 წელს ბრიტანულმა არმიამ გადანაცვლა, რომ სჭირდებოდა ქვეითი ჯარის დამხმარე სახლო ტანკი. ეს ტანკი შეიარაღებაში 1937 წელს შევიდა. მას „მატილდა I“ ერქვა. ამ ორკაციან ტანკს ერთი ტყვიამფრქვევეი ჰქონდა, როგორც ეს ასახულია ფოტოსურათზე. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(მეორე გვერდი, ქვემოთ) „მატილდა I“ შეცვალა უფრო დიდმა და მძიმე „მატილდა II“-მა, ან უბრალოდ „მატილდამ“, რომელიც აღჭურვილი იყო 40 მმ ძირითადი ქვემეხით და ერთი ტყვიამფრქვევეით. მისი წარმოება 1937 წელს დაიწყო და 1943 წლამდე გაგრძელდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

უდაბნოს კამუფლაჟი
 ზოგი ბრიტანული ტანკი, რომელიც ჩრდილოეთ აფრიკაში იბრძოდა, შექმნილია „შირაჟის“ ან „უდაბნოს ცილის“ კამუფლაჟით, სადაც კომბინირებულია ცისა და მიწის ფერები. ამ კამუფლაჟის მიზანი ის იყო, რომ შორს მყოფი ტანკი შეერეოდა სიციხის ცილას, რომელიც უდაბნოში მიწისა და ცის საზღვარზე წარმოიქმნება.

„მატილდა“ –

ქვეითი ჯარის დამხმარე ტანკი

სიგრძე:	5,6 მეტრი
სიგანე:	2,6 მეტრი
სიმაღლე:	2,52 მეტრი
წონა:	10 ტონა
უკიპაი:	4
შეიარაღება:	40 მმ ქვემეხი და ერთი ტყვიამფრქვევი

ფოტოზე ნაჩვენებია ქვეითთა დამხმარე ტანკის „მატილდას“ ქოშკურის შიდა ხედი მეთაურის ზედა ლუკიდან. მხედველობის არეში მოქცეულია მეთაურისა და არტილერისტის ადგილები. მაიკლ გრინი

ეს კამუფლაჟიანი „კრეისერი მარკ IV“ 1940 წელს ბრიტანული არმიის პირველ ჯაგშნიან დივიზიას ეკუთვნოდა. ის აღჭურვილი იყო 40 მმ ძირითადი ქვემეხით. იბრძოდა საფრანგეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკაში 1940 და 1941 წლებში. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

1940 წელს ბრიტანეთის
„კოვენანტერი“ (Covenanter)
ეს ტანკი II
მუზეუმი, ბოვისკუ

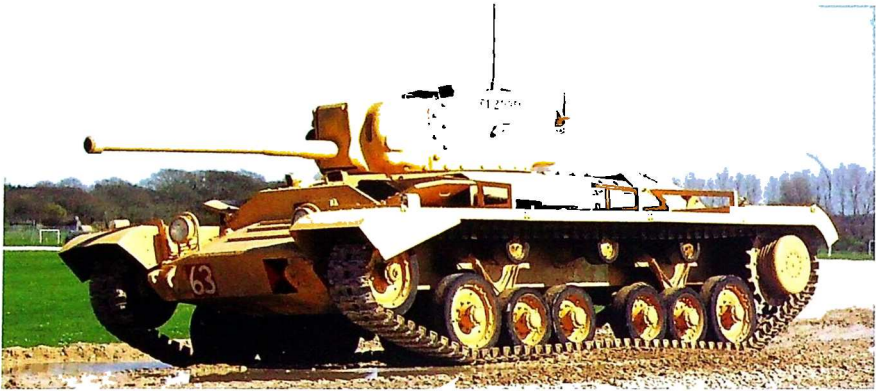
აკრეფავს V-
მეწარმეობის) ვს ავტობის დამცველი მცკლამაზ
პერიოდში სწოისების ტრის გამოიყენებოდა.

III Crusader

რეზი იმავე ნაზი

აქვს 57 მმ ძირითადი
ქვესეხი და ორი ტვირთ-
ფრეევი ის პარველად
1942 წელს გამოიყენეს
ტანკის თუ ზეუმი, ბოვისკ
ტონი

„ეალენტინ III“-ს პყაედა ოთხკაციანი ეკიპაჟი და შეიარალებული იყო 40 მმ ძირითადი ქვეშეზისა და ერთი ტყვიამფრქვევით. „ეალენტინ“ სერიის პირველი ტანკი 1940 წელს შეიქმნა, სერიის წარმოება კი 1944 წელს შეწყდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ბრიტანული ტანკის „ტეტრარქ VII“-ის ბორტზე დამაგრებული იყო 40 მმ ძირითადი ქვეშეზი და ერთი ტყვიამფრქვევი. 1944 წლის 6 ივნისს საფრანგეთში გადასხდომისას ეს ტანკები გერმანელთა ზურგში გადაისროლეს. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

სურათზე ჩანს ქვეითი ჯარის ტანკი „მარკ IV“ „ჩერჩილ I“ ის აღჭურვილია მბრუნავ კომპურაზე დამაგრებული 40 მმ ქვემეხითი და 76 მმ პაუბიკით ეორპუსის წინა მხარეს. ტანკი ბრიტანეთის ჯარში პირველად 1941 წლის იენისში გამოჩნდა. ფილ პატნერი

საიდან გავჩნდა “ჩერჩილი” ტანკის სახელწოდებაში?

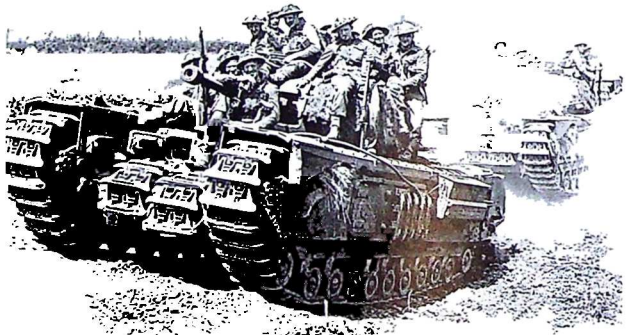
ბრიტანულმა არმიამ ტანკს ასე სერ უინსტონ ჩერჩილის, ბრიტანელი პოლიტიკოსისა და 1940-1945 წლებში დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის პატივსაცემად უწოდა. სწორედ მან მიიყვანა ქვეყანა გამარჯვებამდე II მსოფლიო ომში.

II მსოფლიო ომის მსვლელობისას ბრიტანულმა არმიამ „ჩერჩილის“ სერიის ტანკებია გაუმჯობესება გადაწყვიტა. ფოტოზე ნაჩვენებია „ჩერჩილ VII“ 75 მმ ძირითადი ქვემეხით. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგ-ტონი

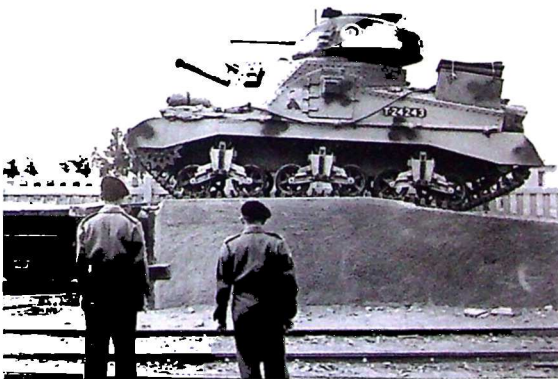
ბევრი ბრიტანული ტანკის, მაგალითად, ამ „ჩერჩილ VII“-ის ეკიპაჟი II მსოფლიო ომის მეორე ნახევარში ტანკსანიანალმდეგო ყუმბარებისაგან დაცვის მიზნით ტანკზე მუხლუბების ფრაგმენტებს ადუღებდა. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

ჩერჩილ VII	
სიგრძე:	7,44 მეტრი
სიგანე:	3,25 მეტრი
სიმაღლე:	2,5 მეტრი
წონა:	45 ტონა
ეკიპაჟი:	5
შეიარაღება:	75 მმ ქვემეხი და ორი ცყვიამფრქვევი

მოდულიზირებული „ბლექ პრინსი“ (Black Prince შავი პრინცი), „ქერსილის“ სერიიდან, გვიან გამოვიდა და ამიტომ II მსოფლიო ომში მონაწილეობა ვერ მიიღო. ის შეიარაღებული იყო 76,2 მმ სირითადი ქვემეხით. სულ მხოლოდ ექვსი ასეთი ტანკი დამზადდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

1940 წელს ტანკების სიმცირემ ბრიტანეთის მთავრობას უზიშგა, ამერიკული M3 სერიის მოდიფიცირებული ვერსია შეეკვეთა. ეს იყო სამუდამო ტანკი ბრიტანული წარმოების კომპლურით. მან ოფიციალური მეთსახელიც მიიღო – „გენერალი გრანტი“ ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ჩრდილოეთ აფრიკაში მყოფი ბრიტანელი ტანკისტები M4 სერიის საშუალო ტანკის ბორტზე ადიან, რომელსაც მეტსახელად „შერმანი“ უწოდებდნენ. ბრიტანულმა არმიამ პირველი „შერმანი“ 1942 წლის აგვისტოში მიიღო და 1944 წლის დეკემბრამდე 15000-ზე მეტ ასეთ ტანკს იყენებდა. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუხუშეში

ტანკის დამიზნების საშუალებები

ტანკის არტილერიისტი, ტრადიციულად, ობიექტს ოპტიკური სამიზნე ხელსაწყო საშუალებით უმიზნებს, რომელიც ობიექტის გამოსახულებას ადიდებს. ამავე დროს ის ხედავს სამიზნე ნიშანს დასამიზნებელ ხელსაწყოში. ის ზუსტად ადებს სამიზნე ნიშანს ობიექტზე და ამით შეუძლია გაავლოს სწორი ხაზი სამიზნიდან მიზნამდეა

ბრიტანულმა არმიამ „შერმანის“ ზოგი მოდელი 75,2 მმ ძირითადი ქვემეხით შუაიარაღა, რათა ომის მეორე ნახევრის გერმანული ტანკების სქელი ჯავშანი გაერღვია. ზოგჯერ ამ ტანკს „ფაირფლაისაც“ ეძახდნენ (Firefly – ციციანთელა). დევიდ მარიანი

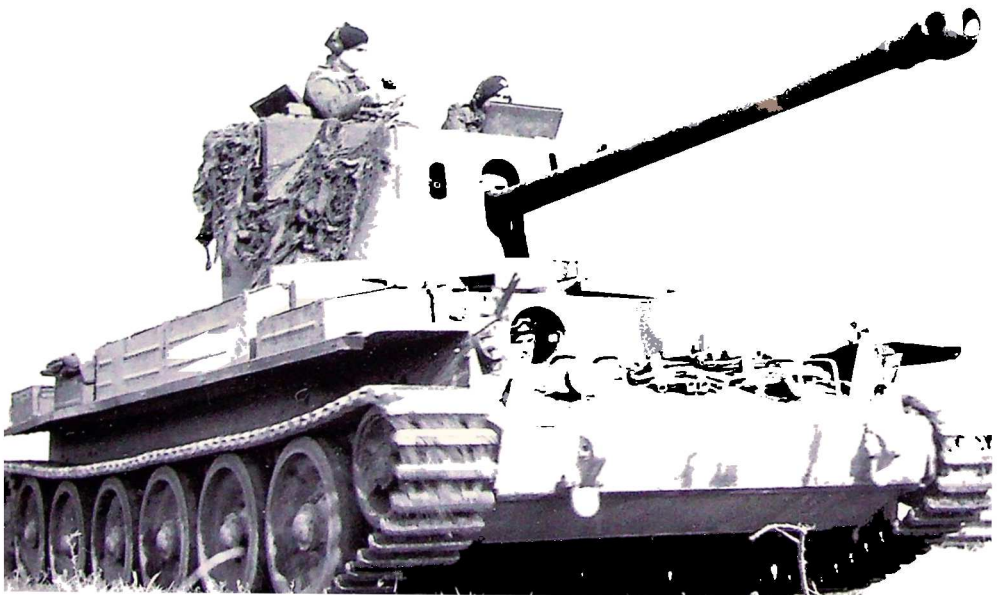

ამერიკული წარმოების M10 გამანადგურებელი ტანკის (თავიდან შეიარაღებული იყო 76 მმ ძირითადი ქვემეხით) საბრძოლო ეფექტურობის გასაზრდელად ბრიტანულმა არმიამ მასზე დაამატა ასეთივე კალიბრის 17-გირვანქანი (7,7-კილოგრამი) ძირითადი ქვემეხი და მას „M10C 17-გირვანქანი“ უწოდა. კრისტოფერ ვალიერი.

„კრომველი“ II მსოფლიო ომის მინურულს ბრიტანული არმიის ყველაზე მნიშვნელოვანი ტანკი იყო დასავლეთ ევროპაში მიმდინარე ბრძოლების დროს. ფოტოზე ნაჩვენებ ვერსიას 75 მმ ძირითადი ქვემეხი აქვს. მაიკლ გრინი

ბრიტანული ტანკები

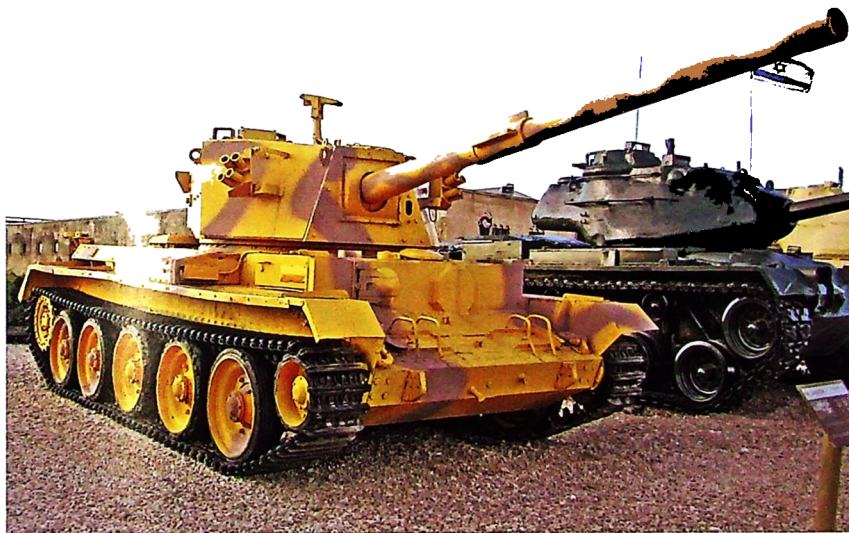

(ნინა გვერდი, ზემოთ) ბრიტანული არმიის კრეისერი ტანკი „კომეტა“ შეიარაღებული იყო დამოკლებული 76,2 მმ ძირითადი ქვემეხით. ის II მსოფლიო ომის მინურულს გამოჩნდა. „კომეტა“ ძირითადად, გადაიარაღებული „კრომველი“ იყო. „კომეტამ“ ომის ბოლომდე იმსახურა, მერე კი ის „ცენტურიონმა“ შეცვალა. კრისტოფერ ეალიერი

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) იმ მიზნით, რომ რაც შეიძლება მეტი 17-გირვანქიანი ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი ტანკი შეეყვანა მოქმედებაში, ბრიტანულმა არმიამ შექმნა ტანკი, რომელშიც „კრომველის“ უამრავი კომპონენტი გამოიყენა. ამ მანქანას „ჩელენჯერი“ დაერქვა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ჯავშნის ბანაბება

ფოლადის ჯავშანი მძიმეა და მისი ნონა ტანკის მოძრაობას ზღუდავს, ამიტომ არსებობს ნონის ლიმიტები. ტანკის დიზაინერები ყველაზე სქელ ჯავშანს იმ ადგილებში ათავსებენ, სადაც ბრძოლაში დაზიანების ყველაზე დიდი საშიშროებაა. ეს ადგილებია ტანკის წინა კოშკურა და კორპუსი.

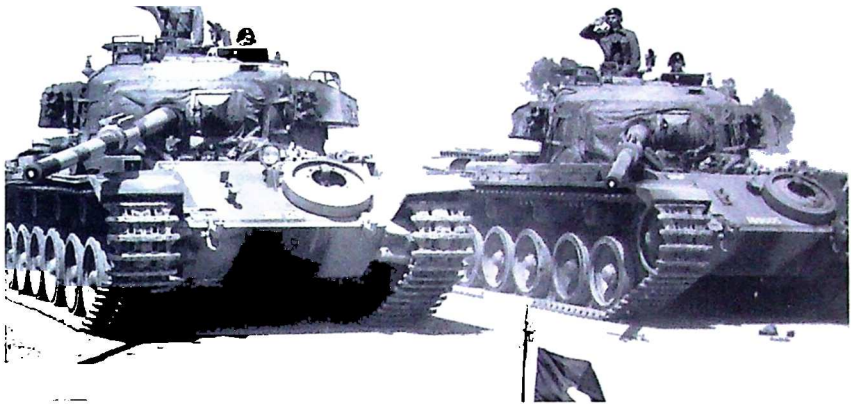
ფოტოზე გამოსახულია ებრაული არმიის მუზეუმში დაცული, II მსოფლიო ომის შემდგომი ბრიტანული ტანკი „ჩერიოტერი“ (Charioteer – მეტლე) – ტანკების გამანადგურებელი. ის შედგება „კრომველის“ კორპუსისაგან, რომელზეც დამაგრებულია 83,4 მმ ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი ახალი კოშკურა. რობერტ მანანერობი

1943 წელს დაპროექტებული „ცენტურიონის“ პირველი ექვსი ეგზემპლარი კონვეირიდან მხოლოდ 1945 წლის მაისში ჩამოვიდა. ფოტოზე გამოსახული ეგზემპლარი არის „მარკ III“, 83,4 მმ ძირითადი ქვემეხით. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

„ცენტურიონ III“

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	9,85 მეტრი
სიგანე:	3,3 მეტრი
სიმაღლე:	3 მეტრი
წონა:	57 ტონა
უკიპაქი:	4
შეიარაღება:	83 მმ ქვემეხი და ორი ცყვიამფრქვევი

4000 გამოშვებული „ცენტურიონიდან“ სახევარზე მეტი სივრცეა ქვეყნების შეიარაღებაში წავიდა. ფოტოზე გამოსახული „ცენტურიონი“ ინდოეთის არმიას ეკუთვნის და აღჭურვილია 105 მმ ძირითადი ქვემეხით, პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

„ცენტურიონის“ ეს გვიანი მოდელი, 105 მმ ძირითადი ქვემეხით, მედლური არმიის კამუფლაჟით იწონებს თავს. ლითონის დიდი ყუთები ტანკის კორპუსისა და კოშკურის წინა ნაწილზე აფეთქების სანინააღმდეგო გაუმჯობესების ფილტვია. დევიდ მარიანი

ტანკის მუხლუხის დანიშნულება

მუხლუხი ანაწილებს ნიადაგზე ტანკის დანოლის ძალას. რაც უფრო მიძიმეა ტანკი, მით უფრო ფართო უნდა იყოს მუხლუხი, რათა ტანკმა შეძლოს ფხვიერ ნიადაგზე მოძრაობა. ადრეული (I მსოფლიო ომის პერიოდის) ტანკების მუხლუხის სიციცხლის ხანგრძლივობა 30-100 კილომეტრი იყო. თანამედროვე ტანკის მუხლუხი კი დაახლოებით 5000 კილომეტრს ძღვება.

(ნინა გვერდი, ზემოთ) როცა ტანკები ძველდება, მათ სხვა ამოცანებისთვის იყენებენ. ფოტოზე გამო-
სახული ბრიტანული „ცენტურიონი“ ქვეითთა ტანკსანინალმდეგო ყუმბარმტყორცნების სამიზნედ
გადაკეთდა. ფილ ჰატჩერი

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) II მსოფლიო ომის შემდეგ ყველაზე დიდი და მძიმე ტანკი იყო ბრიტანული „კონ-
ქერორი“, 120 მმ ძირითადი ქვემუხით. ის პირველად 1956 წელს გამოჩნდა და 60-იანი წლების დასაწყ-
ისამდე იმსახურა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

„კონქერორი“ _ მძიმე ბანაი

სიგრძე ძირითადი ქვემუხის ჩათვლით:	11,58 მეტრი
სიგანე:	4 მეტრი
სიმაღლე:	3,35 მეტრი
წონა:	73 ტონა
ეკიპაჟი:	4
შეიარაღება:	120 მმ ქვემუხი და ერთი ცყვიამფრქვევი

ეს ტანკი მონაწილეობას იღებს ინდური არმიის ვიჯაანტას (გამარჯვების) ალლუმში. ეს არის ძირითა-
დი საბრძოლო ტანკი 105 მმ ძირითადი ქვემუხით. ის წარმოებულია ბრიტანული ფირმის "ვიკერსის"
მიერ. ინდურმა არმიამ 2200 ასეთი ტანკი შეიძინა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ბრიტანულმა არმიამ 50-იანი წლების დასაწყისში „ცენტურიონის“ შეცვლა გადაწყვიტა. ძირითად შემცველად იქცა ბრიტანული წარმოების 120 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული ტანკი „ჩიფტენი“ ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(შემდეგი გვერდი, ზემოთ) გერმანიის გაერთიანებამდე (1989 წელს) ბრიტანული არმიის სატანკო ბაზა დასავლეთ ბერლინში მდებარეობდა. აქ დაბანაკებულ „ჩიფტენებს“ ჰქონდათ ურბანულ გარემოში ბრძოლისათვის მისადაგებული კომუფლაჟი, როგორც ამას ფოტოზე ვხედავთ. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

(შემდეგი გვერდი, ქვემოთ) მზევრავ მანქანად კლასიფიცირებული „სკორპიონი“ (Scorpion – მორიელი) მსუბუქი ტანკია, 76 მმ ძირითადი ქვემეხითა და ერთი ტყვიამფრქვევით. მას ბრიტანული არმია 1973 წლიდან საუკუნის მინურულამდე იყენებდა. მაიკლ გრინი

„ჩელენჯერ I“-მა, რომელსაც ფოტოზე ვხედავთ, ბრიტანული არმიის რიგებში „სოფტენი“ ჩაანაცვლა. წინამორბედის მსგავსად 120 მმ ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი „ჩელენჯერი“ გაუმჯობესებული მობილურობითა და ჯავშნით გამოირჩევა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(შემდეგი გვერდი, ზემოთ) „ჩელენჯერ I“-ის გაუმჯობესებული ვერსია ბრიტანულ არმიაში 1994 წელს გამოჩნდა. მას „ჩელენჯერ II“-ს უწოდებენ. ამ ტანკის უკანასკნელი 386 ერთეული ბრიტანული არმიის შეიარაღებაში 2002 წელს შევიდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(შემდეგი გვერდი, ქვემოთ) „ჩელენჯერ II“, რომელსაც ფოტოზე ვხედავთ, აღჭურვილია პასიური დაჯავშნული პერანგით გვერდებზე, დაკიდების სისტემის გასწვრივ, და აფეთქების საწინააღმდეგო ჯავშნის ფილებით კორპუსის წინა მხარეს. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

„მალენჯარ II“

სიგრძე.

8,33 მეტრი

სიგანე.

3,52 მეტრი

სიმაღლე

2,49 მეტრი

წონა.

69 ტონა

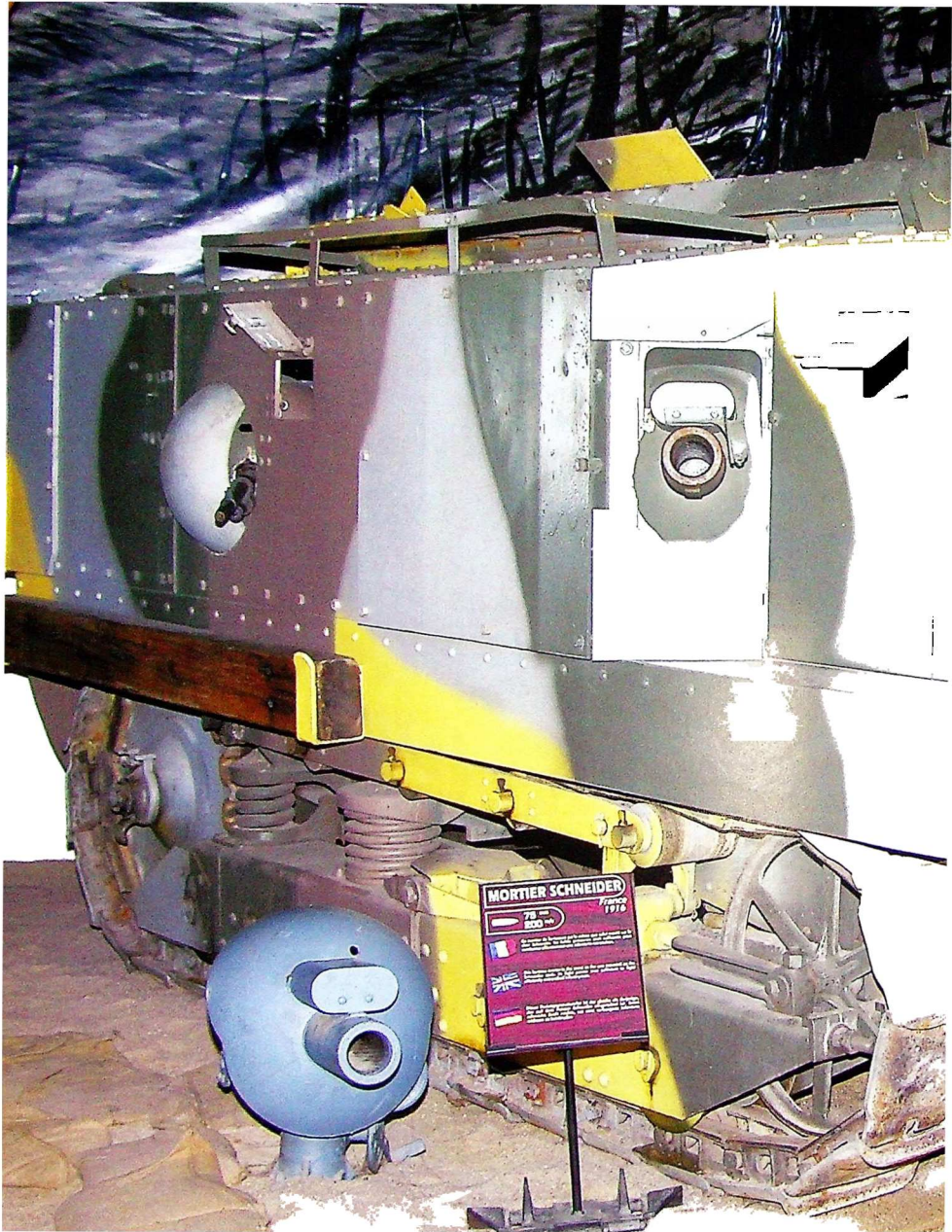
უჩიპაეი.

4

მეიარაღება.

120 მმ ქვემეხი და ორი ტყვიამურქვევი

საფრანგეთისა და ბრიტანეთის არმიებში ტანკის გამოყენების იდეა თითქმის ერთდროულად გაჩნდა. ხელმძღვანელობის აზრით, ტანკი დასავლეთ ფრონტზე გაჩაღებული ე.წ. „სანგრების ომის“ შედეგად გამოწვეულ ჩიხს გადალახავდა. ბრიტანული არმია ორიენტირებული იყო კომპიურის არმქონე ტანკების წარმოებაზე, რომელთა ფუნქცია მტრის სანგრის გადალახვა და შეტევაში ქვეითი არმიის დახმარება უნდა ყოფილიყო. ფრანგული არმიის კომპიურის არმქონე მძიმე ჯავშნიანი ტანკები, სახელწოდებით „შნაიდერი“ და „სენ-შამონი“, მხოლოდ საარტილერიო მანქანები იყო და ძალიან მძიმე დანაკლისს განიცდიდა გერმანული ტანკსაწინააღმდეგო იარაღის მხრიდან. ეს ტანკები ბრიტანულ ანალოგებს ბევრად ჩამოუვარდებოდა, რადგან სანგრის გადალახვისთვის საჭირო მობილურობა აკლდა.

1 მსოფლიო ომში მძიმე ტანკების წარმოების ფრანგულმა პროგრამამ მარცხი განიცადა, მსუბუქი ტანკების წარმოების პროგრამა კი, რომლის განხორციელება 1916 წლის ზაფხულში დაიწყო, უფრო წარმატე-

ფრანგებმა თავიანთი ექვსკაციანი ტანკი „შნაიდერი“ 1916 წელს შექმნეს, თუმცა ბრძოლის ველზე 1917 წლის აპრილამდე არ გასულა. თხელი ჯავშნისა და უგზობისას მსუბუქი მოძრაობის გამო ეს ტანკი არაეფექტური გამოდგა. კრისტოფერ ვალიერი

ბული გამოდგა. დაიწყო ფრანგული მსუბუქი ტანკების მოდელის განვითარება, რამაც შედეგად ორკაციანი FT-17 ტიპის ტანკი მოიტანა. ფრანგული მსუბუქი ტანკები წინამორბედებისაგან პირველ რიგში იმით განსხვავდებოდნენ, რომ 360 გრადუსით მბრუნავი კომპიურა ჰქონდათ, რომელზეც იარაღი იყო დამაგრებული. უფრო ადრეულ ტანკებზე იარაღი კორპუსში იყო დამაგრებული და, შესაბამისად, იარაღის მობრუნების შესაძლებლობა მნიშვნელოვნად იყო შეზღუდული.

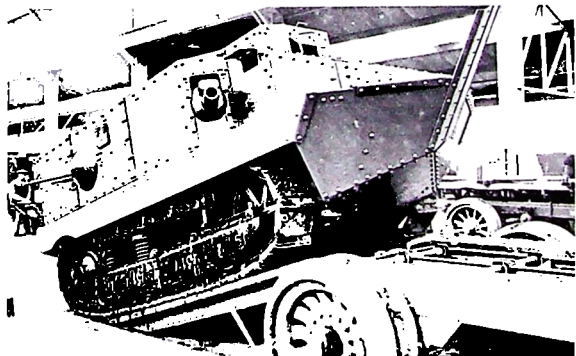
FT 17-ის პირველი პროტოტიპი 1917 წლის დასაწყისში გამოვიდა. მაგრამ სერიული წარმოების დაგვიანების გამო ბრძოლაში მისი ჩართვა 1917 წლის მაისამდე არ მოხერხდა. საფრანგეთის არმიის მიერ შეკვეთილი 7820 ტანკიდან 1918 წლის ნოემბრამდე ანუ 1 მსოფლიო ომის დასასრულამდე დაახლოებით ნახევარი შეიქმნა. იმის მიუხედავად, რომ FT 17-ის დანარჩენი რაოდენობის დამზადება შეწყდა კონფლიქტის დასრულების მიზეზით, ის საფრანგეთის არმიაში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ტანკად დარჩა. FT-17 საფრანგეთის არმიას 30-იან წლებამდე

ემსახურებოდა.

ისტორიულ მტერთან, გერმანიასთან საბრძოლველად დასაყრდენი ძალი ახალი თაობის ტანკები რომ სჭირდებოდა, საფრანგეთის არმია ესპანეთის სამოქალაქო ომის დროსაც დარწმუნდა, რომელიც 1936-1939 წლებში მიმდინარეობდა და რომელშიც ტანკები აქტიურად გამოიყენებოდა. საფრანგეთის ბიუჯეტში 1935 წელს საგრძნობი თანხა გამოიყო ახალი მსუბუქი, საშუალო და მძიმე ტანკების დასაპროექტებლად და წარმოებაში ჩასაშვებად. თუმცა, საფრანგეთის არმიაში ახალი ტანკების მასობრივი გამოჩენა მხოლოდ 1940 წელს დაიწყო. იმის მიუხედავად, რომ პროექტირების დაჩქარებამ ტექნიკური უზერხულობები გამოიწვია, მაგალითად, ერთკაციანი კოშკურა, ფრანგულ ტანკებს მაინც უკეთესი ჯავშანი და შეიარაღება ჰქონდა, ვიდრე მათ გერმანულ ანალოგებს.

1943 წელს ფრანგული არმიის ქვედანაყოფებმა ამერიკული წარმოების ტანკები მიიღეს. II მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში საფრანგეთის არმია განაგრძობდა ამერიკული წარმოების და გერმანელების მიერ მის ტერიტორიაზე დარჩენილი ტანკების გამოყენებას, სანამ თავად დაიწყებდა საკუთარი, განახლებული ტანკების დიდი რაოდენობით შექმნას. ახალი ფრანგული ტანკის პირველი

მძიმე ტანკი „მნაიდერი“ ტრაილერზე აჰყავთ, რათა საფრანგეთის არმიის ბაზაზე გადაიყვანონ. 16-ტონიანი ტანკის მაქსიმალური სიჩქარეა 8 კილომეტრი საათში. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგ-ტონი

ეგზემპლარი 50-იან წლებში გამოჩნდა AMX-13-ის სახით. ეს იყო მსუბუქი ტანკი 75 მმ ძირითადი ქვემეხით. 60-იანი წლების მიწურულს საფრანგეთის არმიაში მიიღო AMX-30, მსუბუქი ტანკი 105 მმ ძირითადი ქვემეხით.

თანამედროვე ფრანგულ ძირითად საბრძოლო ტანკს „ლექლერკი“ ეწოდება, II მსოფლიო ომის მონაწილე ფრანგი გენერლის პატივსაცემად. ტანკი აღჭურვილია 120 მმ ძირითადი ქვემეხითა და 22-ჭურვიანი ავტომატური მტერთაღი მოწყობილობით და წუთში 12 ჭურვის გასროლა შეუძლია. ტანკის კონსტრუქციაში ავტომატური მტერთაღი მოწყობილობის შეტანამ ეკიპაჟის რაოდენობა სამ კაცამდე შეამცირა: მეთაური, არტილერისტი და მძღოლი.

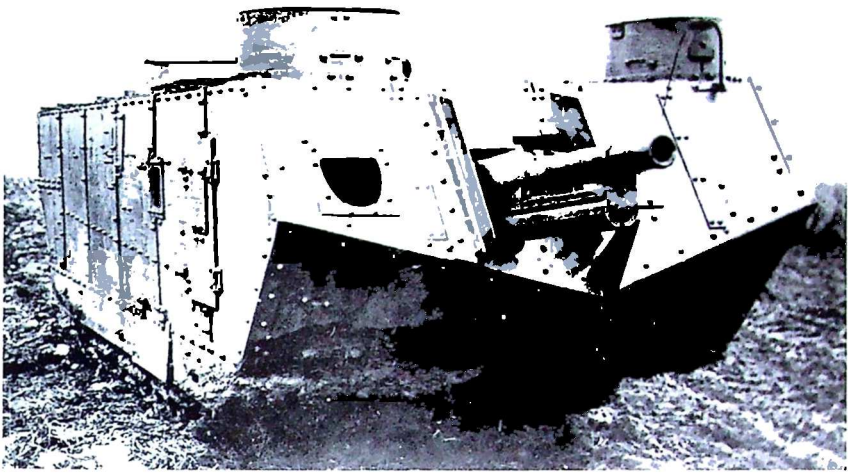
„ლექლერკის“ მეთაური და არტილერისტი იყენებენ რთულ, კომპიუტერულად მართულ ცეცხლის კონტროლის სისტემას, რომელიც კომბინირებულია სტაბილიზირებული დამიზნების სისტემასთან. ეს სისტემები პირველი გასროლით მიზანში მოხვედრის მაღალ ალბათობას უზრუნველყოფს. ძალიან დაბალ სილუეტსა და თანამედროვე ფორმის ჯავშანთან ერთად „ლექლერკს“ აქვს თავდაცვის სისტემა, რომელიც ინფრანითულ და ელექტრომაგნიტურ სხივებს ასხივებს მისკენ მომავალი ტანკსანიანაღმდეგო ჭურვის ასაცილებლად.

ფრანგულმა მძიმე ტანკმა „სენ-შამონმა“ გერმანიის წინააღმდეგ ბრძოლაში მონაწილეობა პირველად 1917 წლის მაისში მიიღო, თუმცა ნარმატებას ვერ მიაღწია, რადგან გერმანული ფართო სანგრების გადალახვა ვერ შეძლო. კრისტოფერ ვალიერი

„სენ-შამონი“

სიგრძე ძირითადი ქვეშის ჩათვლით:	8,68 მეტრი
სიგანე:	2,67 მეტრი
სიმაღლე:	2,36 მეტრი
წონა:	24 ტონა
უკიპაი:	8
შეიარაღება:	75 მმ ქვეშეხი და ოთხი ტყვიამფრქვევი

ამ ფოტოზე გამოსახულია მძიმე ფრანგული ტანკის, „სენ-მამონის“ ადრეული პროტოტიპი. მისი მაქსიმალური სიჩქარე იყო 8 კილომეტრი საათში, ოთხცილინდრიანი ბენზინის ძრავის სიმძლავრე კი 90 ცხენის ძალას აღწევდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

მძიმე ტანკების „სენ-მამონისა“ და „შნაიდერის“ გამოცდისას განცდილმა იმედგაცრუებამ საფრანგეთის არმია აიძულა ყურადღება მსუბუქ ტანკ „რენო FT-17“-ზე გადაეტანა, რომელიც ბრძოლაში პირველად 1918 წლის მაისში გამოსცადეს. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

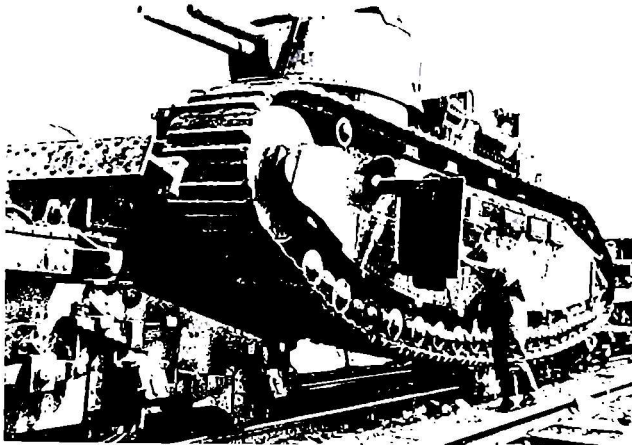

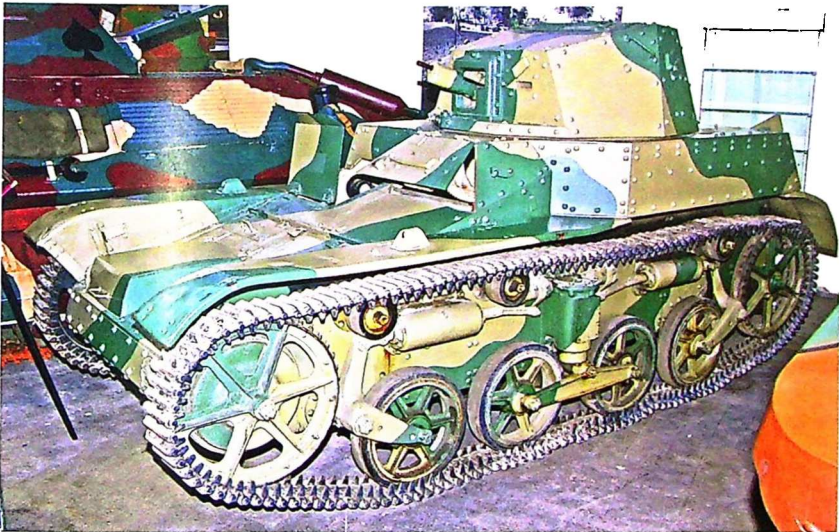
ფრანგულმა ქარხნებმა I მსოფლიო ომის ბოლო ორ წელიწადში 3000-მდე „რენო FT-17“ გამოუშვეს. ეს თითქმის 7,5-ტონიანი ტანკები 1940 წლის ზაფხულამდე გამოიყენებოდა. კრისტოფერ ვალიერი

ფრანგული ტანკების მამა

არტილერიის პოლკოვნიკი (შემდეგ კი გენერალი) ბატისტ ესტიენი იყო ის ადამიანი, ვინც ფრანგულ არმიას I მსოფლიო ომში მძიმე და მსუბუქი ტანკების გამოყენებისაკენ უბიძგა. თავად ესტიენს ტანკის არც ერთი დეტალი არ გამოუგონია, მაგრამ სწორედ ის იყო ჩანაფიქრის ავტორი.

77-ტონიანი „მარ 2C“ საფრანგეთის არმიამ I მსოფლიო ომის მიწურულს გამოიწერა, თუმცა ბრძოლაში მონაწილეობა არ მიუღია. ის 30-იან წლებში გააუმჯობესეს, II მსოფლიო ომის დროს კი გერმანელებმა ამ მოდელის ყველა ტანკი გაანადგურეს. ტანკის მუზეუმი, ბოიენცონი

მხოლოდ ერთი ტყვიამფრქვევით აღჭურვილი მსუბუქი ტანკი „რენო AMR-33“ გამოხატულებაა ფრანგული არმიის სურვილისა, მკონოდათ კავალერიის დამხმარე მშვერავი ტანკი. ის არმიამ 1934 წელს გამოიწერა. კრისტოფერ ვალიერი

„ჰოჩის H39“ მხოლოდ და მხოლოდ გადაიარაღებული „ჰოჩის H35“ მსუბუქი ტანკი იყო, რომელსაც უფრო მძლავრი ძრავა ჰქონდა. ორივე ტანკი 37 მმ ძირითადი ქვემეხით იყო აღჭურვილი. კრისტოფერ ვალიერი.

(ნინა გვერდი, ზემოთ) 30-იან წლებში კომპანია „რენომ“ გადაწყვიტა ვაეკეთებინა ახალი მსუბუქი ტანკი, რომელიც ფრანგული არმიის საჭიროებებს უსადაგებოდა. ეს იყო სამკაციანი AMC 35, 25 მმ ან 47 მმ ძირითადი ქვემეხით. კრისტოფერ ვალიერი.

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) 30-იან წლებში საფრანგეთის არმიამ გადაწყვიტა ერთი მოდელის მსუბუქი ტანკის ნაცვლად გამოეყენებინა რამდენიმე მოდელი, მათ შორის „ჰოჩის H35“, რომელიც ფოტოზეა გამოსახული. თომას ანდერსონი

ტანკის ფორმა
I მსოფლიო ომის პერიოდის ფრანგული მსუბუქი ტანკი FT 17 ყველა მომდევნო ტანკის დიზაინსა და სტრუქტურის ფუძემდებელი იყო ის შედგებოდა შემდეგი ნაწილებისაგან: მართვის განყოფილება ტანკის კორპუსის წინა მხარეს, ცენტრალურ ნაწილში ცეცხლსასროლი განყოფილება, რომელსაც თავზე ედგა 360 გრადუსით მბრუნავი კომპურა ზედ დამაგრებული ძირითადი იარაღით, და სამანქანე განყოფილება ტანკის კორპუსის უკანა ნაწილში.

მსუბუქი ტანკი „რენო R-35“ გარეგნულად თითქმის ისეთივეა, როგორც მსუბუქი ტანკები „პოჩის H35“ და „პოჩის H39“ 1940 წლის ზაფხულში, როცა გერმანია საფრანგეთში შეიჭრა, საფრანგეთის შეიარაღებაში თითქმის 2000 ასეთი ტანკი იყო. კრისტოფერ კალიერი

მსუბუქი ტანკი „რენო R-35“

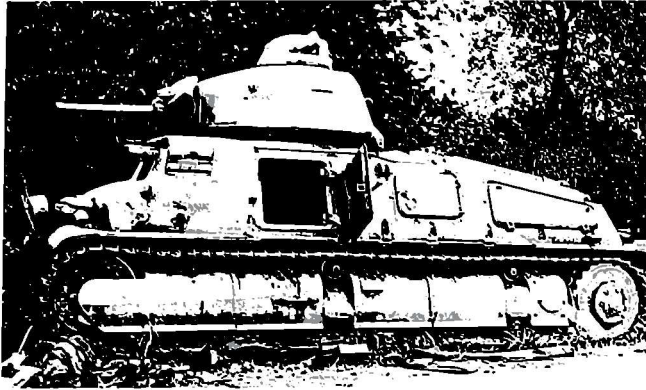
სიგრძე:	4,2 მეტრი
სიგანე:	1,85 მეტრი
სიმაღლე:	2,36 მეტრი
წონა:	11 ტონა
ეკიპაჟი:	2
შეიარაღება:	37 მმ ქვემეხი და ერთი ცყვიამფრქვევი

1939 წელს საფრანგეთის არმიამ შეიძინა ორკაციაანი მსუბუქი ტანკი FCM 36. ამ 12-ტონიანი ტანკის შეიარაღება შედგებოდა 37 მმ ძირითადი ქვემეხისა და ერთი ტყვიამფრქვევისაგან. კრისტოფერ ვალიერი

1940 წელს, როცა გერმანელები საფრანგეთში შეიჭრნენ, საფრანგეთის შეიარაღებაში ჰქონდა საშუალო ტანკი „სომუა S 35“ გერმანული არმია მას სერიოზულ ძალად განიხილავდა. მაიკლ კრინი

ბევრი სხვა ფრანგული ტანკის მსგავსად, „სომუა S35“-ის ძირითადი პრობლემაც ერთკაციანი კომპურა იყო, რაც იმას ნიშნავდა, რომ მეთაურს არტილერიის ფუნქციაც უნდა შეესრულებინა და დამტენისაც. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმი

საშუალო ტანკი „სომუა S35“

სიგრძე:	5,46 მეტრი
სიგანე:	2,11 მეტრი
სიმაღლე:	2,69 მეტრი
წონა:	22 ტონა
ეკიპაჟი:	3
შეიარალება:	47 მმ ქვემეხი და ერთი ცყვიამფრქვევი

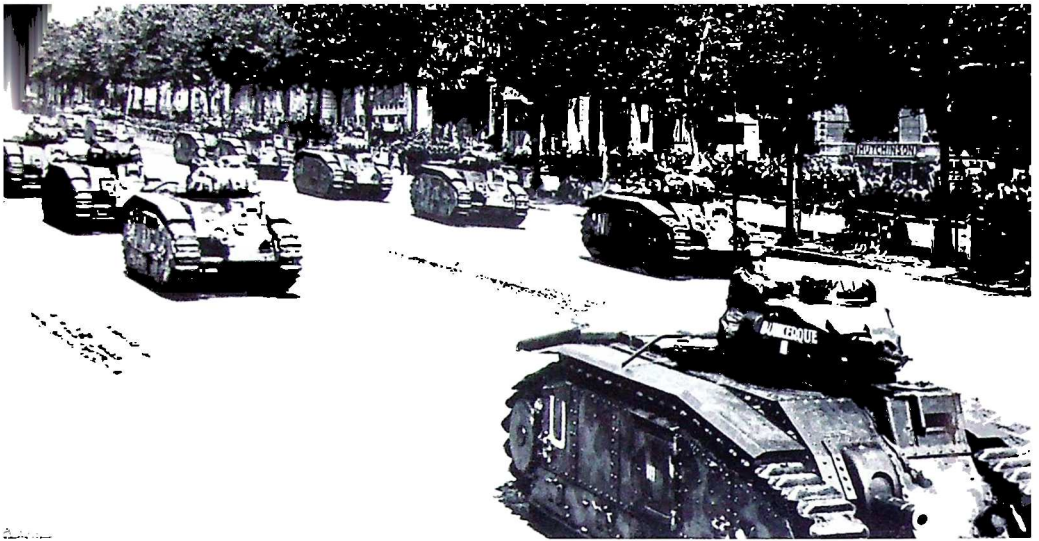
ფრანგულ „სომუა S35“-ში ნაწილად ვაჭივების სისტემის მქონე ბენზინის ძრავა და გადაცემათა კოლოფი კორპუსის უკანა მხარესაა მოთავსებული, წინა ნაწილში კი მარცხენა მხარეს არტილერიისტი ზის, მარჯვენა მხარეს რადისტკი. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

II მსოფლიო ომის დანაშაულის საფრანგეთის არმიამი ყველაზე კარგად შეიარაღებული იყო ოთხკაცხანი „მარ B1“ გაძლიერებული მძიმე ტანკი. მის წინა კორპუსზე დამაგრებული იყო 75 მმ ჰაუბიცა, ხოლო კომპურაზე 47 მმ ქვემეხი იყო მოთავსებული. კრისტოფერ ვალიერი

მძიმე ბანაი „მარ B1 ბის“

სიგრძე:	6.53 მეტრი
სიგანე:	2.72 მეტრი
სიმაღლე:	2.79 მეტრი
წონა:	35 ტონა
ეკიპაჟი:	4
შეიარაღება:	47 მმ ქვემეხი, 75 მმ ჰაუბიცა და ორი ცეცხლმფრქვევი

ფრანგული ტანკის წვლილი

1926 წელს „პარ B1“ გაძლიერებულ მძიმე ტანკზე დიფერენციალური მართვის სისტემის დანერგვით ფრანგული არმია ამ სისტემის პიონერად მოგვევლინა. დიფერენციალური მექანიზმი, რომელიც ძალას ორ გარე-ძელაკზე ანაწილებდა, მექანიკოსს შესაძლებლობას აძლევდა მართვის ბერკეტების მეშვეობით დაემუხრუჭებინა ტანკის ერთი ან მეორე მხარე და ამგვარად მოებრუნებინა მანქანა.

„პარ B1“ მოდელის მძიმე ტანკებმა მონაწილეობა მიიღეს ალუმში, რომელიც II მსოფლიო ომის დაწყებამდე გაიმართა. ამ ტანკის სიჩქარე 27 კმ/სთ იყო. მისი ბენზინის ძრავა 307 ცხენის ძალას იძლეოდა. პატონის კავალერიისა და შვიარლების მუზეუმი

1943 წლის ნოემბრიდან თავიანუფალი ფრანგული არმიის დანაყოფებმა, რომლებიც წრილობით აფრიკაში იბრძოდნენ, დიდი რაოდენობით ამერიკული დიზელის-ძრავიანი „შერმან M4A2“ ტიპის ტანკების მიღება დაიწყეს. აშშ არმია ამავე ტანკს იყენებდა ბენზინის ძრავით. კრისტოფერ ვალიერი

II მსოფლიო ომის შემდეგ საფრანგეთი ღიძხანს იბრძოდა თავისი გავლენის ქვეშ ინდოჩინეთის მოსაქცევად. მისი შუარღების დიდი ნაწილი ამერიკული წარმოებისა იყო, როგორც, მაგალითად, ეს „შერმან M4A1“ ჯიმ მესკოს კოლექცია

დიდ სამხედრო აღჭურვილობაში, რაც საფრანგეთს ამერიკიდან მიენდებოდა II მსოფლიო ომის მეორე ნახევარში და ინდოჩინეთის ომის დროს, იყო ამერიკული ოთხკაციაანი M5 სერიის მსუბუქი ტანკი. ჩუნ სუ

50-იანი წლების ბოლოს ფრანგულმა არმიამ დაიწყო 1200 ამერიკული მსუბუქი ტანკის, „M24 შაფეის“ პირველი ნაწილის მიღება. ეს ოთხკაციანი ტანკი 20 ტონას იწონიდა და შეიარაღებული იყო 75 მმ ძირითადი იარაღით. კრისტოფერ ვალიერი

საფრანგეთის არმია ამერიკული „შერმან M4“ ტიპის საშუალო ტანკების გამოყენებას 1950 წლების მონ.უ-რულამდე განაგრძობდა. ფოტოზე ნაჩვენებია შერმანი, რომელსაც ფრანგული მარკირება აქვს, აღჭურვილია 76 მმ ძირითადი ქვე-მეხით. კრისტოფერ ვალიერი

II მსოფლიო ომის შემდეგ საფრანგეთის არმიას საკუთარი სამხედრო ინდუსტრია არ ჰქონდა, ამიტომ ფრანგებმა დაიწყეს გერმანული, ომიდან შემორჩენილი ტანკების გამოყენება, როგორცაა ეს „პანტერა“ ეს 40-იანი წლების მინურულამდე გაგრძელდა. „გრაუნდ ფაუერ მეგეზინი“

დასავლეთ ევროპაში საბჭოთა კავშირის შეჭრის შიშმა 50-იანი წლების დასაწყისში აშშ-ს უბიძგა, საფრანგეთისათვის დიდი რაოდენობით საშუალო ტანკი „M47 პატონი“ გამოეყო. კრისტოფერ ვალიერი

სხვა ქვეყნებზე დამოკიდებული რომ არ ყოფილიყო და საკუთარი სამხედრო ინდუსტრია აღედგინა, საფრანგეთმა 1946 წელს ჩამოაყალიბა არმიის მოთხოვნები ახალი მსუბუქი ტანკის შესაქმნელად. ამის შედეგად შეიქმნა "AMX 13" ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

მსუბუქი ტანკი „AMX 13“

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	6,35 მეტრი
სიგანე:	2,49 მეტრი
სიმაღლე:	2,31 მეტრი
წონა:	16,5 ტონა
ეკიპაჟი:	3
შეიარაღება:	75 მმ ქვემეხი და ერთი ცვეთამფრქვევი

სამკაცრიანი AMX 13" გერმანული „ჰანტერის“ 75 მმ ძირითადი ქვემეხის ანალოგიური იყო შეიარაღებული. მისი კონსტრუქციის ყველაზე უჩვეულო მახასიათებლები იყო მოძრავი კოშკური და ავტომატური დამტენი, რობერტ მანაშერობი

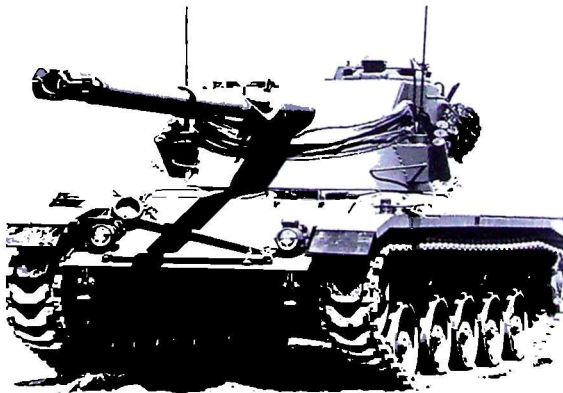

მომრავნი კომპლურა

მომრავმა კომპლურამ ცეცხლის დამიზნების შექანიზმი გაამარტივა, რადგან ტანკის სამიზნე ძირითად იარაღზე დამაგრებული და მის მოძრაობას მიყვება. ამ შექანიზმმა შესაძლებელი გახადა ავტომატური დამიზნების გამარტივებაც. მიუხედავად ამისა, ამ კომბინაციაში ქვემეხისა და კომპლურის დიდი მასის გამო იარაღი არასტაბილური გახადა მოძრაობისას სროლის დროს.

საფრანგეთის არ.

ანებით გააუქმოებუ: „AMX 13“, კვრძოდ. მა 90-ი ქირითადი ქვემეხი დაამარა. პოლანდიის არმიამ ამ მანქანის 105-მილიმეტრიანი ვერაია შეიძინა, რომელსაც სურათზე ვხვდეთ.

ავსტრიის არმიამ 1973 წელს საკუთარი ჯავშნიანი მანქანა გამოიშვა, რომელსაც „AMX 13“-ის კომპლურა და 105 მმ ძირითადი ქვემეხი აქონდა. მას დაერქვა მსუბუქი ტანკი „SK-105 კურასიე“ ტანკის მუზეუმში, ბოიენგტონი

1956 წელს, ისრაელ-არაბეთის ომის დროს, ებრაულმა არმიამ ხელში ჩაიგდო ეგვიპტური არმიის „შერმანების“ ნაწილი, რომლებზეც დამაგრებული იყო 75 მმ ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი ფრანგული „AMX 13“-ს კოშკურები. რობერტ მანაშერობი

(მეორე გვერდი, ზემოთ) „M47 პატონი“ ფრანგულ არმიაში შეცვალა „AMX 30-მა“, ძირითადად საბრძოლო ტანკმა, რომელსაც 105 მმ ქვემეხი ჰქონდა. კრისტოფერ ვალიერი

(მეორე გვერდი, ქვემოთ) 1967 წელს ოთხკაციანი ფრანგული „AMX 30“, 37-ტონიანი ტანკი, პირველად შევიდა ექსპლუატაციაში. დიზელისძრავიანი მანქანის მაქსიმალური სიჩქარე საათში 65 კილომეტრი იყო. ტანკის მუზეუმი, ბოინგტონი

ძირითადი საბრძოლო ბანაი „AMX 30“

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	9,48 მეტრი
სიგანე:	3.1 მეტრი
სიმაღლე:	2.84 მეტრი
წონა:	40 ტონა
ეკიპაჟი:	4
შეიარაღება:	105 მმ და 20 მმ მუწევილებული ქვემეხი და ავზომფრქვევი

1990-იან წლებამდე, სანამ მისი წარმოება შეწყდებოდა, თითქმის 2000 ძირითადი საზოგადო ტანკი „AMX 30“ და მისი სხვადასხვა ვარიანტი გამოიშვა. ამ ტანკს ათეულობით ქვეყნის არმიებში უმსახურია. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

ტანკის დაკიდების სისტემა

თანამედროვე ტანკის უნარი, მაღალი სიჩქარე შეინარჩუნოს რთული რელიეფის პირობებში, დამოკიდებულია არა მხოლოდ მძლავრ ძრავაზე, არამედ მის სტაბილურობის სისტემაზე დაკიდებაზე. დაკიდება საეალ ნაწილს რყევების ზემოქმედებისაგან იცავს და ტანკის ეკიპაჟისათვის მგზავრობას გასაძლებს ხდის. დამატებითი მძლავრი ამორტიზატორი ხელს უწყობს ტანკის კორპუსის რყევისა და მანქანის გადაბრუნების რისკის შემცირებას.

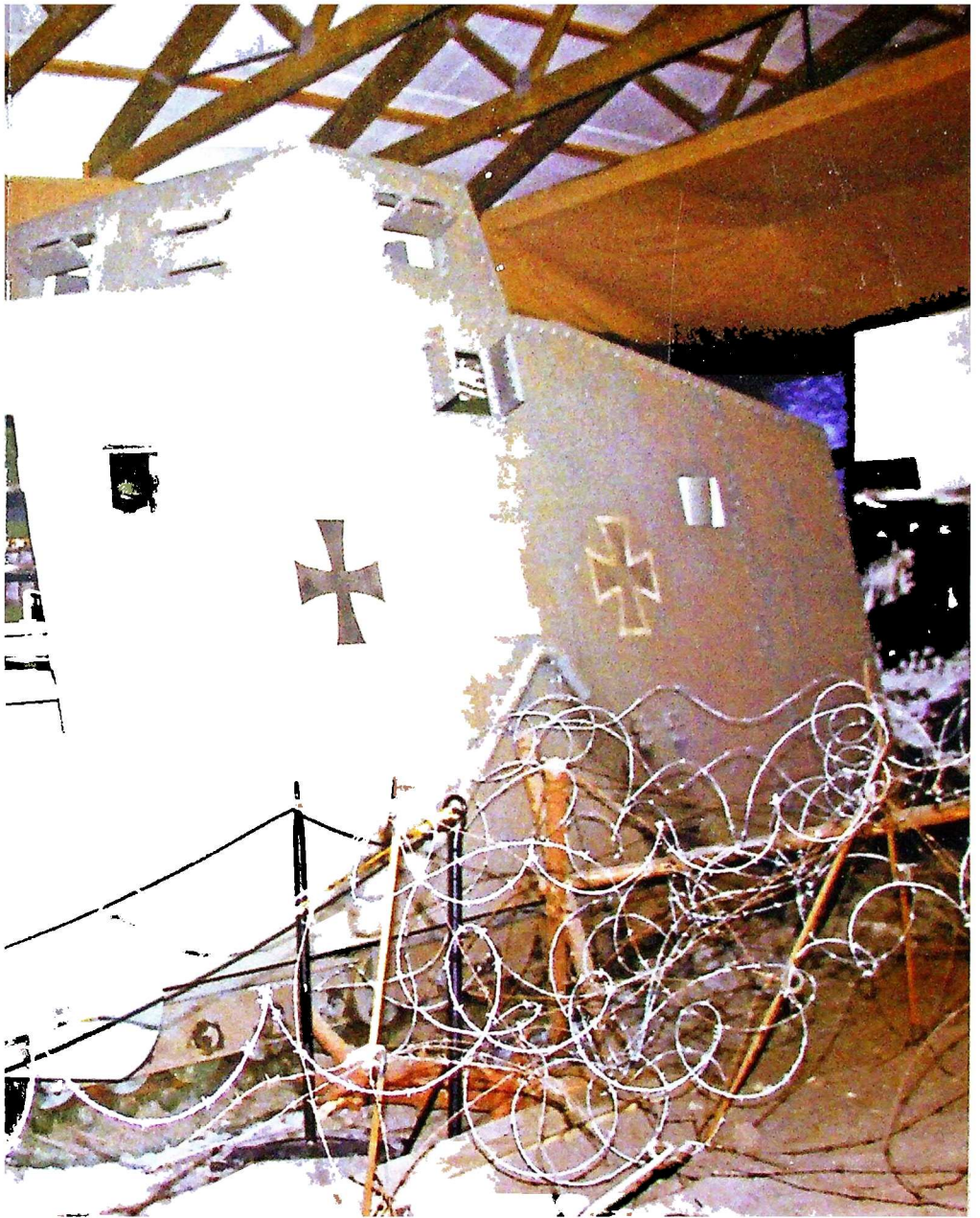
„AMX 30“ ძირითადი საბრძოლო ტანკი შეცვალა „ლეკლერკმა“, ძირითადად საბრძოლო ტანკებად მელიც ფრანგულ არმიამ 1992 წლის იანვარში გამოიწინა. კრისტოფერ ვალიერი

ფრანგულ არმიას ამჟამად შეიარაღებაში აქვს 400-მდე „ლეკლერკი“, მისი ვარიაციების ჩათვლით, როგორცაა ჯავეშნის ალდგენის უნარის მქონე მანქანა. არაბეთის გაერთიანებულ საემიროებს კი 436 „ლეკლერკი“ და მისი სხვადასხვა ვარიანტი აქვს. კრისტოფერ ვალიერი

გერმანული ტანკები

სანული ტანკები

გერმანიის არმიის მაღალჩინოსნებს თითქმის არ აინტერესებდათ ტანკების საკითხი, სანამ გაიგებდნენ, რომ ბრიტანეთის არმია საბრძოლო მუხლუხიან მანქანას ქმნიდა | მსოფლიო ომში მონაწილეობის მიზნით. თუმცა, გერმანულ გენერლებზე დიდი ბრიტანეთის არმიის მიერ 1916 წლის სექტემბერში ბრძოლაში გამოყვანილმა 49 ტანკმა ცერ მოახდინა შთაბეჭდილება. მათ ახალი იარაღი ხანმოკლე კაპრიზად ჩათვალეს. 1917 წლის ნოემბერში, როცა ბრიტანულმა არმიამ ბრძოლის ველზე 500 ტანკი გამოიყვანა და გერმანულ არმიას თავზარი დასცა, გერმანელები გამოცოცხლდნენ და დაიწყეს ფულის დაბანდება საკუთარი ტანკების წარმოებაში. მიუხედავად ახალგაჩენილი ინტერესისა, გერმანული სატანკო ინდუსტრია ვერ ჩამოყალიბდა, რადგან ომი დიდ ხარჯებს მოითხოვდა, ტანკების აგება კი ფოლადის უბრალო ნაჭრებისგან შეუძლებელი იყო. ბევრი განხილული მოდელიდან | მსოფლიო ომის დასრულებამდე (1918 წლის ნოემბერში) გერმანულმა არმიამ მხოლოდ ერთი – მძიმე ტანკი A7V გამოიყვანა,

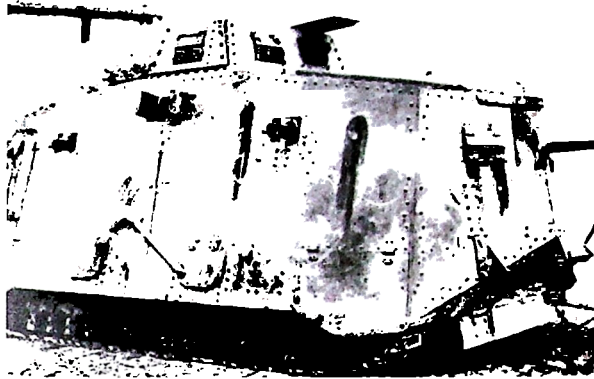
ისიც ძალიან მცირე რაოდენობით.

ომის დასრულების შემდეგ გერმანიამ ხელი მოაწერა ხელშეკრულებას, რომელიც მას მხოლოდ ძალიან მცირერიცხოვანი არმიის ყოლის უფლებას აძლევდა. მიუხედავად ამისა, ქვეყანამ სწრაფად დაიწყო საიდუმლო მუშაობა ტანკების განვითარების მიზნით. 1935 წელს გერმანიამ წამოიწყო სწრაფი შეიარაღება, რომლის გეგმაში შედიოდა მზარდი გერმანული არმიისათვის დიდი რაოდენობის ტანკების მიწოდება. გერმანულმა ტანკებმა გაიარეს ევოლუცია „პანცერ I“ და „პანცერ II“-დან (მსუბუქი ტანკები) „პანცერ III“ და „პანცერ IV“ მოდელის საშუალო ტანკებამდე (Panzer – ჯავშანი). | მსოფლიო ომში გერმანიას საკმარისი რაოდენობის ტანკების წარმოებისთვის სახსრები არ ეყო. ეს პრობლემა გერმანულ არმიას II მსოფლიო ომშიც აწუხებდა.

იმის მიუხედავად, რომ გერმანულმა არმიამ შეძლო „პანცერ I“-„პანცერ IV“ ტანკების სერიის გამოშვება და 1939-1940 წლებში რამდენიმე ქვეყანაშიც შეიჭრა, 1941 წლის შეჭრა საბჭოთა კავშირში საბოლოოდ მისი ტანკების კრახით დასრულდა. იმ

ეს A7V ავსტრალიის სამხედრო მუზეუმშია წარმოდგენილი. ის | მსოფლიო ომის პერიოდის გერმანული A7V-ს ზუსტი ასლია. ანდრეას კირხოფი

A7V ერთადერთი გერმანული ტანკი იყო, რომლის წარმოება I მსოფლიო ომის დროს დაიწყო. იმ დროს 24 ცალი A7V შეიქმნა, მაშინ, როცა ბრიტანეთმა და საფრანგეთმა 8000 ტანკი ააგეს. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

A7V	
სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	7.35 მეტრი
სიგანე	3.05 მეტრი
სიმაღლე:	3.3 მეტრი
წონა:	33 ტონა
ეკიპაჟი:	18
შეიარაღება:	57 მმ ქვემეხი და შვიდი ტყვიამფრქვევი

დროისათვის საბჭოთა კავშირს ჰყავდა T34 მოდელის საშუალო ტანკი, რომელმაც ორ კვირაში გაანადგურა გერმანიის ტანკები და ტანკსანიანალმდეგო იარაღი.

გერმანიის დაუყოვნებლივი პასუხი საბჭოთა T34 მოდელზე იყო უკვე არსებული საშუალო ტანკების მოდფიცირება, რაც უფრო მძლავრი იარაღისა და უფრო სქელი ჯავშნის შექმნით გამოიხატა. T34-ის მუქარაზე გრძელვადიანი საპასუხო გეგმის შედეგი კი იყო 1942 წელს გამოშვებული მძიმე ტანკი „ტიგერ E“ (Tiger – ვეფხვი) და 1943 წელს გამოშვებული საშუალო ტანკი „პანტერა“. 1944 წელს რუსებმა ამას განახლებული T34 მოდელის საშუალო ტანკისა და მძიმე ტანკების გამოშვებით უპასუხეს, ამიტომ გერმანულმა არმიამ ბრძოლის ველზე გამოიყვანა „ტიგერ B“, მძიმე, 88 მმ

ცეცხლსასროლი იარაღით გაძლიერებული ტანკი.

II მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ გამარჯვებულმა ქვეყნებმა გერმანიას არმიისა და შეიარაღების ფლობა აუკრძალეს. თუმცა, ძალიან მალე საბჭოთა კავშირსა და მის ყოფილ მოკავშირე აშშ-ს შორის ურთიერთობა დაიძაბა. ამის გამო აშშ-მ გადაწყვიტა ნაეხლისებინა დასავლეთგერმანული არმიის შეიარაღება და ამერიკული ტანკებით აღეჭურვა, რაც მიზნად ისახავდა საბჭოთა აგრესიის წინააღმდეგ ბასტიონის შექმნას დასავლეთ ევროპაში. საბჭოთა კავშირმა 1956 წელს შექმნა აღმოსავლეთ გერმანიის არმია და ის რუსული ტანკებით შეიარაღა.

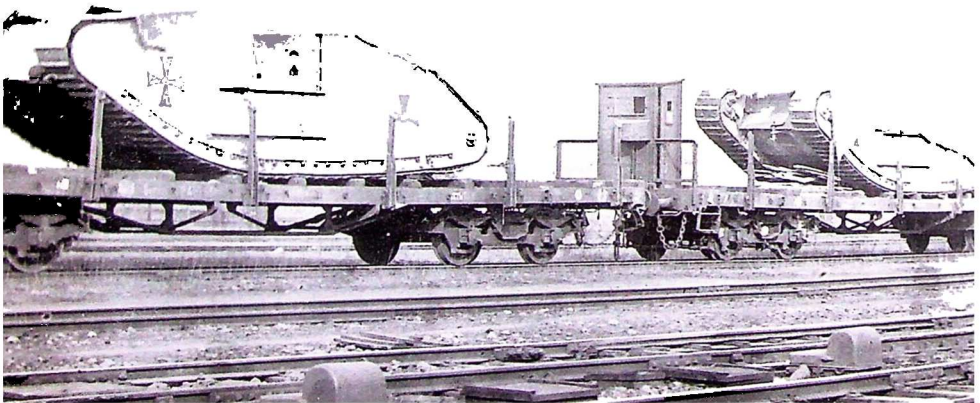
აღმოსავლეთი გერმანია რუსული ტანკებით დაკმაყოფილდა. დასავლეთ გერმანიამ

კი გადაწყვიტა, რომ ამერიკული ტანკები მის საჭიროებებს არ აკმაყოფილებდა, და საკუთარი ტანკების გამოშვება დაიწყო. პირველი ტანკი იყო „ლეოპარდ I“, ძირითადი საბრძოლო ტანკი, რომელიც ცივი ომის პერიოდში, 60-იან წლებში გამოვიდა. 80-იან წლებში მას მოჰყვა „ლეოპარდ II“, ასევე ძირითადი საბრძოლო ტანკი. ორივე სახეობის ტანკი კარგად გაიყიდა და ბევრი ქვეყნის არმიაში იმსახურა.

იმის გამო, რომ I მსოფლიო ომის დროს დიდი რაოდენობით ტანკების წარმოება ვერ შეძლეს, გერმანელებმა დაიწყეს ბრიტანული, ომის დროს იელში წადგებული ტანკების გამოყენება გერმანული ნიშნებით. სწორედ ასეთ ტანკს ვხვდებით სატვირთო მატარებელზე. პატრონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმში

მსუბუქი ტანკი „პანცერ I“

სიგრძე:	4.04 მეტრი
სიგანე:	2.06 მეტრი
სიმაღლე:	1.72 მეტრი
წონა:	6 ტონა
ეიპაჟი:	2
შეიარალება:	ორი ცყვიმფრქვევი

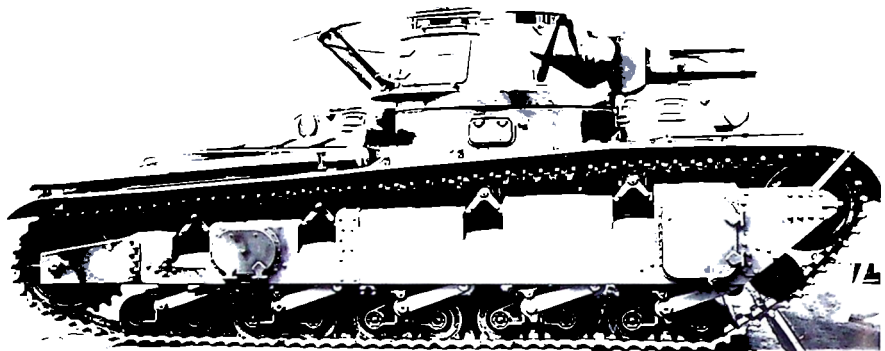

გერმანული არმიის ორკაციაანი მსუბუქი ტანკის „პანცერ I“-ის პირველი ვარიანტი კონვეირიდან 1934 წელს წაშლიდა. წარმოება 1937 წლამდე გაგრძელდა და სულ ამ მოდელით 1500-იანი რაოდენობით გამოიშვა.

თანამედროვე ესპანურში არმიამ საკუთარი ტანკის ბაზად გერმანული მსუბუქი ტანკის „პანცერ I“-ის კოპიას ესპანეთის სამოქალაქო ომის დროს (1936-1939) პიტლერი ესპანეთის გერმანული ტანკებით ამარაგებდა. პატრონის კალერიისა და მეთარალების მუზეუმში

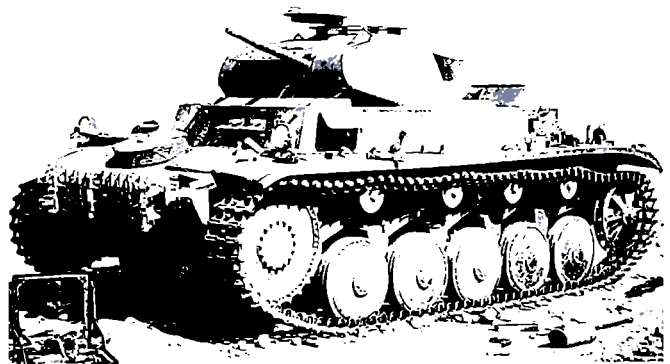

10480H

ფოტოზე გამოსახულია გერმანული არმიის ექსპერიმენტული მრავალკოშკურიანი საშუალო ტანკი „სოიბაუფარცოიგი“ (Neubaufahrzeug – დაახლ. ახალაგებული სატრანსპორტო საშუალება). მხოლოდ რეალურად არსებული ტანკი შევიდა ექსპლუატაციაში და სამმა მათგანმა 1940 წელს გერმანული არმიის მიერ სორევიცის დაპყრობაში მიიღო მონაწილეობა. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

სამკაცრიანი მსუბუქი ტანკის „პანცერ II“-ის გამოშვება 1936 წელს დაიწყო და 1940 წელს დასრულდა. გერმანული არმიის წინა ხაზიდან ის 1943 წელს გაქრა. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

ეს „ჰანცერ II“, რომელსაც გერმანული არმია II მსოფლიო ომში იყენებდა, თავად დროულ გერმანული არმიის ტანკის მუზეუმის ღერ მონუპოლი სახალხო დემონსტრაციაში იღებდა წილგობას. ათობს ანდერსონი

ეს ობიექტიანი „ჰანცერ II ლუხსი“ (Luchs - ფოცხვერი) ერთ-ერთია იმ ათი ტანკიდან, რომლებიც 1943-1944 წლებში გერმანული ჯარის დაკეით დამზადდა. ეს არის სპეციალიზირებული მზვერავი მსუბუქი ტანკი, რომელიც II მსოფლიო ომში გამოყენების მიზნით შეიქმნა. ტანკის მუზეუმი, ბოინგტონი

ხუთკაციანი „პანცერ III“-ის წარმოება 1937-1943 წლებში მიმდინარეობდა. სულ აიგო 6000 ეგზემპლარი. ამ ტანკს გაუმჯობესებული ტროსიონის ძელი და შესაბამისი დაკიდება ჰქონდა. კრისტოფერ ვალიერი

სამუალო ტანკი „პანცერ III“ ბრძოლის ველზე პირველად მოკლელულიანი 37 მმ ძირითადი ქვემეხით გამოიწნდა, მოგვიანებით კი გადაიარაღდა გრძელლულიანი 50 მმ ქვემეხით, როგორც ამ ფოტოზე ეხედავთ. ჩუ სუ

როდესაც 50 მმ ძირითადი ქვემეხის მქონე საშუალო ტანკი „პანცერ III“ მოძველდა, შეიქმნა მისი შემდგომი ვერსია, რომელიც აღჭურვილი იყო 75 მმ მოკლელულიანი პაუბიციით. ის მეტად საჭირო კუმულატიურ ტანკსანინალმდეგო საბრძოლო კობინიან ქუჩრეს ისროდა. რინარდ პანიკატი

აღრეული მორღელის საშუალო ანაი „ანტერ III“	
სიგრძე:	5, 64 მეტრი
სიგანე:	2,89 მეტრი
სიმაღლე:	2,44 მეტრი
წონა:	21 ტონა
ეკიპაჟი:	5
შეიარაღება:	37 მმ ძირითადი ქვემეხი და ორი გყვამფრქვევი

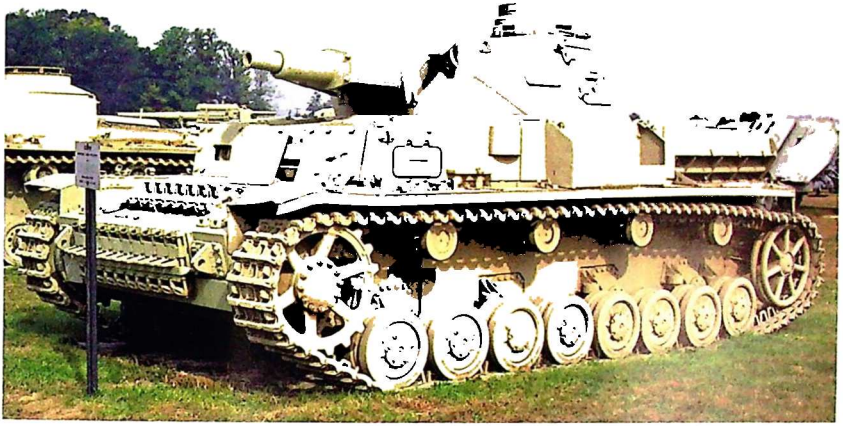

75 მმ მოკლელულიანი ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული „პანცერ III“-ის მეთაური კომპურაზე დგას და ბინოკლით პერიმეტრს ათვალიერებს. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

(შემდეგი გვერდი, ზემოთ) ხუთკაციანი საშუალო ტანკი „პანცერ IV“ აღჭურვილია 75 მმ მოკლელულიანი ჰაუბიცით. თავიდან ის საფექრებული იყო, როგორც დამხმარე ტანკი, რომელიც მონინალმდეგის ტანკსანიანალმდეგო იარაღსა და საფორტიფიკაციო ნაგებობებს უნდა გამკლავებოდა. ეს ერთ-ერთი პირველი ეგზეპლარია. რიჩარდ კანიკატი

(შემდეგი გვერდი, ქვემოთ) გრძელელულიანი 75 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული „პანცერ IV“-ის ამოცანა იყო მონინალმდეგის უფრო სქელჯავშნიანი ტანკების განადგურება. რ. ბაზალევსკი

ქვემეხის ბასროლის ელემენტები ტანკის ქვემეხის ვაზნის შუამდგენელი ნაწილებია. დეტონატორი, ასაფეთქებელი ნივთიერება (დენტო) და ჭურვი. დეტონატორი იღებს ცეცხლის იმპულსს და აანთებს ასაფეთქებელ ნივთიერებას (დენტოს). აფეთქების შედეგად ჭურვი კინეტიკურ ენერჯიას იძენს და ლულიდან გამოიტყორცნება. თუმცა დღეს უმეტესად ელექტროდეტონატორები იხმარება. თანამედროვე ვაზნა, ჩვეულებრივ, სამივე კომპონენტს ერთად შეიცავს.

მზიანი მოდალის საშუალო ტანკი „პანცერ IV“

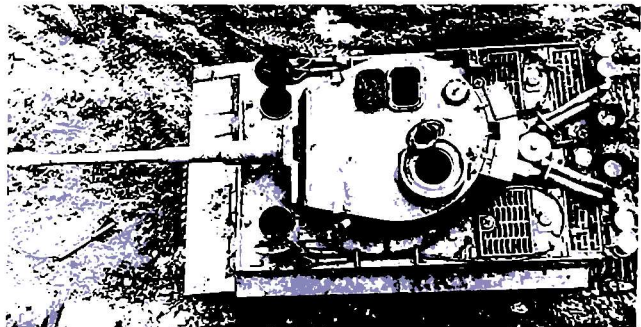
სიგრძე ძირითადი ქვეშების ჩათვლით:	5,92 მეტრი
სიგანე:	2,87 მეტრი
სიმაღლე:	2,67 მეტრი
წონა:	26 ტონა
ეკიპაჟი:	5
შეიარაღება:	75 მმ ძირითადი ქვეშები და ორი ავჯიამფრქვევი

გრძელუღიანი, სწრაფლმს-როლელი 75 მმ ძირითადი ქვე-მეზით აღჭურვილი საშუალო ტანკი „პანცერ IV“ პირველად 1942 წელს გამოჩნდა. II მსოფლიო ომში გერ-მანულმა ქარხნებმა თითქმის 9000 ასეთი ტანკი გამოუშვეს. დავიდ მარიანი

რატომ იყო გერმანელი მძიმე ტანკი „ტიგერ E“ ასე საშიში მტრისათვის? ამის მიზეზი იყო მისი აქვლი წინა ჯავშანი და ხაზაფლმსრილი, მძლავრი 88 მმ ძირითადი ქვემეხი, რომელიც ააზენიტო ქვემეხის დიზაინით შეიქმნა. ჯანკის მუზეუმი, ბოინგტონი

ზედებდები ვებდატო გერმანულ მძიმე ტანკს „ტიგერ E“-ს, რომელსაც ყველა სარქველი ღია აქვს. კომპურაში საში კაცი ეტყოდა, წინა კორპუსში კი ორი. პაკტონის კავალერიისა და შვიარაღების მუზეუმი

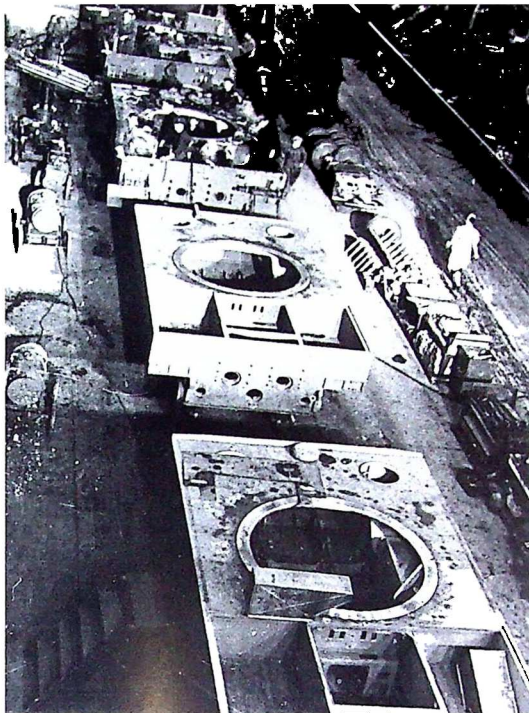

„ტიგერ E“-ს ჰქონდა წყლით გაცივების სისტემის მქონე ბენზინის ძრავა, რომელიც 700 ცხენის ძალას იძლეოდა და სწორ ზედაპირზე მანევრას 40 კმ/სთ მაქსიმალური სიჩქარით გადაადგილებდა. „გრუნდ ფაუერ შეგეზინი“

მძიმე ტანკი „ტიგერ E“

სიგრძე ძირითადი ქვეშეხის ჩათვლით:	8,23 მეტრი
სიგანე:	3,74 მეტრი
სიმაღლე:	2,84 მეტრი
წონა:	60 ტონა
ეიკაჟი:	5
შეიარაღება:	88 მმ ძირითადი ქვეშეხი და სამი ცვეამფრქვევი

ვერმანულია ქარინგმა 1942-1944 წლებში მხოლოდ 1354 „ტიგერ E“ მექანიკს. შედარებისათვის, ამერიკულმა ძალებმა 1943-1945 წლებში 50060 ცალი საშუალო ტანკი „მერმანი“ ააგეს. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმში

დამრეცი ჯავემანი

ჯავემანზე მუშაობისას კონსტრუქტორებმა ცდილობენ ის დამრეცი ზედაპირით შექმნან ქურვის ასხლეტის მიზნით. დამრეცი ჯავემის მეორე უპირატესობა ზედაპირული სიმკერვის ზრდაა. ქორიზონტალურად გასროლილ ქურვს ვერტიკალურ ჯავემანზე წინააღმდეგობას მხოლოდ ჯავემის სისქე უნებს ჯავემანის დახრილი ფილა კი უფრო სქელი ჩანს ქურვისთვის და უფრო დიდი ზედაპირული სიმკერვეც აქვს. თუ ფილები საკპარისად დახრილია, ქურვი ზედაპირზე აისხლიტება და ჯავემანს ნაკლებად დააზიანებს.

II მსოფლიო ომში მოკავშირეთა ტანკების კიდევ ერთი რისიკა იყო საშუალო ზომის „პანტერა“, რომელიც ცნობილი იყო „პანცერ V“-ის სახელითაც. მას 75 მმ სწრაფლმსროლი, მძლავრი ძირითადი ქვემეხი და სქელი, დახრილი წინა ჯავემანი ჰქონდა. მაიკლ გრინი

გერმანულმა ქარხნებმა 1943-1945 წლებში 6000 „კანტერა“ გამოუშვეს. იმ სიქარეს თუ გავითვალისწინებთ, რაც მათ ბრძოლის ველზე გაყვანას ერთვოდა თან, გასაკვირი არ არის, რომ ადრეულ მოედლებს ბრძოლის დროს სერიოზული პრობლემები ჰქონდათ. კრისტოფერ ვალიერი

საშუალო ტანკი „პანტერა“

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	8.87 მეტრი
სიგანე:	3.3 მეტრი
სიმაღლე:	3.94 მეტრი
წონა:	49 ტონა
ეკიპაჟი:	5
შეიარაღება:	75 მმ ძირითადი ქვემეხი და სამი ცვეთილი ქვემეხი

ძირითადი ქვემეხის ხრახნები

II მსოფლიო ომის ძირითად ქვემეხებს ჭურვის ფრენის სტაბილურობის მისაღწევად ხრახნებს უკეთებდნენ. ეს იყო ქვემეხის ლულაში სპირალურად ამოჭრილი ღარები, რაც ჭურვის ბრუნვას იწვევდა. ჭურვის კორპუსზე დამატებული იყო რბილი ლითონის რგოლი, რომელიც ქვემეხის ლულაში გადისას მის ბრუნვას იწვევდა. ამას გარდა, ლითონის რგოლი აფეთქების შედეგად ჭურვის უკან გაფართოებულ გაზს აკავებდა. როგორც კი ჭურვი ქვემეხის ტუნს ტოვებდა, ბრუნვითი მომენტი, რომელიც ლულის ხრახნებისგან ჰქონდა აღებული, მას მიზნისკენ მიმავალ ტრაექტორიაზე სტაბილურობას უნარჩუნებდა. ბრუნვის გარეშე ჭურვი უსწორმასწოროდ იფრენდა.

ამერიკელი სახმელეთო და საჰაერო ძალების ჯარისკაცები მიტოვებულ გერმანულ „პანტერას“ ათვალერებენ, რომელიც ცალი მხარით მიწაყრილზეა შეჩერებული. „პანტერას“ უკიბავს ამერიკული თვითმფრინავებისა უფრო კმინოდა, ვიდრე ამერიკული ტანკებისა. პატონის „კავალერიისა და მეორა-ღების მუზეუმი

სამუალო ტანკ „პანტერას“ 75 მმ ძირითადი ქვემების სიგრძე 5,8 მეტრზე ოდნავ მეტი იყო. ქვემების ლულის მუზრუქი გასროლის დროს ქვემების უკუცემის შემცირებას უზრუნველყოფდა. კრისტოფერ ვალიერი

ბერძანული ტანკები

გერმანულმა ქარხნებმა 1944 წლის იანვრიდან 1945 წლის მარტამდე 489 მძიმე ტანკი „ტიგერ B“ გა-
მოუშვეს. მისი კოპიურის წინა ნაწილი 18-სანტიმეტრიანი ჯავშნით იყო დაცული. დევიდ მარინი

მძიმე ტანკი „ტიგერ B“

სიგრძე ძირითადი

ქვეშების ჩათვლით: 10,26 მეტრი

სიგანე: 3,74 მეტრი

სიმაღლე: 3,08 მეტრი

წონა: 77 ტონა

ეკიპაჟი: 5

შეიარაღება: 88 მმ ძირითადი ქვეშები და სამი ტყვიამფრქვევი

(წინა გვერდი, ზემოთ) გერმანული მძიმე ტანკი „ტიგერ E“ ასევე მძიმე „ტიგერ B“-მ შეცვალა, როგორცაა წინამორბედზე გრძელი ლულა და მძლავრი 88 მმ ძირითადი ქვეშები ჰქონდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(წინა გვერდი, ქვემოთ) ამერიკელი მეომრები ნაალაფარი გერმანული „ტიგერ B“-თი სეირნობენ. მისი ძალიან ფართო ფოლადის მუხლუხი გრუნტზე დანოლის ძალას კარგად ანაწილებდა. ეროვნული არქივები

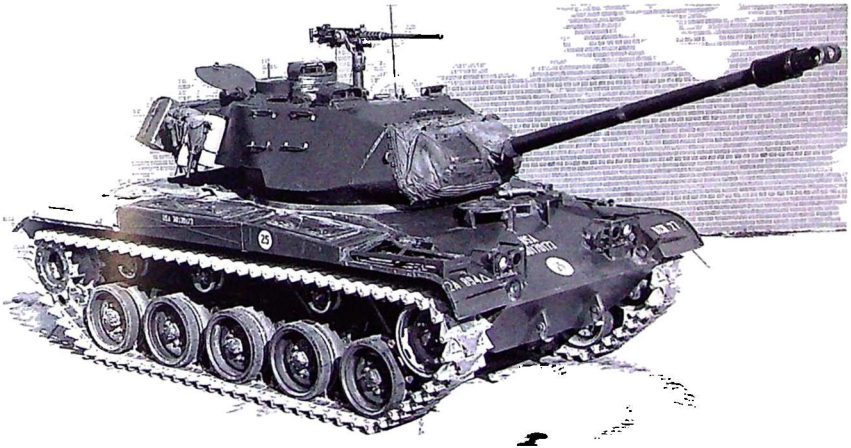
1955 წელს გერმანული არმიის შექმნის ხელშეწყობის მიზნით ამერიკულმა მთავრობამ ბენზინზე მომუშავე 1120 საშუალო ტანკი „M47 პატრიონი“ გამოგზავნა. M47, რომელსაც ამ ფოტოზე ვხვდებით, მიუნსტერის გერმანული არმიის ტანკის მუზეუმს ეკუთვნის. *თომას ანდერსონი*

ტანკის ძველმის უკუცემის შვებულება მუშაობის

უკუცემა არის ტანკის ძირითადი ქვემეხის ლულისა და მასთან დაკავშირებული ნაწილების გადაადგილება გასროლის შემდეგ, რაც გამოწვეულია ქვემეხის სახაზინო ნაწილში აფეთქების შედეგად წარმოქმნილი წნევით. უკუცემის შეკავება არის ძირითადი ქვემეხის ლულისა და მასთან დაკავშირებული ნაწილების სვლის შეზღუდვა და შემდგომ მათი დაბრუნება საწყის პოზიციაზე. უკუცემის შეკავებელი მექანიზმი შექმნილია იმისთვის, რომ ქვემეხის სახაზინო ნაწილში დენთის აფეთქებით წარმოქმნილი უკუცემის ენერჯია წელ-წელა იქნას შთანთქმული და თავიდან იქნას აცილებული ლულის უკუცემის დროს ხისტი დარტყმით გამოწვეული დაზიანებები ტანკზე და მის აგრეგატებზე.

გარდა 50-იან წლებში დასავლეთ გერმანიაში გამოვ ზაფნილი „M47“-ებისა, ამერიკის მთავრობამ გამოგ-
 ზაენა ბენზინზე მომუშავე 1666 საშუალო ტანკი „M48 პაკონი“, 90 მმ ძირითადი ქვემეხით.
 თომას ანდერსონი

ამერიკული სხვადასხვა ვერსიის საშუალო „პატონების“ გარდა, ახალშექმნილმა დასავლეთგერმანულმა
 არმიამ ამერიკის მთავრობისაგან 50-იან წლებში ამერიკული წარმოების მსუბუქი „M41 უოკერ ბულდო-
 გებიც“ მიიღო (Walker Bulldog – მოსიერნე ბულდოგი). პატონის კავალერიისა და ძვირალეების მუზეუმში

(ნინა გვერდი, ზემოთ) „M48 პატონები“ რომ დროს არ ჩამორჩენოდა, გერმანულმა არმიამ 1978-1980 წლებში 650 ტანკი დიზელის ძრავით აღჭურვა და 105 მმ ძირითადი ქვემეხით გადააიარადა. ფრანკ შულცი

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) 1956 წელს საბჭოთა კავშირი აღმოსავლეთ გერმანიას ახალი არმიის ჩამოყალიბებაში ეხმარებოდა. პირველი ტანკი, რომელიც საბჭოთა კავშირმა მიანოდა, საშუალო ზომის T 34/85 იყო კრისტოფერ ვალიერი

მეორე ტანკი, რომელიც აღმოსავლეთ გერმანიის არმიაში მიახურებდა და 1990 წელს გერმანიის გაერთიანების შემდეგ გაქრა, იყო საბჭოთა სარმობების საშუალო ტანკი T-55, 100 მმ ძირითადი ქვემეხით. მაიკლ გრინი

საბჭოთა წარმოების PT-76 მსუბუქი ტანკი აღმოსავლეთ გერმანიის არმიამი მზვერავის ფუნქციას ასრულებდა. ამ ამფიბიას სამკაცოანი ეკოპაჟი ჰყავდა და 76 მმ ძირითადი ქვემეხით იყო აღჭურვილი. მაიკლ გრინი

(შემდეგი გვერდი ზემოთ) ფოტოზე ნაჩვენებ აღმოსავლეთგერმანულ ძირითად საბრძოლო ტანკ T-72-ს მიმაგრებული აქვს ნაღმების "გუთანი" აღმოსავლეთგერმანული ტანკების უმრავლესობა, სულ 2700 ერთეული, ჯარათად გაყიდეს ან არმიის სამიზნეებად გამოიყენეს. მაიკლ გრინი

(შემდეგი გვერდი, ქვემოთ) დასავლეთგერმანულმა არმიამ 1956 წელს ჩამოაყალიბა გერმანული საბრძოლო მანქანების მიმართ ნაყენებული ძირითადი მოთხოვნების ჩამოსათვალი. ამის შედეგად შეიქმნა ოთხკაციანი ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ლეოპარდ I“, 105 მმ ძირითადი ქვემეხით. ფრანკ შულცი

ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ლეოპარდ I“

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით.	7,1 მეტრი
სიგანე	3,25 მეტრი
სიმაღლე.	2,64 მეტრი
წონა:	44 ტონა
უკიპაეი:	4
შეიარაღება:	105 მმ ძირითადი ქვემეხი და ორი ცვეთამფრქვევი

დი ზელისძრაფიანი ძირითადი საბრძოლო ტანკის „ლეოპარდ I“-ის ინტენსიური და წარმატებული გამოცდის შემდეგ გერმანულმა არმიამ 1963 წლის აგვისტოში სერიული წარმოების 1500 ასეთი ეგზემპლარი მიიღო. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუ ზეუმი

ტყის ფონზე ეხედავთ ერთ დროს ბელგიური არმიის „ლეოპარდ I“-ს, რომელიც ამჟამად კერძო კოლექციის ნაწილია. 1968 წლის დასაწყისში ბელგიურმა არმიამ 334 ასეთი ტანკი შეუკეთა. კრისტოფერ ვალიერი

„ლეოპარდ I“-ის წარმოება 1965-1979 წლებში მიმდინარეობდა. მართალია, დღეს ის გერმანული არმიის შუიარაღებაში აღარ გვხვდება, მაგრამ მას ჯერ კიდევ იყენებენ სხვა ქვეყნების არმიები. მაიკლ გრინი

თანამედროვე საბრძოლო მასალებს შორის, რომლებიც

ტანკებში გამოიყენება, არის გაუმნის საწინააღმდეგო, ფარულ-სტაბილიზატორიანი ქურვი. ის ასაფეთქებელ ნივთიერებას არ შეიცავს და მისი მულეკეადობა მხოლოდ კინეტიკურ ენერგიაზეა დამოკიდებული. კინეტიკური ენერგია დარტყმის სიჩქარის კედრატისა და მასის ნამრავლის პროპორციულია, ასე რომ, რაც უფრო მეტი სიმკვრივე აქვს მასალას (ჩვეულებრივ, ეს არის გაღარიბებული ურანი ან კოლუმბის შენადნობი), რომელიც მიზნისკენ უმაღლესი შესაძლო სიჩქარით მიემართება, მით უფრო უკეთესია შედეგი. ფარულსტაბილიზატორიან ქურვს დაბალი დაფენილობის ტრაექტორია აქვს. ამიტომ ის ლუღიდან გაფრენის შემდეგ სიჩქარეს დიდ მანძილზე ინარჩუნებს. პორიზონტალური ტრაექტორია ფრენის დროსა და სიძირის გამო აცდენის შესაძლებლობას ამცირებს და მორტყმის ალბათობას ზრდის

ავსტრალიის არმიის "ლეოპარდ I" მონაწილეობას იღებს წვრთნაში. სხვა ქვეყნები, რომლებმაც ეს ტანკი შეიძინეს, არიან: კანადა, დანია, საბურძნეთი, იტალია, ავსტრალია, ნორვეგია, თურქეთი და ნიდერლანდები. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

ქანადის არმიის ეს „ლეოპარდ II“, რომელიც ავღანეთშია გადაღებული, საღმებია ოთხკაციანი ეკიპა და ცეცხლს გასაზრდელად მანქანას დაზატებითი ჯავშანი კორპუსზე. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

„ლეოპარდ II“ არ იყო გაუმჯობესებული „ლეოპარდ I“ ..ეს იყო სრულიად ახალი ტანკი გაუმჯობესებული ჯავშნითა და 120 მმ ძირითადი ქვემეხით“ „ლეოპარდ II სერიის ტანკები გერმანიის შეიარაღებაში 1979 წელს შევიდნენ კრაუს-მაფეი

ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ლეოპარდ II“ აღჭურვილია ნყლით გაცივების სისტემის მქონე ტურბოდიზელის ძრავით, რომელიც 1500 ცხენის ძალას იძლევა და მანქანას 70 კმ/სთ სიჩქარით მიაქვანებს. ტანკი 60 ტონამდე იწონის. კრაუს-მაფეი

კუმულატიური ტანკსანიღმდებო შურკი

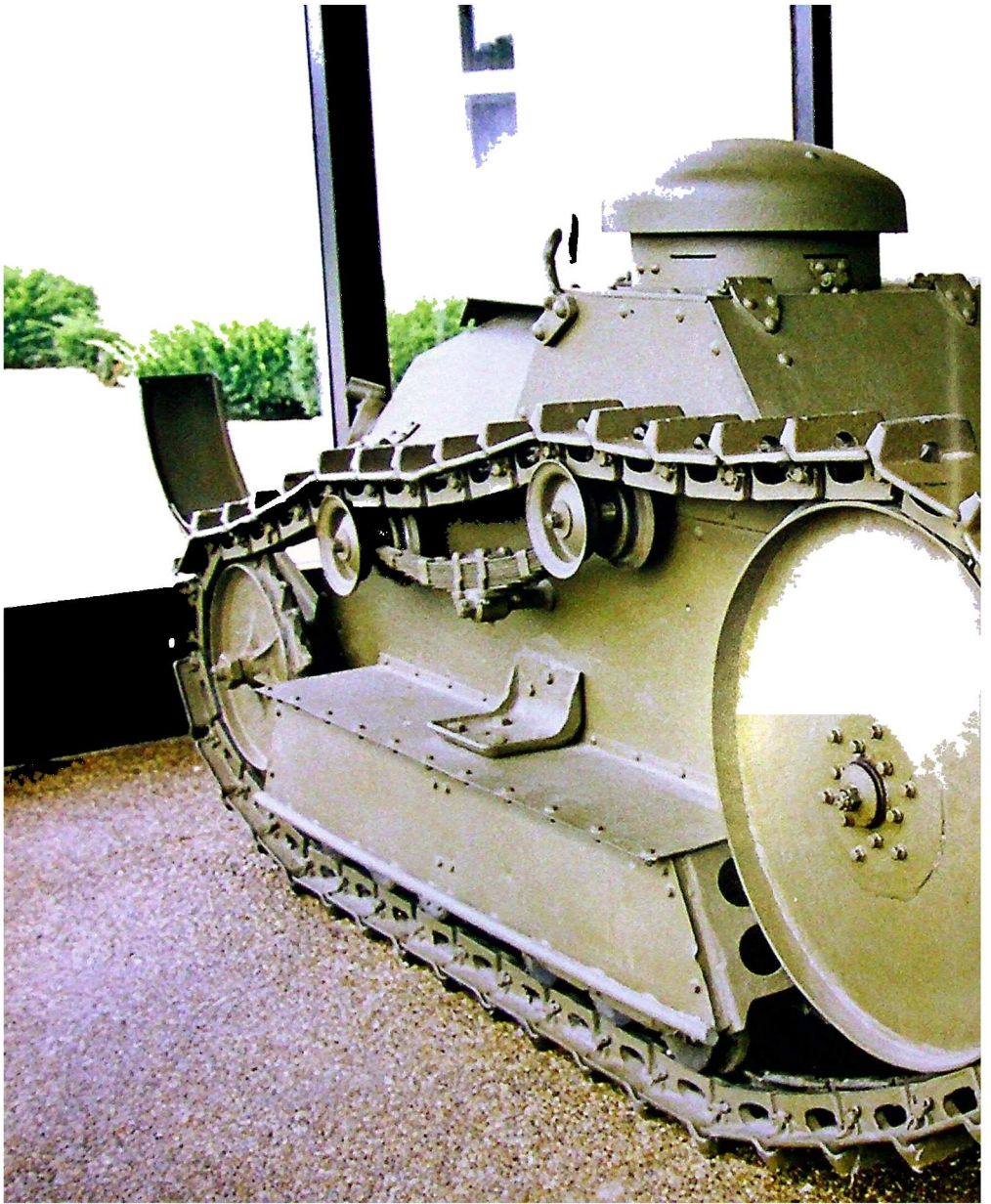
კუმულატიურ ჭურვში გამოყენებულია სპეციალური ფორმით ჩანახილი ასაფეთქებელი ნივთიერება, რომელიც ფოლადის კავსულაშია მოთავსებული. ჭურვის თავში მას სპილენძის შუასადებიანი ძაბრისებრი ღრუ აქვს. ტანკის ზედაპირთან ქობინის შეჯახებისას ჭურვის შიგთავსი ფეთქდება და ძაბრის ფორმის ღრუს მეშვეობით კუმულირებული აფეთქების ჭავლი მიემართება დაბრკოლებაზე (ჯავშანზე). ჭავლი, რომელიც, ფაქტიურად, გახურებული ლითონისა და გაზის ძლიერი ნაკადია, კუმულატიური ეფექტის მეშვეობით ჯავშანს ხვრეტს და მის შიგნით აღწევს.

გერმანული არმია მუდმივად ავითარებდა „ლეოპარდ II“-ს, რათა ის სხვა ქვეყნების თანამედროვე ტანკებს არ ჩამორჩენოდა. მისი უკანასკნელი ვერსია არის „ლეოპარდ 2A5“ ანდრეას კირხოფი

„ლეოპარდ 2A5“-ის ყველაზე ადვილად საცნობი გარეგნული ნიშანი, რაც მას ადრეული ვერსიებიაკან გამოარჩევს, არის შეცვლადი სოლისებური დამატებითი ჯავშნის ბლოკები კოშკურის ნიწა ნაწილზე. კრაუს-მაფეი

ამერიკული ტანკები

I მსოფლიო ომამდე ამერიკულ ინდუსტრიას აკლდა მსუბუქი თუ მძიმე ტანკის წარმოებისთვის საჭირო გამოცდილება და ინსფრასტრუქტურა. I მსოფლიო ომის ბოლოს აშშ-ს არმია ფრანგულ მსუბუქ და ბრიტანულ მძიმე ტანკებს იყენებდა. ამერიკელების აგებული ფრანგული მსუბუქი ტანკის „რენო FT-17“-ის ანალოგი M1917 იმდენად გვიან გამოჩნდა, რომ I მსოფლიო ომში მონაწილეობა არ მიუღია, თუმცა ამერიკული არმია მას 30-იან წლებამდე იყენებდა. ტანკის სარგებლიანობისა და მისი წარმოების დაფინანსების საკითხში აშშ არმიის შიდა უთანხმოებების გამო, I და II მსოფლიო ომებს შორის პერიოდში ამერიკული ტანკების წარმოებას მაღალი პრიორიტეტი არ მიენიჭა. თუმცა, მას შემდეგ, რაც საკუთარი თვალთი იხილეს გერმანული საშუალო ტანკის წარმატება 1939-1941 წლებში, ამერიკელები იძულებულნი გახდნენ ფული და შრომა საკუთარი საშუალო ტანკების წარმოებაში ჩაედოთ. ამ პროცესის შედეგი იყო საშუალო ტანკი „შერმან M4“ 1942-1945 წლებში ამ სერიის 50000-ზე მეტი ეგზემპლარი გამოვიდა.

„შერმანი“ II მსოფლიო ომის პერიოდში აგებულ ტანკებს შორის ყველაზე დიდი რაოდენობით იქნა გამოშვებული. ეს ტანკები აღჭურვილი იყო სხვადასხვა სახეობის იარაღით და სხვადასხვა სახის ძრავებით. 1942 წლის სტანდარტებისათვის „შერმანი“ პირველი რანგის ტანკი იყო. თუმცა აშშ არმიამ ვერ შეძლო 1943 წლის სტანდარტების შესაბამისად მისი ფორმის შენარჩუნება და ის ამ პერიოდში გერმანიის არმიის მიერ აგებულ ტანკებს ვერ გაუტოლდა. 1943 წლისთვის „შერმანის“ დიზაინი უკვე მოძველებული იყო. ამიტომ ტანკმა სხვადასხვა სახის გასაუმჯობესებელი ცდები გაიარა.

ომის ბოლო თვეებში ამერიკულმა არმიამ მცირედი შესწორებები შეიტანა მძიმე ტანკის „M26 პერშინგის“ კონსტრუქციაში. ტანკი შეიარაღებული იყო 90 მმ ძირითადი ქვემეხით. შემდეგში ეს ტანკი საშუალო ტანკად კლასიფიცირდა. მან მცირედი ვარდატეხა შეიტანა II მსოფლიო ომში გერმანიის საბრძოლო უპირატესობაში. „პერშინგმა“ 1950-1953 წლებშიც აჩვენა თავისი საბრძოლო პოტენციალი კორეის

I მსოფლიო ომში კომპანია „ფორდ მოტორმა“ აშშ არმიისთვის ააგო ორკაციანი მსუბუქი ტანკი, რომელმაც არმიის საჭიროებები ვერ დააკმაყოფილა და კონვეირიდან მხოლოდ 15 ეგზემპლარი ჩამოვიდა. მაიკლ გრინი

ომში და ადვილად დაამარცხა რუსეთიდან მოწოდებული საშუალო ტანკები, რომლებსაც ჩრდილოეთკორეელები იყენებდნენ.

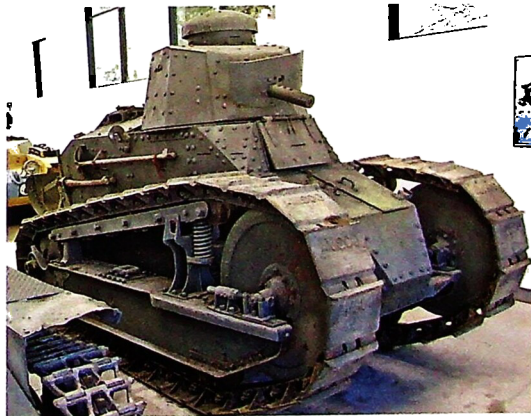
დასავლეთ ევროპაში საბჭოთა შემოჭრის საფრთხის გათვალისწინებით, 1950 წელს აშშ არმიამ თავისი სატანკო ინვენტარის გაუმჯობესება გადაწყვიტა. პირველი ნაბიჯი იყო საშუალო ზომის „M26 პერშინგის“ გაუმჯობესება ახალი ძრავით. ახალ ტანკს „M46 პატონი“ ეწოდა. მისი გაუმჯობესებული ვერსიის, „M46A1 პატონის“ შემდეგ გამოჩნდა 90 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული საშუალო ტანკი „M47 პატონი“ ამ ტანკის ნაკლოვანება მხარეებმა მალევე გამოიწვია საშუალო ტანკის „M48 პატონის“ აგება. შორსმსროლელი ქვემეხებით შეიარაღება დაიწყო M103 მძიმე ტანკის სერიიდან, რომელიც აღჭურვილი იყო 120 მმ ძირითადი ქვემეხით.

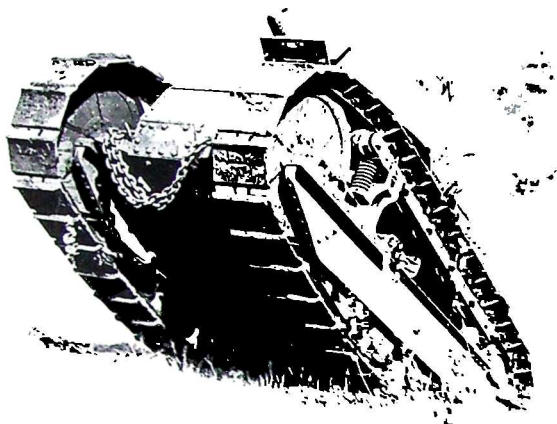
50-იან წლებში რუსეთის მიერ ახალი

ტანკების გამოშვებამ აშშ არმია აიძულა, აეგო გაუმჯობესებული „M48 პატონი“, რომელიც აღჭურვილი იყო 105 მმ ქვემეხითა და დიზელის ძრავით. ტანკის სრულყოფისაკენ სხვადასხვა ნაბიჯების გადადგმის შემდეგ ის იქცა ძირითად საბრძოლო ტანკად M60. ეს იყო საშუალო ტანკის სავალი ნაწილისა და მძიმე ტანკის ქვემეხის კომბინაცია. ის არმიაში 1959 წელს გამოჩნდა.

„M60“ შემდგომში შეცვალა „M1 აბრამს-მა“, რომელიც კონვეიერიდან 1981 წელს ჩამოვიდა. თავდაპირველად ის აღჭურვილი იყო 105 მმ ძირითადი ქვემეხით, 1985 წელს კი მასზე ახალი 120 მმ გერმანული ქვემეხი დადგეს და ახალი სახელი, „M1A1 აბრამსი“ უწოდეს. მისი შემდგომი, გაუმჯობესებული ვერსია იყო M1A2 SEP, რომელიც აშშ არმიაში პირველად 2001 წელს გამოჩნდა. ეს არის ამ სერიის ტანკების მეხუთე და ყველაზე ახალი ვერსია ამერიკული არმიის სატანკო პარკში.

M 1917 იყო ფრანგული მსუბუქი ტანკის FT17-ის გაუმჯობესებული ამერიკული ვერსია. მსოფლიო ომში მონაწილეობა ამ ტანკის ვერცერთმა ერთულმა ვერ მოასწრო. მაიკლ გრინი

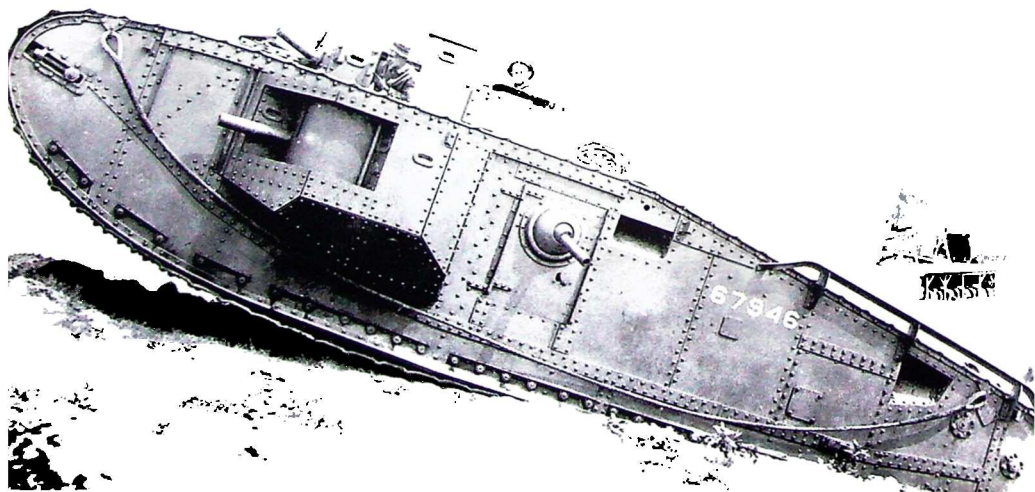

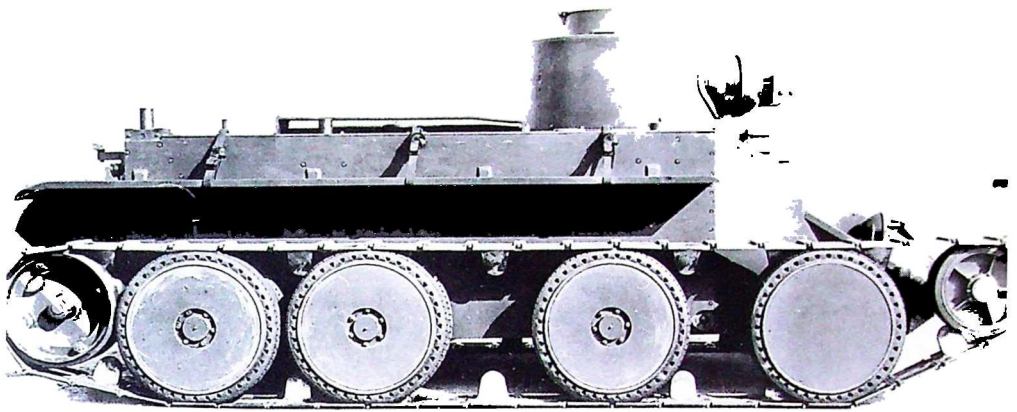
მსუბუქი ტანკი M1917

სიგრძე:	4.88 მეტრი
სიგანე:	1.72 მეტრი
სიმაღლე:	2.28 მეტრი
წონა:	7.3 ტონა
ეკიპაჟი:	2
შეიარაღება:	37 მმ ძირითადი ქვემეხი ან ერთი ცვეთმურქვევი

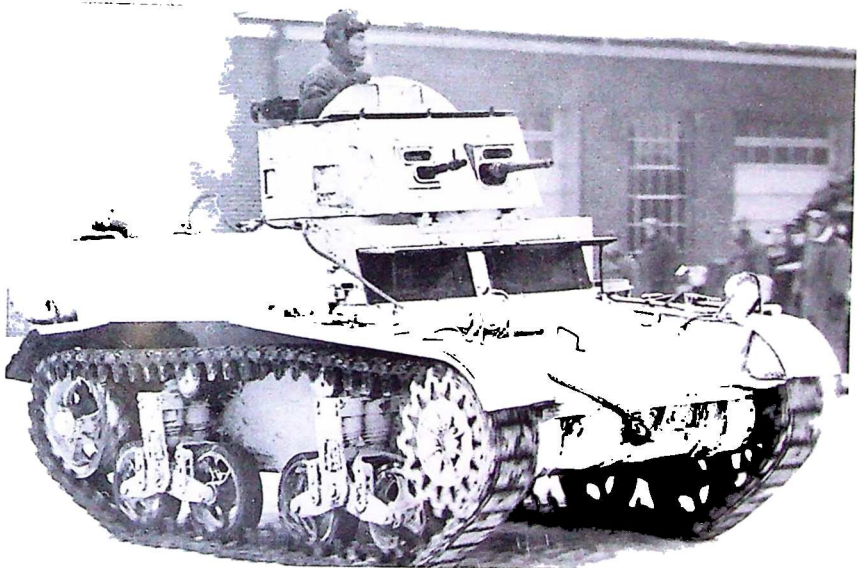
ამჟამად არმიის M1917 20-იან წლებში ჩატარებული წვრთნებში იღებს მონაწილეობას. ამ ტანკს ამჟამად 30-იან წლებამდე იყენებდა. პატრონის კავალერიისა და შეიარაღების მუშეები

(ქვემოთ) პირველი ამერიკული მძიმე ტანკი იყო 11 კაციანი „მარკ VIII“ რიბელიც გამიზნული იყო I მსოფლიო ომში საბრძოლველად თუმცა, მისი აგება მხოლოდ 1920 წელს მოხერხდა, 1932 წელს კი ის ამჟამად არმიის რიგებიდან გაუჩინარდა. პატრონის კავალერიისა და შეიარაღების მუშეები

ადრეული ტანკების მუხლებები დიდად გამოძლე არ იყო, როგორც, მაგალითად, საშუალო ტანკ T3-ისა, რომელიც აშშ არმიამ 30-იან წლებში გამოისცადა. ამიტომ ტანკები გზაზე იძირად მუხლებების გარეშე მოძრაობდნენ. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუხუეუმი

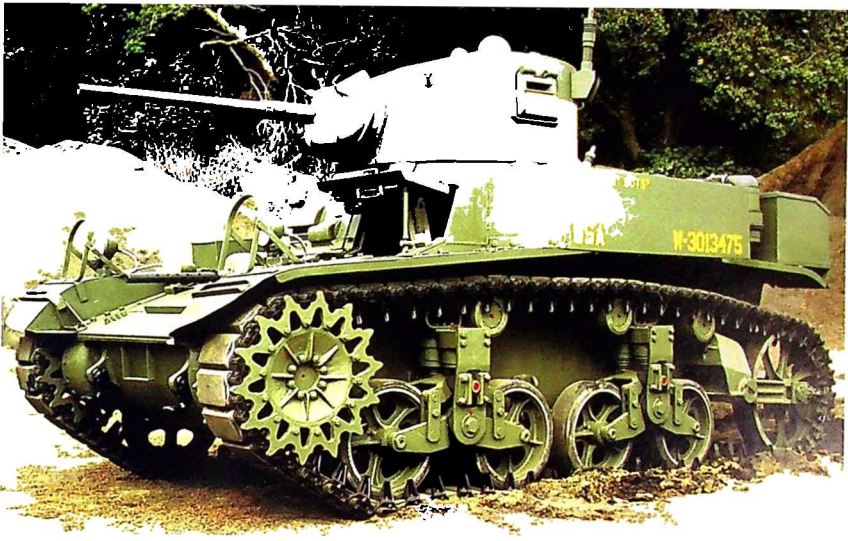
M1 საბრძოლო მანქანა, რომელიც აშშ არმიის კავალერიის ქვედანაყოფის მფლობელობაშია, მონაწილეობას იღებს 30-იანი წლების მიწურულს ჩატარებულ ზამთრის წვრთნებში. მანქანას ოთხკაციანი ეკიპაჟი უყავდა და სამი ტყვიამფრქვევი უქონდა. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუხუეუმი

"ტანკი" თუ "საბრძოლო მანქანა"?

30-იან წლების ამერიკული სამხედრო მანქანების სახელები დამაბნეველია. ამერიკის კონგრესმა ტანკის განვითარების სადადეგები აშშ სახმელეთო ჯარების ქვეითთა ფრთას ჩააბარა. ამიტომ კავალერიის ფრთა იძულებული იყო თავისი მანქანებისათვის საბრძოლო მანქანები ეწოდებინა. ჯავშნიანი შეიარაღებული ძალების შექმნისათანავე, 1940 წლის იელისში, ეს ხელოვნური წარმონაქმნი გაქრა.

ფოტოზე გამოსახულია ოთხკაციანი, წყვილკოშკურიანი, ტყვიამურქვევით აღჭურვილი მსუბუქი ტანკი M2A2, რომელიც აბერდინის სამხედრო პოლიგონზე დგას. 30-იან წლებში მას აშშ არმიის ქვეითთა ქვედანაყოფი იყენებდა. დიკ პანიკატი

ეს „სტიუარტ M3“ ნიშნები, კერძო კოლექციონერს ეკუთვნის. ტანკი განაბლეს და გადააქცოვეს მსუბუქ ტანკ M2A4-ად. II მსოფლიო ომში ის ამერიკის მრავალ მოკავშირეს გაეგზავნა. მაიკლ გრინი.

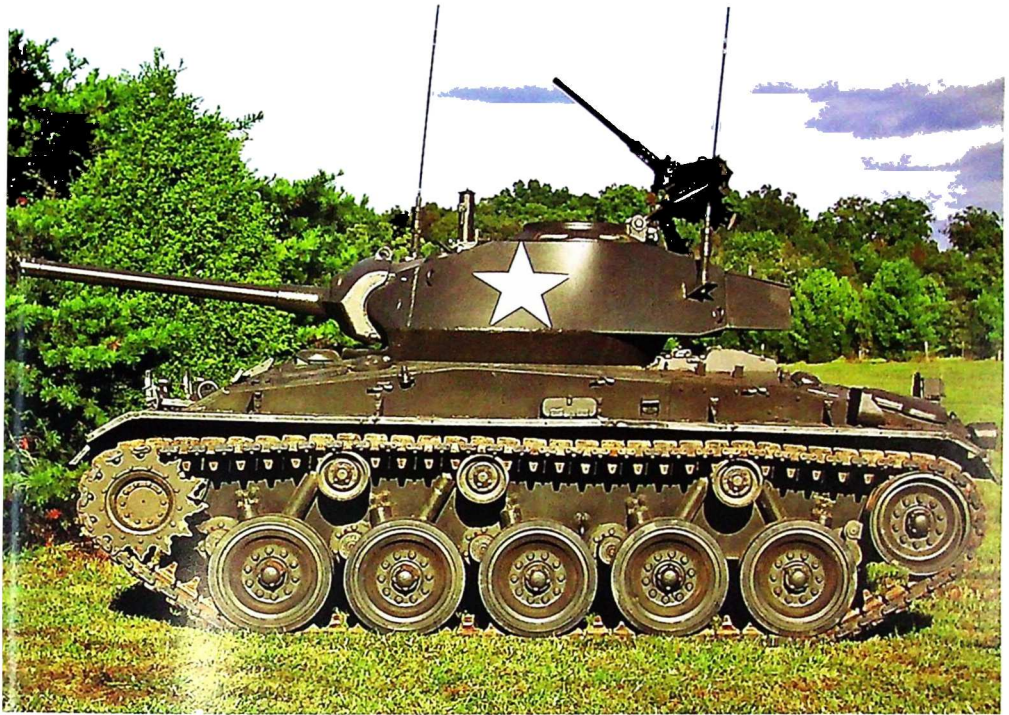
მსუბუქი ტანკი „სტიუარტ M5“ ადრეული M3 სერიის მსუბუქი ტანკების გაუმჯობესებული ვერსია იყო. მას „კაილაის“ ორი, მოდიფიცირებული ბენზინის ძრავა ჰქონდა. ტანკს ასევე გაუმჯობესებული ჰქონდა წინა კორპუსის დიზაინიც. მაიკლ გრინი

ყველა ამერიკულ M3 და M5 მსუბუქ ტანკზე იდგა 37 მმ ქვემეხი, რომელიც II მსოფლიო ომის დროს გერმანული ტანკების ჯაშუშის წინააღმდეგ უმედეგო გამოდგა. კრისტოფ ვალეური

„M5 სტიუარტის“
ორკაცრიან კომპურაში
ნანს 37 მმ ძირითადი
ქვემეხის დაბურული
უკანა ნაწილი და ტან-
კის მუიოურის ადგილი.
მაიკლ გრინი

M5 ხუთკაციანმა მსუბუქმა ტანკმა „M24 ჩაფემ“ შეცვალა, რომელსაც 75 მმ ძირითადი ქვემეხი და სამი ტყვიამფრეველი ჰქონდა. მაიკლ გრინი

მსაზავი ბანაი M5

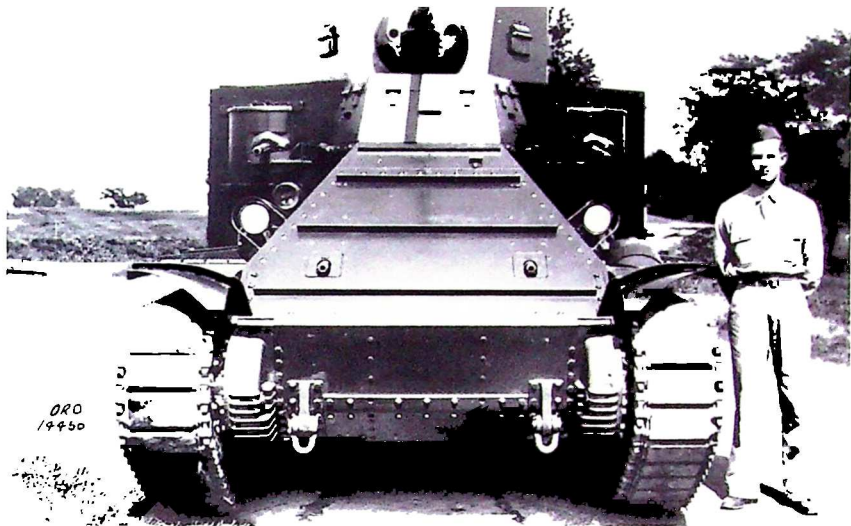
სიგრძე:	4,8 მეტრი
სიგანე:	2,26
სიმაღლე:	2,29 მეტრი
წონა:	17 ტონა
უკიბაჟი:	4
შეიარაღება:	37 მმ ძირითადი ქვემეხი ან ერთი ტყვიამფრეველი

1941 წლის დასაწყისში აშშ არმიამ დაიწყო ფიქრი მსუბუქ და პატარა ტანკზე, რომლის გადატანა სა-
პაერო ტრანსპორტიოც იქნებოდა შესაძლებელი. ამის შედეგი იყო „M22 ლოუსტი“ (Locust – კალია)
37 მმ ძირითადი ქვემეხით. კრისტოფ ვალიერი

(მომდევნო გვერდი, ზემოთ) ექვსკაციაანი საშუალო ზომის M2A1, კომკურაზე დამაგრებული 37 მმ
ძირითადი ქვემეხითა და შვიდი ტყვიამფრქვევით. ეს ტანკი გამოხატავს აშშ არმიის შეხედულებას
ტანკების აგებულებაზე II მსოფლიო ომის წინა პერიოდში. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების
მუზეუმი

(მომდევნო გვერდი, ქვემოთ) M2A1 საშუალო ტანკს მოსდევდა საშუალო ტანკი M3, რომელიც აღჭურ-
ვილი იყო მბრუნავი კომპურით, 37 მმ ძირითადი ქვემეხითა და წინა კორპუსზე დამაგრებული 75 მმ
პორიზონტალური დამიზნების მეზღუდული დიაპაზონის მქონე ქვემეხით. მაიკლ გრინი

სამხალხო ბანაი M3	
სიგრძე	5.64 მეტრი
სიგანე	2.72 მეტრი
სიმაღლე	3.13 მეტრი
წონა	30 ტონა
უკუპაჭი:	6-7
შეიარაღება	ორი ქვემეხი (37 მმ და 75 მმ) და სამი ცეცვიამფრქვევი

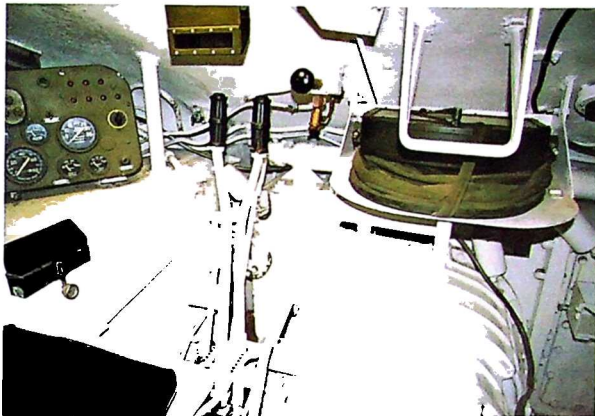

ამჟამის სურდა შეექმნა საშუალო ტანკი 360 გრადუსით მბრუნავ კოშკურაზე დამაგრებული 75 მმ ძირითადი ქვემეხით. ამ სურვილის შედეგი იყო M4, რომელსაც „შერმან-საც“ უწოდებდნენ. კრისტოფ ვალიერი

სანიდან ბანდა „შერმანი“ ტანკის სახელწოდებაში

ამერიკელი სამხედროები 1945 წლის იანვრამდე ტანკებს სახელებს არ არქმევდნენ. მხოლოდ ბრიტანელები იყენებდნენ ოფიციალურ მეტსახელებს. სწორედ მათ დაარქვეს „გენერალი შერმანი“ ან, მოკლედ, „შერმანი“, ამერიკულ M4 საშუალო ტანკს, რომელიც ამერიკიდან ჩამოუვიდათ 1942 წლის დასაწყისში სამხედრო დახმარების პროგრამის ფარგლებში.

ეს ფოტო გადაღებულია
 დამტენის პოზიციიდან
M4A1 ვერსიის „შერმანსი“
 მარცხენა მხარეს ჩანს
 მძღოლ-მექანიკოსის ადგი-
 ლი და მართვის ბერკეტები,
 ხოლო მარჯვენა მხარეს
 მანქანის გადაცემათა
 კოლოფი. *მაიკლ გრინი*

ფოტოზე „M4A3 მერმა-
 ნია“ გამოსახული ყველა
 „შერმანს ბრტყელი, ფ-
 ლობში ერთიანად ჩამოსხ-
 მული ჯავშნისაი კონკურა
 ჰქონდა სოფიერის
 ტანკის კორპუსი კი შეე-
 მნილა იყო ერთმანეთსე
 შედეგებული გრავისილი
 ერთგვარო
 ანი ფილებით, რა
 ეს ფოტოზეა ნაჩვენებო.
მაიკლ გრინი

მსაზეპი ტანკი M3A1

სიგრძე.	5,86 მეტრი
სიგანე	2,6 მეტრი
სიმაღლე	2,74 მეტრი
ნონა.	33 ტონა
უეიპაეი	5
შეიარალება	75 მმ ძირითადი ქვემეხი და სამი ტყვიამფრქვევი

ღერ სამუალო „M4 შერმანს“ ჰქონდა ერთ ყალიბში ჩამოსხმული ერთიანი ჯაემნიანი კორპუსი, რო-
კორც ეს ნაწევრებია M4A1 ვერსიაზე. ტესტებმა აჩვენა, რომ გრავანილი, ერთ ყალიბში ჩამოსხმული
„აუმანი სხვა ალტერნატივებზე უკეთესია. მაიკლ გრინი

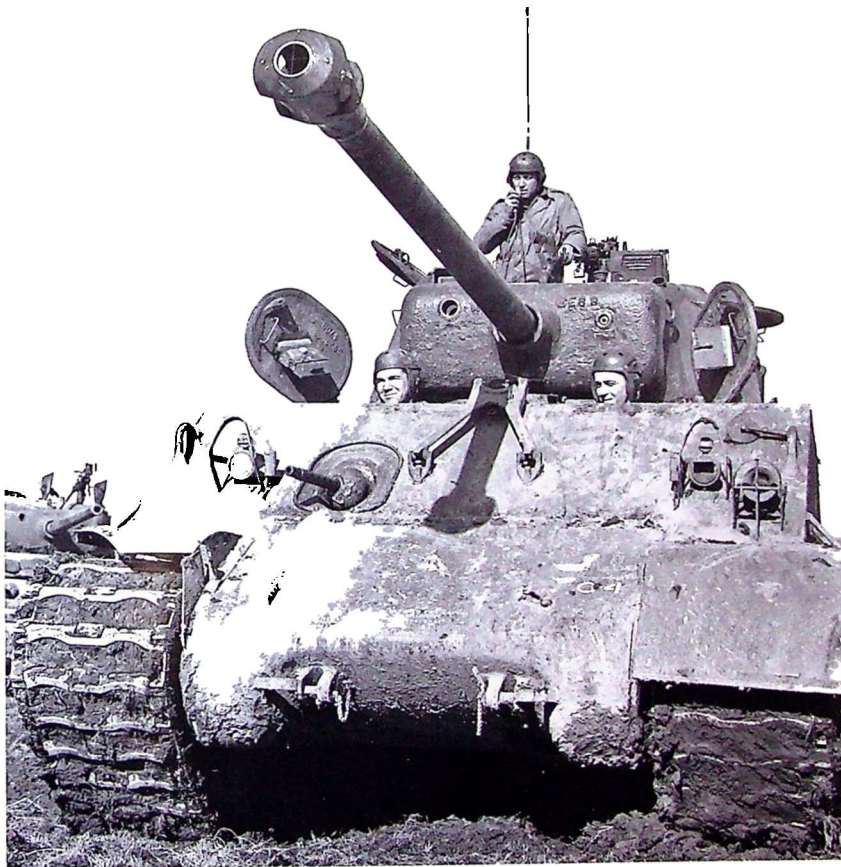
M4 შერმან“ სერიის კიდევ ერთი ტანკი იყო M4A3E2, მეტსახელად „ჯამბო“ (Jumbo – მოუქნელი). ის
ტანდარტული შერმანისაგან უფრო დიდი მოცულობის ჯაემნით განსხვავდებოდა. დევიდ მარიანი

“M4A3W (76) HVSS მარბა60”

სიგრძე ძირითადი	
ქვემხის ჩათვლით:	7,47 მეტრი
სიგანე:	2,94 მეტრი
სიმაღლე:	2,89 მეტრი
წონა:	37 ტონა
უიპაჟი:	5
შეიარაღება	76 მმ ძირითადი ქვემხი და სამი ტყვიამურქვევი

1944 წელს ამერიკულმა ჯარებმა დაიწყეს „მარბა60“ სერის მცირე თაობის სამუდამო ტანკების ვარაუდობა, რომელიც შექმნილი იქნა ფრანკო-აღმოსავლეთის და კვლევის სამსახურის დახმარებით. ეს ტანკი დაახლოებით 76 მმ ძირითადი დივერსი, მატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუშეები.

ამერიკული ტანკები

კიდევ ერთი ტანკი-გამანადგურებელი, რომელიც აშშ არმიას II მსოფლიო ომში ჰყავდა, იყო M18, მეტ-სახელად „ჰელქეთი“ (Hellcat – ალქაჯი). ობსკიური ტანკი-გამანადგურებელი აღჭურვილი იყო 76 მმ ძირითადი ქვემეხით. მაიკლ გრინი

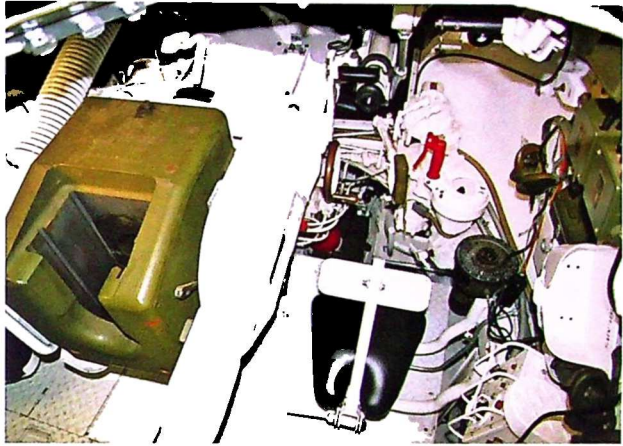
(ნინა გვერდი, ზემოთ) II მსოფლიო ომის დროს აშშ შეიარაღებაში გამოჩნდა რამდენიმე ტანკი-გამანადგურებელი. ერთ-ერთი მათგანი იყო M10, 76 მმ ძირითადი ქვემეხით. ის „შერმანი“ სახელს ნაწილზე იღვა. კრისტოფ ვალიერი.

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) M10-ის 76-მილიმეტრიანი ქვემეხის არასაკმარისი შედეგის ძალის გამო, აშშ არმიამ გადაწყვიტა შეექმნა ტანკი-გამანადგურებელი M36, რომელიც შეიარაღებული იყო უფრო მძლავრი 90 მმ ძირითადი ქვემეხით. კრისტოფ ვალიერი

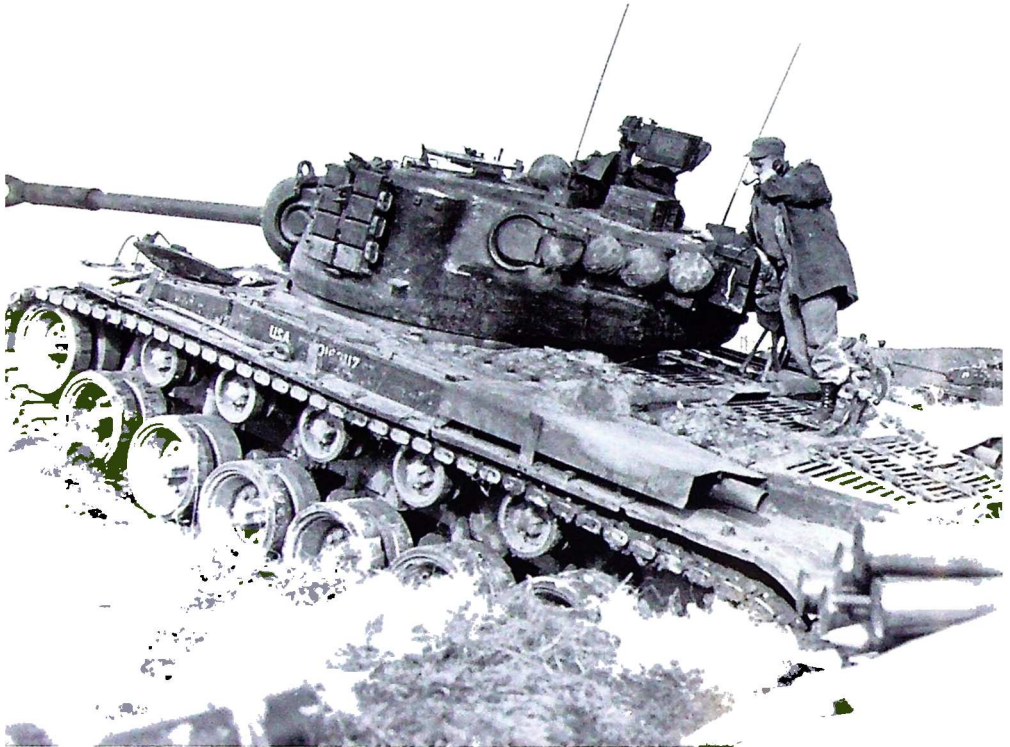

1942 წელს აშშ არმიამ ახალი საშუალო ტანკის შექმნა გადაწყვიტა. თითქმის 3-სლოანი მალისხმევა 1945 წელს „M26 პერშინგის“ გამოშვებით დასრულდა. ის შეიარაღებული იყო 90 მმ ძირითადი ქვემუხით. ბობ ფლემინგი

„M26A1 პერმინგის მეთაურის კამეროდან ნახს 90 მმ ძირითადი ქვემეხის მასიური აახა-ზინო ნანილი (სადაც ქურვი იტენება) მარცხენა მხარეს და არკალერისატის ადგილი და სამართავი მექანიზმები მარჯვენა მხარეს. მაიკლ გრინი

ერთ-ერთი ამერიკული მძიმე ტანკი, რომელიც II მსოფლიო ომის დროს შეიქმნა, იყო T-29, 105 მმ ძირითადი ქვემეხით. 1945 წლის მარტში არმიამ 1200 ერთეული შეუკვეთა, მაგრამ მოგვიანებით შეკვეთა გააუქმა. მაიკლ გრინი

„M26 პერშინგის“ გაუმჯობესებული ვერსია იყო საშუალო ტანკი „M46 პატონი“ ავტომატური გადაცემათა კოლოფითა და ბენზინის უფრო მძლავრი ძრავით. მასაც 90 მმ ძირითადი ქვემეხი ჰქონდა. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმი

საშუალო ტანკი „M46 პატონი“

სიგრძე ძირითადი

ქვემეხის ჩათვლით: 8,43 მეტრი

სიგანე: 3,48 მეტრი

სიმაღლე: 3,05 მეტრი

ნონა: 49 ტონა

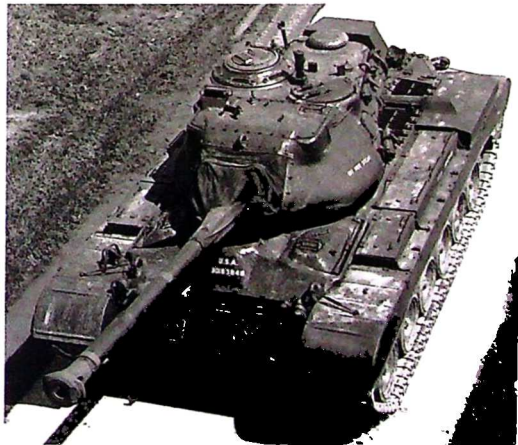
უკიპაჩი: 5

შვიარალება: 90 მმ ძირითადი ქვემეხი და სამი ცვეამურქვევი

კორეის ომი. წაღებამ (1950-1953) ამმ არმია აიი ულა გამომეშვა ახალი ტანკები, მსოფლიო, საშუალოცა და მძიმეც. „M41 უოკერ ბულდოგი“ მსუბუქი ტანკის როლს ასრულებდა. მაიკლ ვრინი

90 მმ ძირითადი ქვემეხის მქონე „M47 პატონის წარმოება 1951 წელს დაიწყო. ხუთკაციან ტანკს კომპიურის უკან პკონდა ნიშა, სადაც მანქანის რადიოსისტემა იყო მოთავსებული. პატონის კავალერიისა და შვიარლების მუზეუმი

მძიმე ბანაი M103

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	11,38 მეტრი
სიგანე:	3,53 მეტრი
სიმაღლე:	3,74 მეტრი
ნონა:	62.5 ტონა
უკიბაჟი:	5
მეიარაღება:	120 მმ ძირითადი ქვემეხი და ორი ტყვიამფრქვევი

120 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული მძიმე ტანკი M103 ბრძოლის დროს აშშ არმიის საშუალო ტანკებს ეხმარებოდა საბჭოთა მძიმე ტანკების (მაგალითად, 122 მმ ქვემეხით შეიარაღებული „IS-III სტალინის“) განადგურებაში. TACOM-ის ისტორიის განყოფილება

საიდან ბაინლა “პატონი” ტანკის სახელწოდებაში

აშშ არმიამ გადაწყვიტა ტანკის სახელი შეერწია არმიის ერთ-ერთი უდიდესი და ცნობილი მეთაურის, გენერალ ჯორჯ ს. პატონის პატივსაცემად, რომელმაც ნაცისტური გერმანიის წინააღმდეგ II მსოფლიო ომის დროს თავისი მესამე არმია გამარჯვებამდე მიიყვანა. იმ პერიოდის გაზეთებმა მას “უშიშარი” შეარქვეს.

უდაბნოს კამუფლაჟით შენიღებული, 90 მმ ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი საშუალო ტანკი „M48A3 პატონი“ მონაწილეობას იღებს 1976 წელს ჩატარებულ წვრთნაში. M48 სერიის ტანკებს მიიღოდა ოთხკაციაანი ეკიპაჟი ჰყავდათ. თავდაცვის ვიზუალური ინჟინერმაციის ცენტრი.

90 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული საშუალო ტანკის „M48 პატონისა“ და 120 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული M103 მძიმე ტანკის შემცვლელად მოგვევლინა ძირითადი საბრძოლო ტანკი M60, 105 მმ ძირითადი ქვემეხით. დიკ პანიკატო

ძირითადი საბრძოლო ტანკი M60 A1

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	11,28 მეტრი
სიგანე:	3,53 მეტრი
სიმაღლე:	3,23 მეტრი
წონა:	52,5 ტონა
უკიზაფი:	4
შეიარაღება:	105 მმ ძირითადი ქვემეხი და ორი ცვეთამფრქვევი

M60 ტანკის კომპურაზე ჯავშნის არასაკმარისმა დაცულობამ აშშ არმიას ჯავშნის დამატებისაკენ უბიძგა, როგორც ეს M60A1 ტანკის მოგრძო კომპურიდან ჩანს. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

70-იან წლებში M60A1-ის დეფიციტმა აშშ არმია აიძულა მოიქცეობა უფრო მოძველებული „M48 პატონის“ სერიის სა-
შუალო ტანკები აეღო და მათი 90-მილიმეტრიანი ძირითადი ქვემეხი 105-მილიმეტრიანი შეეცვალა.
აბალ მოდელს „M48A5 პატონი“ უწოდეს. მაიკლ გრინი

M60A3-ის მეთაურს მარჯვენა ხელი კომპიუტრის მამრუნებელ სახელურზე უდევს. თავზე საბრძოლო
მანქანის ეკიპაჟის წევრის ჩაფხუტი ახურავს, რომელშიც მიმღებ-გადამცემი რადიოაიონკობლობაა
ჩამონტაჟებული. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

მგეზავი ჭურვი

თითქმის ყველა ტანკის საბრძოლო კომპლექტში მოიპოვება მგეზავი ჭურვი. როცა მიზანს ცდებთ, ეს ინერტული ჭურვი მიზანთან კონტაქტით არ ფეთქდება, ამიტომ ძნელად შესამჩნევია. ეს თვისება მას საჭიროს და გამოყენებადს ხდის. მგეზავი ჭურვი ღამით გადაღებულ ფოტოებზე ყოველთვის კლაკნილ ხაზებს ტოვებს, რაც აფეთქების შედეგად ფოტოაპარატის ვიზრაციის შედეგია

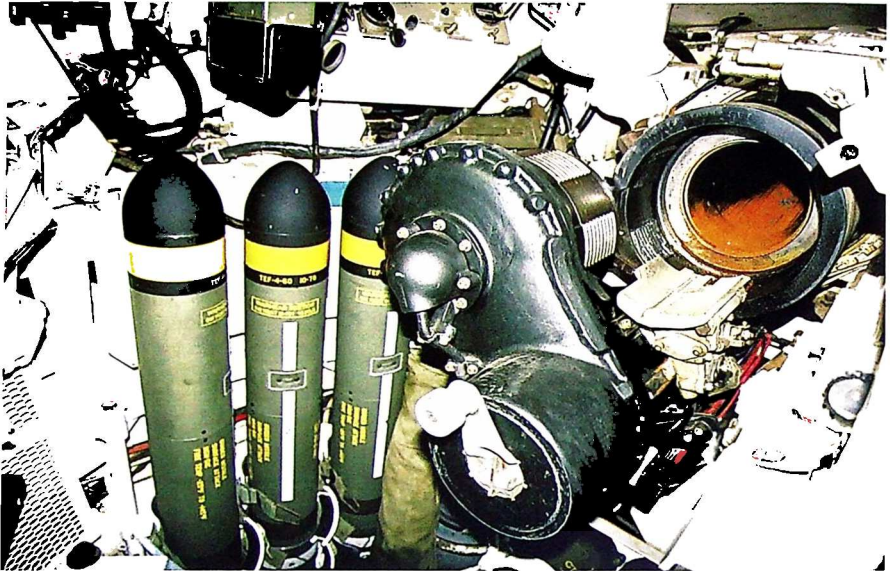
ფოტოზე აღბეჭდილია ცეცხლოვანი ბურთი, რომელიც 105 მმ ძირითადი ქვემეხიდან გასროლის შედეგადაა ნარმოქმნილი. ღამით გადაღებულ ფოტოზე ასევე ჩანს მგეზავი ჭურვების მიერ დატოვებული ხაზები. თავდაცვის ეიზ-უალური ინფორმაციის ცენტრი

ფოტოზე გამოსახულია მოკლელულიანი 152 მმ ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი M60A2, რომელსაც შეუძლია ზუსტად ისროლოს ტანკსანინალმდეგო ქურვი „შილელა“ თითქმის 3 კილომეტრზე. TACOM-ის ისტორიის განყოფილება

„M551 შერიდანის“ ეკიპაჟმა გამოფინა სხვადასხვა სახის ყუმბარები და ტანკსანინალმდეგო ქურვები, რომლებიც, ჩვეულებრივ, ტანკში ინახება. „შერიდანს“ იგივე 152 მმ ძირითადი ქვემეხი აქვს, რომელიც M60A2-ზე გვხვდება. თავდაცვის ეიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

„M551 შერიდანის“ კომპურაში მარცხენა მხარეს ეხედავთ ტანკსანიანალმდეგო ტურეებს „შელილა“, მარჯვენა მხარეს კი ჩანს 152 მმ ქვემების სასროლი მექანიზმის უკანა ღია ნაწილი მაიკლ გრინი

მსუბუქი ტანკი „M551 შერიდანი“

სიგრძე: 6,28 მეტრი

სიგანე: 2,92 მეტრი

სიმაღლე: 2,92 მეტრი

წონა: 17 ტონა

ეკიპაჟი: 4

შეიარაღება: 152 მმ კომბინირებული ქვემები/ჭურვსაცვორცი და ორი ცყვიამფრქვევი

როდესაც „შერიდანი“ მოძველდა, მას სახსნაელო მიზნებით იყენებდნენ საბჭოთა არმიის ტანკებთან და სხვა საბრძოლო მანქანების იმპორტის მიზნით M551, რომელიც ამ დროისთვის არ ული, არმიის ქვეითი საბრძოლო მანქანას განასახიერებს. თავდაცვის ეიზუალური ინფორმაციის

ტანკსანიხად მდგეო იარაღი- გან M60A1-ის დაცვის მიზნით ამერიკელი საზღეო ეეილები თაიიანთ ტანკის კორპუსსა და კომეურაზე დამატებით ჯავ- მანს ამავრებდნენ. თავდაცვის ეიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

აშშ არმიამ გაუმჯობესების მიზნით M60A1-ზე ლაზერული სამიზნე, საარტილერიო ცეცხლის კონტროლის ახალი კომპიუტერი და ლულაზე თერმული სამაჯური, ე.წ. ეუქეტორი დააყენა. ამ მოდიფიკაციის შედეგი იყო M60A3, რომელსაც ფოტოზე ვხედავთ. თავდაცვის ეიზულური ინფორმაციის ცენტრი

70-იან წლებში აშშ არმიამ M60 სერიის ტანკების შეცვლის საკითხი დასვა. ამ პროექტის შედეგი იყო 105 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებული ტანკი „M1 აბრამსი“ TACOM-ის ისტორიის განყოფილება

„M1 აბრამსი“ ქარხნის კონვეიერზე. ამ 60-ტონიანი, 105 მმ ძირითადი ქვემეხით აღჭურვილი ტანკების წარმოება 1980 წელს დაიწყო. კორპორაცია „ჯენერალ დაინფიკსის“ არქივიდან

M1A1 აბრამსი

სიგრძე ძირითადი ქვემეხის ჩათვლით:	9,75 მეტრი
სიგანე:	3,76 მეტრი
სიმაღლე:	2,87 მეტრი
წონა:	63 ტონა
უეიპაჟი:	4
შეიარაღება:	120 მმ ძირითადი ქვემეხი და სამი ტყვიამფრქვევი

პირველი 63-ტონიანი ტანკი „M1A1 აბრამსი“ კონვეირიდან 1985 წელს ჩამოვიდა. მას გერმანული წარმოების 120 მმ ძირითადი ქვემეხი და გაძლიერებული ჯავშნის საფარი ჰქონდა. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

აბმ არმიის 70-ტონიანი „M1A2 აბრამსის“ მეთაური იყურება ტანკის მიგაჯვლობის ბლოკიდან, რომელიც გუმბათზეა მოთავსებული. ეს „აბრამსის“ სერიის გაუმჯობესებული ეახლეო ტანკია. საედაცვის დეპარტამენტი

„აბრაჰამის“ ცეცხლის კონტროლის რთული მექანიზმი 3 კილომეტრის მანძილზე მყოფი ნებისმიერი ობიექტის პირველივე გასროლით განადგურებას უზუნველყოფს. ხშირია მიზანში მოხვედრა უფრო დიდ მანძილზეც. თავდაცვის ეიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

სითბური დამიზნების ხელსაწყო

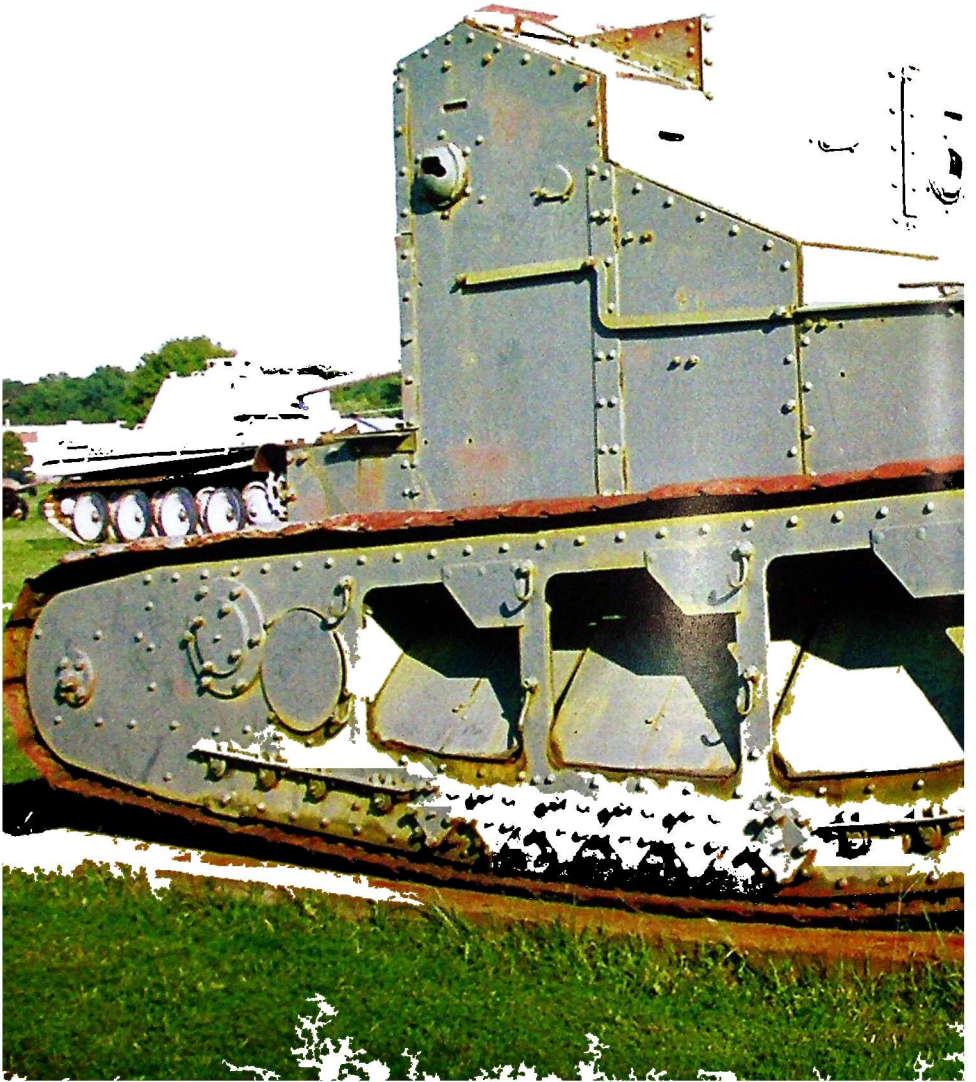
სითბური დამიზნების ხელსაწყო რთული სითბური დეტექტორია, რომელიც აჩვენებს ობიექტს ტანკის შიდა მონიტორზე. მოწყობილობა ობიექტის მიერ გამოყოფილ სითბურ ენერჯიას აღიქვამს. მას სინათლე არ სჭირდება. ეს არტილერიის იმის საშუალებას აძლევს, რომ ობიექტი სიბნელეშიც დაინახოს და დაუმინზოს.

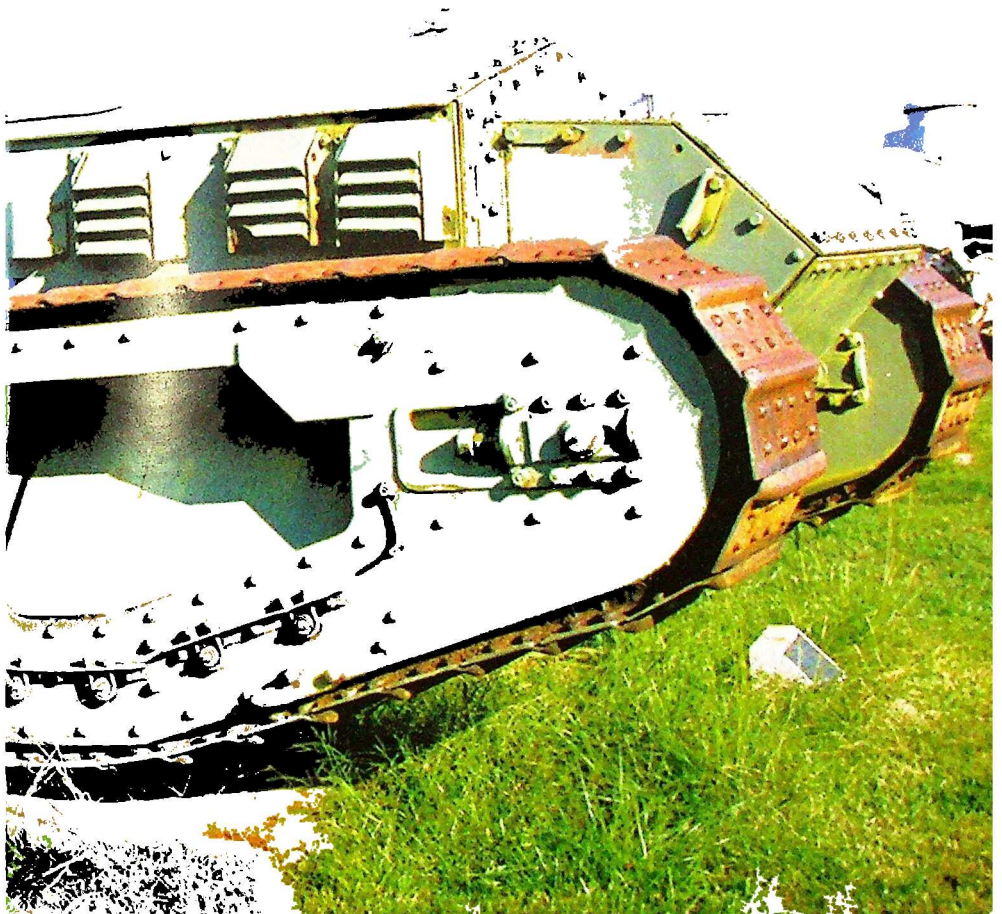
105 მმ ქვემეხით შვიარალეზული M1 აბრამსის დამტენს ქურვი ლულის საბაზისო ოფიცის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

ეს-ესა „M1A1 აბრამსმა“ ძირითადი ქვემეხიდან გაისროლა. ქურვი დაახლოებით საბმი 1,5 კილომეტრის სიჩქარით მოტრინავს. ოფიცის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

რუსული ტანკები

რუსული ტანკები

რუსეთის სამოქალაქო ომის დროს (1918-1920) ნითელმა არმიამ ხელში ჩაიგდო თავისი მონინალმდევის, თეთრგვარდიელების დასახმარებლად მოკავშირეების მიერ გამოგზავნილი ბრიტანული ტანკები და ისინი ყოფილი მფლობელების წინააღმდეგ მიმართა. სამოქალაქო ომის შემდეგ ნითელმა არმიამ საკუთარი ტანკების წარმოება გადანწყიტა. ამას დაემთხვა რუსული ეკონომიკის აქტიური ინდუსტრიალიზაცია, რომელიც 20-იან წლებში დაიწყო და 30-იან წლებამდე გაგრძელდა.

1940 წლამდე ნითელი არმიის ტანკები ევროპული ტანკების ასლები ან მათი მოდიფიცირებული ვარიანტები იყო. 1940 წლიდან, როცა საკმარისი გამოცდილება დააგროვა, რუსეთმა საკუთარი ტანკების წარმოება დაიწყო.

როცა 1941 წლის ზაფხულში გერმანული არმია საბჭოთა კავშირში შეიჭრა, აღმოჩნდა, რომ ის დაუპირისპირდა ნითელ არმიას, რომლის შეიარაღებაშიც 23000 ტანკი იყო — დანარჩენი მსოფლიოს ტანკების საერთო რაოდენობაზე მეტი. გერმანული

არმიის საბედნიეროდ, რუსული ტანკების უმრავლესობა დეფექტიანი და ცუდად მოვლილი იყო. ამ ფოლადის მასაში იყო 1000 საშუალო ტანკი T34/76, რომლებიც რუსეთის არმიამ 1940 წელს გამოჩნდა.

განსაკუთრებული მობილურობით გამოჩენულმა და კარგად ჩამოსხმული ჯავშნით დაცულმა, 76 მმ ძირითადი ქვემეხით შეიარაღებულმა T34/76-მა გერმანული ტანკები და ტანკსაწინააღმდეგო შეიარაღება პირნმინდად დაჯაბნა. რევანშის სურვილით ანთებული გერმანელები ნითელი არმიის ინჟინრებთან რბოლაში ჩაერთნენ, რაც 1945 წლამდე, გერმანიის კაპიტულაციამდე გაგრძელდა.

სანამ გერმანული არმია T34/76-ის საბასუხოდ „პანტერებსა“ და „ტიგერებს“ ქმნიდა, რუსული მრეწველობაც აქტიურად მუშაობდა. 1944 წელს მან გამოუშვა საშუალო ტანკი T34, 85 მმ ძირითადი ქვემეხით. მას T34/85წწოდეს. მასთან ერთად, 1944 წელს რუსეთმა მძიმე ტანკი, IS-II („იოსებ სტალინი“) გამოუშვა 122 მმ ძირითადი ქვემეხით.

ერთ-ერთი ბრიტანული ტანკი, რომლითაც მარადგებოდა თეთრი არმია ნითლებთან საბრძოლველად, იყო საშუალო ტანკი „უიპეტი“. ის მხოლოდ ტყვიამფრქვევებით იყო აღჭურვილი და ორი ძრავა ჰქონდა. მაიკლ გრინი

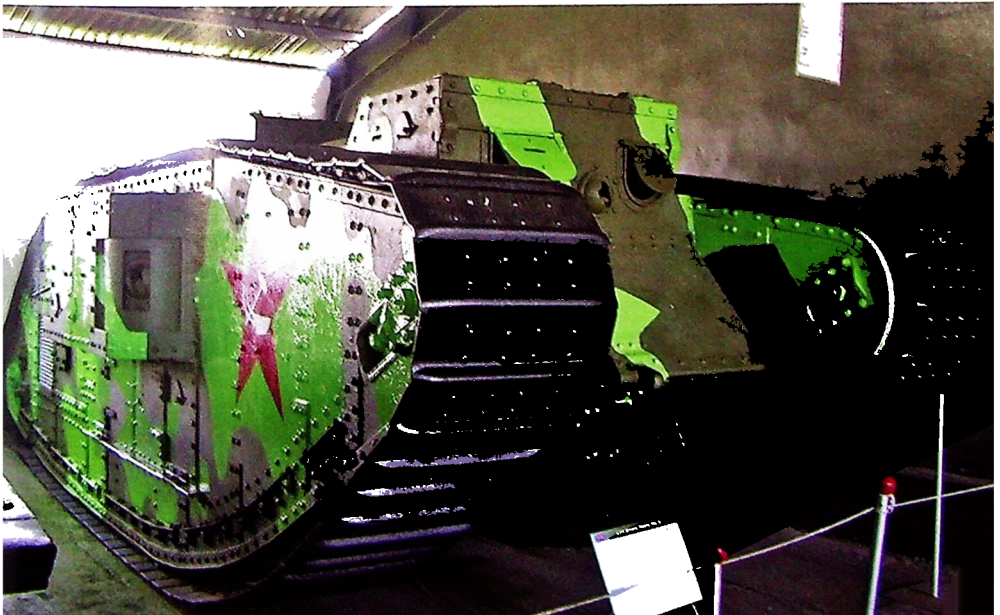
რუსი კონსტრუქტორები თავიანთ ახალ ტანკებზე უშუალოდ გერმანიის კაპიტულაციამდე მუშაობდნენ. ყველაზე მნიშვნელოვანი მოდელი იყო საშუალო ტანკი T54/55, 100 მმ ქვემეხით. T54-ის პირველი ერთეული 1946 წელს გამოჩნდა, ხოლო T55-ისა – 1956 წელს. საზღვარგარეთ აგებული ლიცენზირებული ტანკების ჩათვლით, T54/55-ის სერიის ტანკების დაახლოებით რაოდენობაა 100000 ეგზემპლარი, რაც მსოფლიოში წარმოებული ტანკების ყველაზე დიდი რაოდენობაა.

მას შემდეგ, რაც 1960 წელს დასავლეთ ევროპაში ამერიკული წარმოების ძირითადი საბრძოლო ტანკი M60 გამოჩნდა, რუსმა ინჟინრებმა თავიანთი ტანკების კონსტრუქციებში ცვლილება მოახდინეს: აიღეს T55-ის დაგრძელებული სავალი ნაწილი

და ზედ 115 მმ ძირითადი ქვემეხისათვის გადიდებული კოშკურა დაადგეს. გადაკეთებული საშუალო ტანკმა ახალი სახელწოდება – ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-62 მიიღო. 1962-1978 წლებში კონვეირიდან 20000 T-62 ჩამოვიდა.

საბჭოთა (ყოფილი წითელი) არმიის T54/55 საშუალო ტანკებისა და T-62 ძირითადი საბრძოლო ტანკის პირველი შემცვლელი იყო T-64 ძირითადი საბრძოლო ტანკი, რომელიც აღჭურვილი იყო მძლავრი 125 მმ ძირითადი ქვემეხით. მისი გამოშვება 1973 წელს დაიწყო და 1987 წელს დასრულდა. სულ 8000 ასეთი ტანკი გამოვიდა. T-64 ძვირი იყო და არასოდეს ყოფილა ექსპორტირებული. მას კონსტრუქციის პრობლემებიც უქონდა. ამიტომ საბჭოთა კავშირმა არჩევანი შეაჩერა დაბალფასიანი ძირითადი

რუსეთის სამოქალაქო ომის პერიოდში ბრიტანულმა არმიამ ბოლშევიკურ წითელ არმიასთან მებრძოლი თეთრი გვარდია თითქმის 130 ერთეული ტანკით მოაპარა; მათ შორის იყო მძიმე ტანკი „პარკ V“, რომელიც ფოტოზეა გამოსახული. ვლადიმერ იაკუბოვი

საბრძოლო ტანკის წარმოებაზე და 1971 წელს გამოუშვა T-72, შეიარაღებული იმავე 125 მმ ძირითადი ქვემეხით, რომელიც T-64-ს ჰქონდა. სულ 20000 ასეთი ტანკი აიგო, ლიცენზირებული საზღვარგარეთული წარმოების ტანკების ჩათვლით.

1976 წელს გამოვიდა T-64-ის მეორე ალტერნატივა – 125 მმ ქვემეხით აღჭურვილი ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-80.

90-იან წლებში როგორც საბჭოთა არმიის, ისე სხვა მყიდველი სახელმწიფოებისათვის კონვეირიდან 4500 ასეთი ტანკი ჩამოვიდა. 1991 წელს, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, საბჭოთა არმია რუსეთის ფედერაციის არმიად იქცა. მისი უახლესი კონსტრუქციის ტანკია T-90. ეს არის მოდერნიზებული T-72, რომლის გამოყენება 1994 წელს დაიწყო.

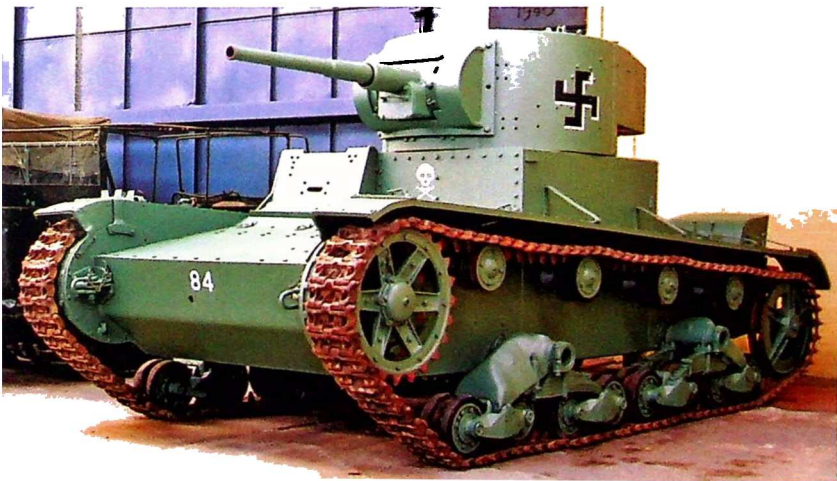

ნითელმა არმიამ სამოქალაქო ომის პერიოდში თეთრი არმიის კუთვნილი რამდენიმე ფრანგული მსუბუქი ტანკი FT-17 ჩაიგდო ხელში. 15 ეგზემპლარი გადაკეთდა და ეწოდა მსუბუქი ტანკი "თავისუფლებისათვის მებრძოლი ლენინი" ვლადიმერ იაკუბოვი

1928-1942 წლებში წითელი არმია იყენებდა T-18 მსუბუქ ტანკს. 37 მმ ქვემეხითა და ორი ტყვიანჭრქვე-
ვით აღჭურვილი ეს ტანკი ფრანგული მსუბუქი ტანკის FT-17-ის გაუმჯობესებული ვერსია იყო.
ელადიმერ იაკუბოვი

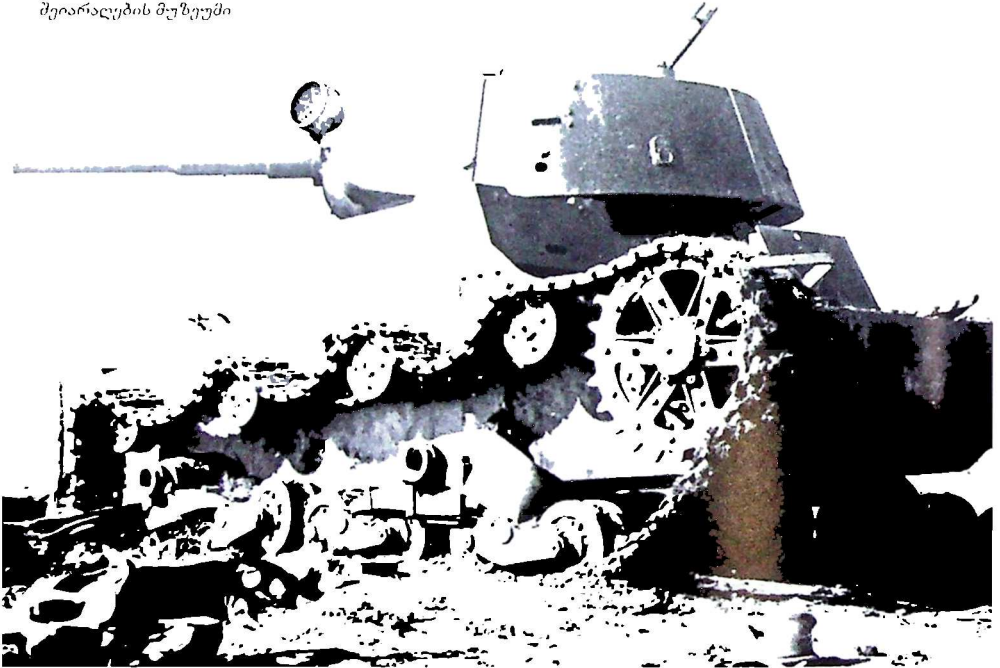
ფინური არმიის ნიშნებით ვხვდებით ერთ დროს წითელი არმიის კუთვნილ ორკაციან, 45 მმ სიჩრთადი
ქვემეხით აღჭურვილ მსუბუქ ტანკს T-26. ის თითქმის ზუსტად იმეორებს ბრიტანული მსუბუქი ტანკის
დიზაინს, რომლის გამოყენება რუსულმა არმიამ 1930 წელს დაიწყო ტანკის მუზეუმში, ბოვინგტონი

ნითელი არმიის კუთვნილი, განადგურებული მსუბუქი ტანკი T-26 წარმოთ მოვაჭრეება ელის. 1932-1939 წლებში რუსულმა ეარნებმა 4500 T-26 აავტ. პატონის კავალერიისა და შიარალების მუზეუმ

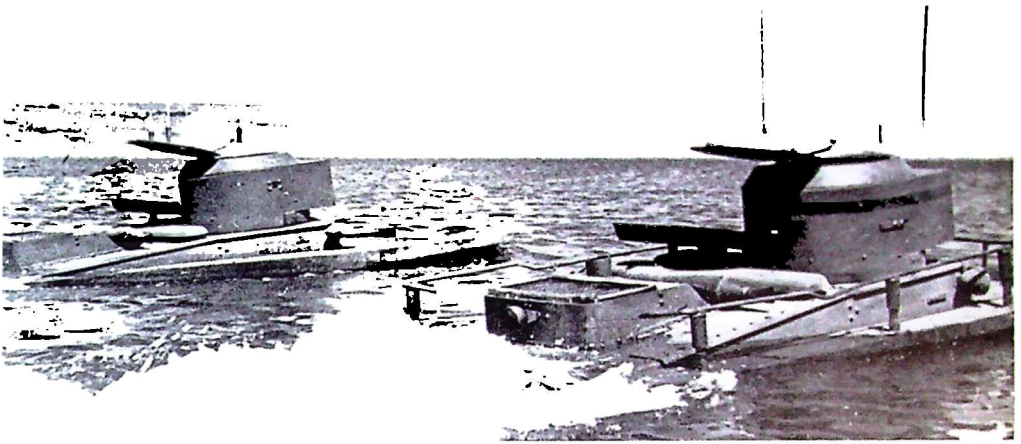
მსაბუქი ტანკი T-26

სიგრძე:	4,62 მეტრი
სიგანე.	2,44 მეტრი
სიმაღლე:	2,08 მეტრი
წონა	9 ტონა
ეკიპაჟი:	3
შეიარალება:	45 მმ ძირითადი ქვემეხი და ორი ცევიამფრქვევი

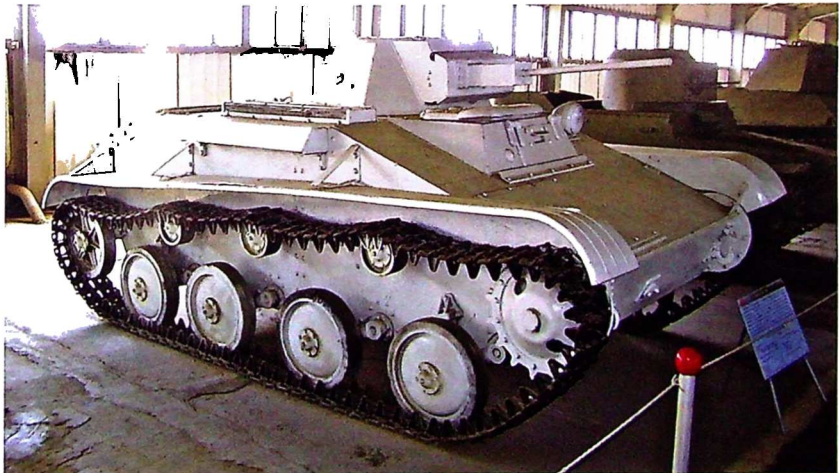
ვარსკლავისებური კბილანებიანი ზორბლის დანიშნულება

ტანკის კორპუსის თითოეულ მხარეს დამაგრებული კბილანებიანი ზორბლები ტანკის ძრავიდან გადაცემათა კოლოფის გავლით ენერჯიას იღებს. კბილანა ტრიალებს და ბრუნვით მომენტს მუხლუხის ლენტს გადასცემს. ტანკი ბორბლებით გადაივლის მუხლუხის ლენტზე, რის შემდეგაც ლენტი ბორბლების უკანა მხარეს ზევით ადის და ბორბლების გარშემო ტრიალებს. ლენტს კბილანებიანი ვარსკლავი აკონტროლებს, რომელიც წარმოქმნის "გამწე ძალას" ტანკსა და მინას შორის

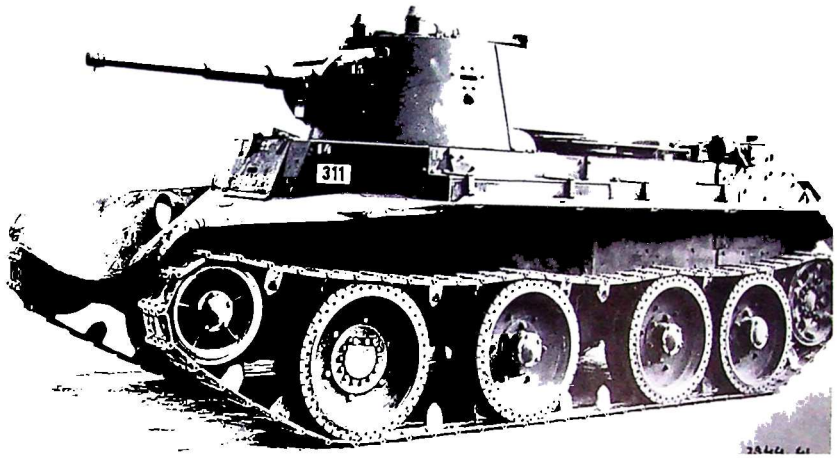
ნითელი არმიის მსუბუქი ტანკი-ამფიბია T-37 იმ ბრიტანული ტანკის ანალიზის შემდეგ, რომელიც 1930 წელს შეიძინა. ნითელ არმიამ 1933-1936 წლებში დაახლოებით 1200 აკეთი ტანკი მანარუბზედ პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმი

II მსოფლიო ომის პერიოდში ნითელმა არმიამ შეეშნა ახალი მსუბუქი ტანკი, ორკაცობი T-60. 20 მმ ტექიამურქვევით. ომის დროს რუსულმა ქარხნებმა 6000 ერთეული T-60 ააგეს. ელადიმერ იაკუბოვი

სახალხო დემონსტრაციაზე მოხალისეები მართავენ II მსოფლიო ომის პერიოდის მსუბუქ ტანკს T-70-ს, წითელი არმიის ნიშნებით. 1942-1943 წლებში კონვეიერიდან 8000-ზე მეტი T-70 ჩამოვიდა. რ. ბაბაღევსკი

ნითელი არმიის მიერ წარმოებული დაკიდების სისტემაზე დაფუძნებული მსუბუქი ტანკების სერიის კულმინაცია იყო სწრაფი ტანკი BT-7 (რუსულად BT Быстродвижущий Tank სწრაფმავალი ტანკი), 45 მმ ძირითადი ქვეშე, მისი დაკიდების ავტორი ამერიკელი გამომგონებელი ჯ. კრისტო იყო. პატონის კავალერიისა და მეთარალების მუზეუმი

1939-1941 წლებში ახალ მსუბუქ ტანკ T-50-ს გეგმიურად უნდა ჩაენაცვლებინა ნითელი არმიის T-26 და BT მოდელის სერიის მსუბუქი ტანკები. თუმცა ეს პროექტი წარმოების დროს წარმოქმნილ პრობლემებს შეენირა და მხოლოდ 63 ერთეული იქნა აგებული ვლადიმირ იაკუბოვი

სწრაფი ტანკი BT-7

სიგრძე:	5,67 მეტრი
სიგანე:	2,28 მეტრი
სიმაღლე:	2,41 მეტრი
წონა:	15 ტონა
უკიბავე:	3
მეთარალება:	45 მმ ძირითადი ქვეშე და ერთი ტყვიამურქვევი

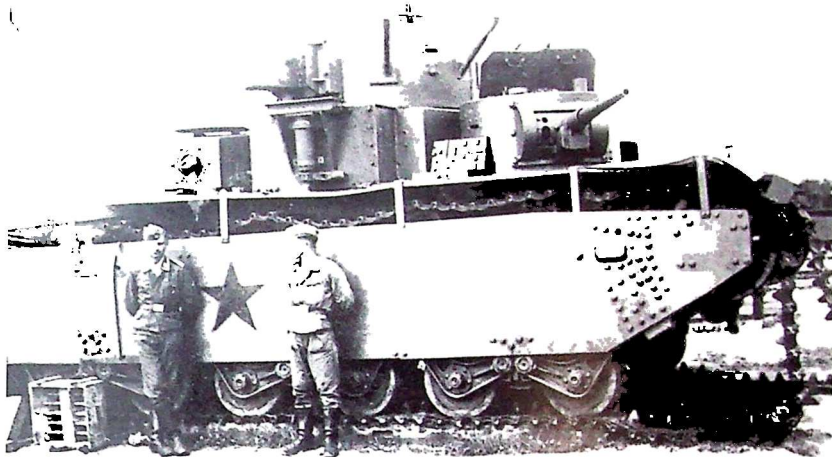

საშუალო ტანკი T-26 მონაწილეობას იღებს წითელი არმიის ალლუმში II მსოფლიო ომის პერიოდში. ექვსკაციან ტანკს სამი კოშკურა ჰქონდა. ერთზე დამაგრებული იყო 76,2 მმ ძირითადი ქვემეხი, დანარჩენ ორზე კი თითო ტყვიამფრქვევი. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმი

სავალი მოწყობილობა

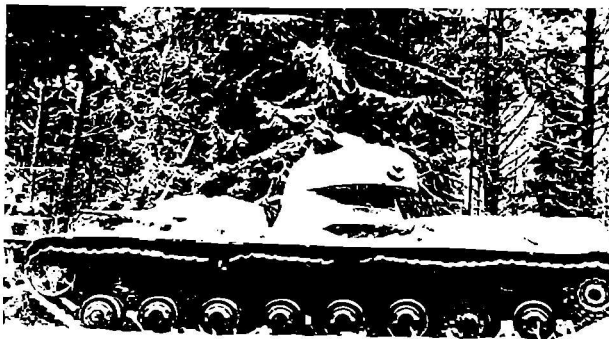
ტანკის გარე კომპონენტები – მთავარი გადაცემა, ჯაჭვის კბილანებიანი ბორბლები, უქმი თვლები, მუხლუხები და სავალი თვლები – მის სავალ მექანიზმს ქმნის. უქმი თვლები, რომლებიც ყოველ მუხლუხსა აქვს მანქანის წინა მხარეს (უკუსვლისათვის) ან ბოლოში (წინსვლისათვის), მუხლუხის მოძრაობას მანქანის არამექანიზებული ნაწილისაკენ მიმართავს.

გერმანელი მებრძოლები თავს ინონებენ ნეობიდან გამოსული ნითელი არმიის T-35 მძიმე ტანკის წინ, რომელსაც სამი კომკურა აქვს. ერთი კომკურა აღჭურვილია 76,2 მმ ქვემეხით, დანარჩენი ორი კი 45 მმ იარაღით. ბრძოლებში მხოლოდ 6 1-მა ასეთმა ტანკმა მიიღო მონაწილეობა. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმში

მძიმე ტანკი T-35

სიგრძე:	9,7 მეტრი
სიგანე:	3,2 მეტრი
სიმაღლე:	3,43 მეტრი
წონა:	55 ტონა
ეკიპაჟი:	11
შეიარაღება:	ერთი 76,2 მმ ქვემეხი, ორი 45 მმ ქვემეხი და ექვსი ცვეამფრქვევი

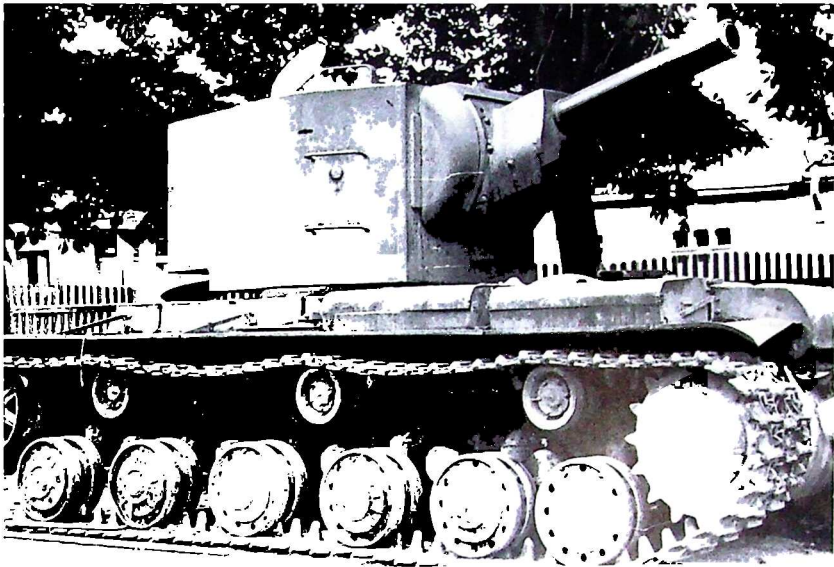
თოვლის საფარის ქვეშ იმალება რუსეთ-ფინეთის ომის დროს (1939-1940) ფინელების მიერ განადგურებული ნითელი არმიის ექსპერიმენტული მძიმე ტანკის MSK-ს ერთადერთი ეგზემპლარი. მისი გაუფოტებების შედეგად რუსულმა არმიამ მიიღო მძიმე ტანკი KV (KV - Клим Ворошилов კლიმ ვოროშილოვი). პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმში

მძიმე ტანკი KV-1

სიგრძე:	6,28 მეტრი
სიგანე:	3,1 მეტრი
სიმაღლე:	2,41 მეტრი
წონა:	52 ტონა
ეკიპაჟი:	5
შეიარაღება:	76,2 მმ ქვემეხი და სამი ცყვიამფრქვევი

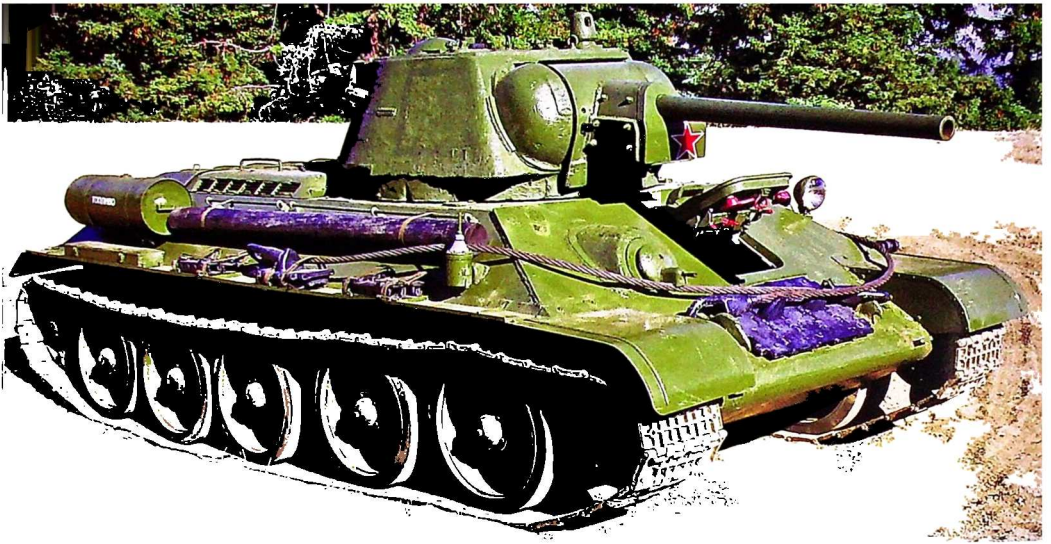
KV სერიის მძიმე ტანკების წარმოება რამდენიმე რუსმა ინჟინერმა დაიწყო, რომლებმაც გადანაცვლეს, რომ ტანკი MSK უფრო ეფექტური იქნებოდა ერთი კოშკური და არა ორით. ამ ნაშრომების შედეგად შეიქმნა მსიძე ტანკი KV-1. მაიკლ გრინი

ნოვოი არმიის ეს მოუხეხავი მიიმე ტანკი KV-2 შეიქმნა KV-1-ის დიდი ენოსამგვარ კონსტრუქციის დამატებით, რომელიც შეიარაღებული იყო 152 მმ ქაუზიციით. ის სამიზნე მტრის თავდაცვის პოზიციები კავალერიისა და მეიარაღების მუზეუმს

II მსოფლიო ომში ნოვოი არმიის ვაგონიანი ძაღების მთავარი ტანკი იყო ოსკაციანი ხანულო T-34/76. 76.2 მმ მთავადი ქვემეხით. 1940-1944 წლებში რუსულმა ქარხნებმა ამ მოდელია 34000 ერთეული გამოიშვეს. მაიკლ გრინი

საშუალო ტანკი T-34/85

სიგრძე.

7,5 მეტრი

სიგანე:

2,92 მეტრი

სიმაღლე:

2,38 მეტრი

ნონა.

35 ტონა

უეიზაჟი:

5

შეიარაღება.

85 მმ ქვემეხი და ორი ცვეთამფრქვევი

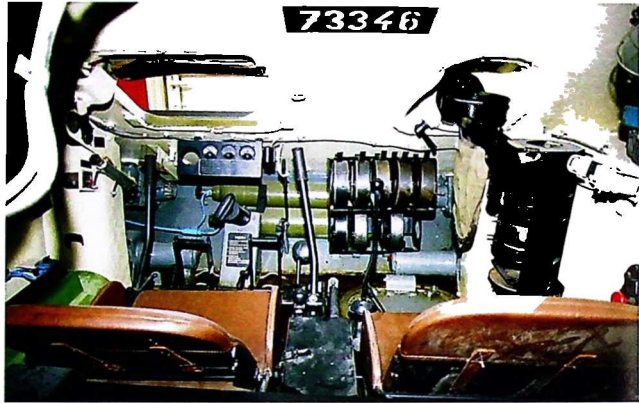
(ნინა გვერდი, ზემოთ) ნიუელი არმიის T-34/76-ის მეთაური დამტყვის ფუნქციონაც ასრულებდა და ამიტომ მისთვის რთული იყო ტანკის გარეთ განვითარებული მოვლენებისათვის დედის დევეტბ. მაიკლ გრინი

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) გერმანული უფრო მსხვილი ჯავშნით დაცული ტანკი, მდებარე ნიუელში არმიის მუქანა საბუღლო ტანკი T-34/85, რომელიც ბრძოლის ველზე 1944 წელს გამოხდა. ის აღჭურვილი იყო 85 მმ ბრძოლიანი ქვემოთ. მაიკლ გრინი

II მსოფლიო ომის პერიოდში რუსულმა არმიამ დაახლოებით 23000 საბუღლო ტანკი T-34/85 ავაო. კიდევ 22000 ქარხნებიდან 1945-1950 წლებში გამოვიდა. ანდრეას კირხოლი

სურათზე ჩანს საშუალო ტანკის T-34/85-ის წინა კორპუსში განლაგებული ეკიპაჟის ადგილი მარცხენა მხარეს მძღოლ-მექანიკოსი, მარჯვენა მხარეს კი მეტყვიამფრქვევე. ტანკის კომპურაში თავსდება მეთაური, არტილერიისტი და დამტენი. მაიკლ გრინი

წითელი არმიის მძიმე ტანკი KV-1 ოთხკაცანამ მძიმე ტანკმა IS-2-მა შეცვალა, რომელიც შეიარაღებული იყო 122 მმ ძირითადი ქვემეხით. ამ ტანკმა ბრძოლაში მონაწილეობა პირველად 1944 წელს მიიღო. რუსულმა ქარხნებმა დაახლოებით 4000 ასეთი ტანკი ააგეს 1943-1945 წლებში.

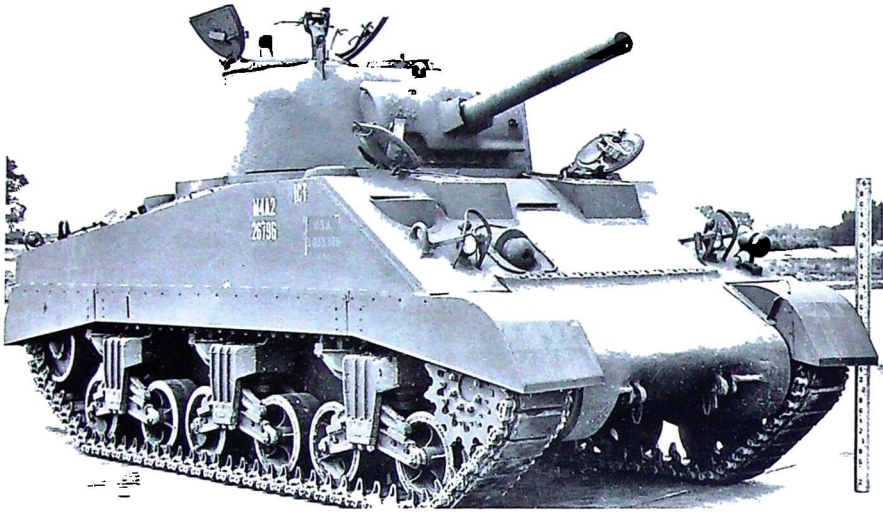

მძიმე ტანკი IS-3

სიგრძე:	9,98 მეტრი
სიგანე:	3,2 მეტრი
სიმაღლე:	2,92 მეტრი
წონა:	51 ტონა
ეკიპაჟი:	4
შეიარაღება:	122 მმ ქვემეხი და ორი ტყვიამფრქვევი

მძიმე ტანკი IS-3 გვიან აიგო და II მსოფლიო ომში მონაწილეობა ვერ მიიღო. ის შეიარაღებული იყო 122 მმ ძირითადი ქვემეხით. ამ ტანკმა 50-იან წლებამდე იმსახურა.
რ. ბაზალევსკი

II მსოფლიო ომში ნაცისტური გერმანიის წინააღმდეგ ბრძოლაში აშშ და ბრიტანეთი წითელ არმიას ათასობით ტანკს უგზავნიდა. მათ შორის იყო თითქმის 5500 ერთეული საშუალო ტანკი M4 პატონის კავალერიისა და მეიარაღების მუზეუმში

საბჭოთა ქარხნებმა 1946-1958 წლებში ააგეს 35000-მდე ოთხკაცოანი საშუალო ტანკი T-54. საზღვარგარეთ დამატებით შეიქმნა ამ მოდელის ლიცენზირებული 25000 ერთეული, რომელთა უდიდესი მწარმოებელი ჩინეთი იყო. მაიკლ გრინი

სამუდლო ტანკები T-54, რომლებიც აღჭურვილი იყო 100 მმ ქვემეხით, ფართოდ გაერცელდა საბჭოთა კავშირის ინტერესების სფეროში მოქცეულ ქვეყნებში. ფოტოზე გამოსახულია პოლონური არმიის T-54 აღლუმზე. პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმი

ბევრ სხვა არმიას შორის, ვისც დიდი როლდენობით T-54 შეიძინა, იყო ერაყის არმიაც. ფოტოზე ნაჩვენებია T-54 ამერიკელებმა გაანადგურეს 1991 წელს. თავდაცვის ეიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

ფოტოზე გამოსახული ტანკი მონაწილეობს ამერიკის მიერ შირადაჭერილი ვრავის არმიის წევრთაძღ. ეს არის მოდერნიზებული, რუსული დიზაინისა და წინური წარმოების საშუალო

T-54, რომელმაც ებოღეს ძირითადი საბრძოლო ტანკი 69-11 პარტამენტო

T-54-ის ცადაკეთების შედეგად შექმნა საშუალო ტანკი T-55, რომელმაც თავისი ბინამორბედს 100 მმ ძირითადი ვეშები შეინარჩუნა. T-54-სგან განსხვავებით, მას რადიაციულად დაბინძურებულ ვარემომიც კლდო ბრძოლა. ფოტოზე გამოსახულ T-54-ს ნებური ნიშნები აქვს. მაიკლ გრინი

საშუალო ტანკი T-55

სიგრძე:	9 მეტრი
სიგანე:	3,28 მეტრი
სიმაღლე:	2,38 მეტრი
წონა:	40 ტონა
ეკიპაჟი:	4
შეიარაღება:	100 მმ ქვემეხი და ორი ტყვიამფრქვევი

ფოტოზე ასახულია T-54/55-ის წინური ნარმოების ორი ასლი, რომელთაც ძირითად საბრძოლო ტანკ T-59 II-ებს უწოდებდნენ და რომელთაც 105 მმ ძირითადი ევემები ჰქონდა. ეს ბრიტანული ნარმოების 105 მმ ქვემეხის ასლები იყო. თავდაცვის ეიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

ტანკის ეკიპაჟის განლაგება

II მსოფლიო ომის და მისი შემდგომი პერიოდის მძიმე და საშუალო ტანკებს საშუალოდ ხუთკაციანი ეკიპაჟი ჰყავდა: მანქანის მეთაური, მემიზნე არტილერიისტი და დამტენი კომპარატი; მძლოლი და მძლოლის თანაშემწე/მეტყვიამფრქვევე კორპუსის წინა ნაწილში. II მსოფლიო ომის გერმანულ ტანკებზე წინა კორპუსში მოთავსებული მეტყვიამფრქვევე რადისტის ფუნქციასაც ითავსებდა. II მსოფლიო ომის შემდეგ თითქმის ყველა ტანკში მძლოლის თანაშემწის/მეტყვიამფრქვევის პოზიცია გაუქმდა და ეკიპაჟი ოთხკაციანი დარჩა.

ჩინეთის სამხედრო ინდუსტრიული სისტემა T-54/55 ვერსიის საშუალო ტაიკების გადაკეთება გა-
ნაერძობდა. ფოტოზე ასახულია პაკისტანური არმიის ჩინური წარმოების ძირითადი საპრიადი
T-85 II, რომელიც აღჭურვილია 125 მმ ძირითადი ქვემებით. ტანკს მუზეუმი, პუიიციკონა

ფოტოზე გამოსახულია II მსოფლიო ომის შემდგომი, 122 მმ ძირითადი ქვემებით აღჭურვილი მძიმე
ტანკის T-10-ის სამუზეუმო ვეზემპლარი.. მისი წარმოება 50-იანი წლების დასაწყისში დაიწყო და 1962
წელს დასრულდა. ელადიმირ იაკუბოვი

საბჭოთა არმია PT-76 (ПТ планирующий танк მცურავი ტანკი) მსუბუქ ტანკს დაზვერვის მიზნით იყენებდა. ის აღჭურვილი იყო 76 მმ ძირითადი ქვემეხით. მის წყალში მოძრაობას ჰიდრორეაქტიული სისტემა უზრუნველყოფდა. მაიკლ გრინი

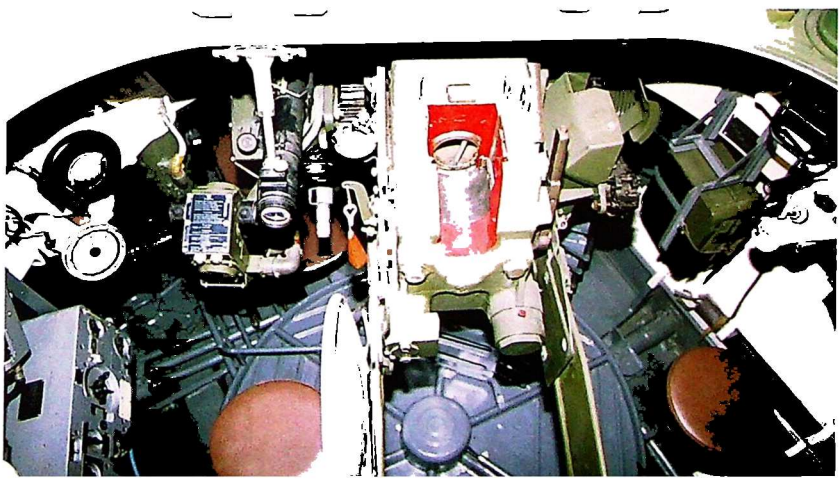
მსაზღვრე ტანკი-ამფიბია PT-76

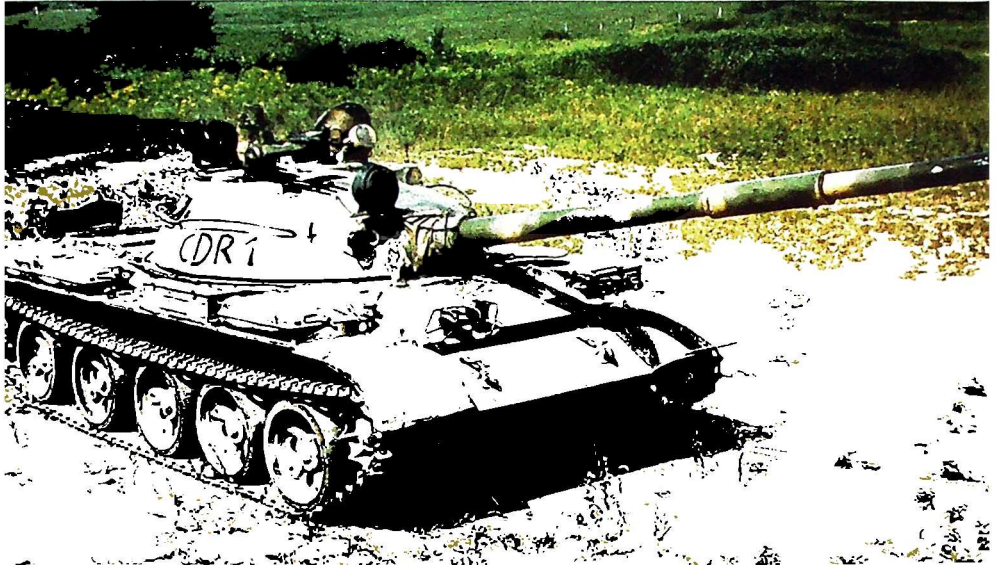
სიგრძე:	7,62 მეტრი
სიგანე:	3,15 მეტრი
სიმაღლე:	2,18 მეტრი
წონა:	15 ტონა
ეკიპაჟი:	3
შეიარაღება:	76 მმ ქვემეხი და ერთი ცვიათფორქვევი

რუსი საზღვაო ქვეითი მსუბუქი PT-76-ის ფონზე ფიგან.
ტანკი ფართოდ იყო წარმოდგენილი სხვა ქვეყნების მდიარალებათი წინური არმიის აქვე მისი ასლი სივლენო-
„ტაიმ 60“ ან
63“ თავდაცვის ვიზუალური ინჟინრების ცენტრი

ამ ფოტოზე კერძო კოლექციონერის PT-76-ის კომპლურის მიღა რელია წაჩვენება. ააბტორია 1953-1969 წლებში ამ ტანკის 7000 ერთეული ააავო. შაიკლ გრინი

ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-62, 115 მმ გლუვკულისანი ქვემეხით, T-55 სამუხალხო ტანკის დაგრძელებული ვერსიაა ახალი კომპლექსით. ის გამიზნული იყო საბჭოთა არმიის მიმდებარე ტანკების შესაცვლელად. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

გლუვკულისანი ძირითადი ქვემეხის უპირატესობა

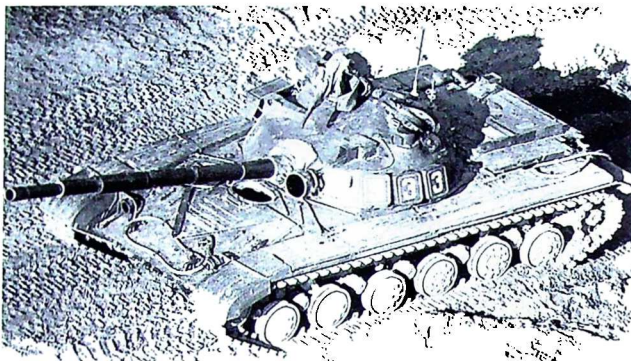
გლუვკულისანი ქვემეხის ხრახნიანი ქვემეხთან შედარებით რამდენიმე უპირატესობა აქვს. ის მეტ წნევას უძლებს, უფრო იაფი ჯდება და ცვეთის მიმართაც უფრო მედეგია. ერთსა და იმავე ასაფეთქებელ ნივთიერებას თუ ავიღებთ, ჭურვის სწრაფსროლა უფრო მაღალია გლუვკულისანი ქვემეხის შემთხვევაში, რადგან ის ჭურვის საბრუნავად ენერჯიას არ ხარჯავს. თანამედროვე ჭურვები ფარფლსტაბილიზატორიანია და ფრენისას დამატებითი ბრუნვითი მომენტის მიღება არ სჭირდება.

(მომდევნო გვერდი, ზემოთ) ვრაცის არმიის კუთვნილ ძირითად საბრძოლო ტანკ T-62-ზე მიდა აფეთქების გამო გახლეჩილია კორპუსის ქვედა პლანტფორმა, კომპურა კი ახდლია. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

(მომდევნო გვერდი, ქვემოთ) ყოველ რამდენიმე წელიწადში ტანკის გამოცვლა ძვირი ჯდება. სხვა არმიების მსგავსად, საბჭოთა არმიაც მუდმივად არემონტებდა თავის ტანკებს, რათა მათი არსებობა გაეხანგძლიებინა. ფოტოზე გამოსახულ T-62-ს დამატებითი ჯავშანი აქვს წინა კომპურაზე.

1960 წელს საბჭოთა არმიამ მიიღო ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-64, 125 მმ ძირითადი ქვემეხით. მას ჰქონდა ავტომატური დამტენი, რის გამოც დამატებითი ადამიანური რესურსი აღარ სჭირდებოდა. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

ფოტოზე გამოსახულია მუზეუმში დაცული ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-64, აფეთქების სანინააღმდეგო ჯავშნის ფილებით კორპუსსა და კოშკურაზე. ეს ტანკი 46 ტონამდე იწონიდა და თითქმის 80 კმ/სთ სიჩქარეს ავითარებდა. ბობ ფლემინგი.

გაეროს თეთრ ფერად შეღებილი რუსული წარმოების ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-72 აღფერვილია 125 მმ ძირითადი ქვემეხით და მხოლოდ სამკაცოანი ეკიპაჟი ჰყავს, რადგან აფეთქებულ დამკენს და მატებით ადამიანურ ძალას არ საჭიროებს. თავდაცვის ვიზუალური ინსტორმაკის.

ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-72

სიგრძე:	9,53 მეტრი
სიგანე:	3,89 მეტრი
სიმაღლე:	2,93 მეტრი
წონა:	50 ტონა
ეკიპაჟი:	3
შეიარაღება:	125 მმ ქვემეხი და სამი ცევიამფრქვევი

ფოტოზე გამოსახულია სწრაფმავალი T-72, რომელიც აფეთქების საინააღმდეგო ფილებითაა დაფარული და მოხვედრის შემთხვევაში ჭურვს გააფანტავს ან აირეკლავს. რ. ბაზალეცკი

რუსეთის ფედერაციის არმიის საკუთრებაში ამჟამად იმყოფება დაახლოებით 10000 ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-72. ამ ტანკს ლიცენზიით აგებენ სხვა ქვეყნებშიც. ამჟამად ის დაახლოებით 30 ქვეყნის არმიაში მსახურობს. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(მომდევნო გვერდი, ზემოთ) 80-იან წლებში საბჭოთა არმიის მიერ შექმნილი ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-80 რუსეთის ფედერაციის არმიაში დღესაც მსახურობს. T-64-სა და T-72-ის მსგავსად, მასაც 125 მმ ძირითადი ქვემეხი და ავტომატური დამტენი აქვს. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

(მომდევნო გვერდი, ქვემოთ) რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებაში შედის 4500 ძირითადი საბრძოლო ტანკი T-80. მცირე რაოდენობით ის შედის, აგრეთვე, ბელორუსიისა და უკრაინის არმიების შეიარაღებაშიც. ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

სსვს სახელმწიფოების ტანკები

სხვა სახელმწიფოების ტანკები

ტანკების წარმოება მხოლოდ იმ ქვეყნებში იყო განვითარებული, რომლებსაც სათანადო ნება და წარმოებისთვის საჭირო სახსრები ჰქონდათ. ტანკი მხოლოდ ომიანობის დროს გამოიყენება და სხვა პრაქტიკული ღირებულება არა აქვს, ამასთანავე, ის მუდმივ მოვლას და განახლებას მოითხოვს, რათა წყობიდან არ გამოვიდეს. სწორედ ამან უბიძგა სხვა ქვეყნებს, აეთვისებინათ დიდი ხუთეულის (ბრიტანეთის, საფრანგეთის, გერმანიის, ამერიკისა და რუსეთის) მიერ შექმნილი ტანკები.

სხვადასხვა ქვეყნები ძირითადად დიდი ხუთეულისაგან შექმნილი ტანკების მოდიფიცირებას ახდენენ ან ლიცენზიის მოპოვების საფუძველზე ტანკებს თავად აგებენ. იმ იშვიათ ქვეყნებს შორის, ვისაც საკუთარი სატანკო ინდუსტრიის განვითარება სურს, არის ჩეხეთი, რომელიც სათავეში უდგას ამ ტენდენციას II მსოფლიო ომის შემდგომი პერიოდის ევროპაში. ჩეხეთმა ბევრი სხვადასხვა მსუბუქი და საშუალო ტანკი შექმნა, რომლებიც სხვადასხვა ქვეყნების სამსახურში იმყოფებოდნენ II მსოფლიო

ომამდე და ომის დროსაც.

II მსოფლიო ომამდე ტანკების ერთ-ერთი უმსხვილესი მწარმოებელი იყო იაპონია, რომელმაც დასავლეთ ევროპის მაგალითზე დაინახა (I მსოფლიო ომის დროს), თუ რა მნიშვნელობა აქვს ტანკს ბრძოლის ველზე. I მსოფლიო ომის შემდეგ იაპონიის არმიამ ფრანგული და ბრიტანული წარმოების ტანკები შეიძინა და მათი ზოგიერთი მახასიათებელი გადაიღო, რათა სწრაფად დაეწყო საკუთარი ტანკების წარმოება.

20-იანი წლების შუაში იაპონიას საკუთარი ტანკის შესაქმნელად საკმაო გამოცდილება დაუგროვდა. 1939 წლისთვის, როცა II მსოფლიო ომი დაიწყო, იაპონიას 2000-ზე მეტი ტანკი ჰყავდა, რაც მას იმ დროის მეოთხე უძლიერეს ძალად ქმნიდა რუსეთის, საფრანგეთისა და გერმანიის შემდეგ.

II მსოფლიო ომის პერიოდში იაპონიის სატანკო ინდუსტრია შეუფერხდა, რადგან ქვეყნის სახსრები გემებისა და თვითმფრინავების მშენებლობისაკენ იქნა მიმართული, რის გამოც იაპონური სატანკო წარმოება სხვა ქვეყნებს ამ სფეროში ვეღარ დაენია. ამან იაპონური სატანკო პროდუქციის

ჩეხეთის სამხედრო ინდუსტრიამ გადაწყვიტა საკუთარი ტანკი დაემზადებინა. ამისათვის საემარისი გამოცდილება I მსოფლიო ომის შემდეგ დაუგროვდა ლიცენზირებული მსუბუქი და საშუალო ბრიტანული დიზაინის ტანკების მშენებლობის შედეგად. 1937 წელს გამოვიდა ტანკი LT-35. *მაიკლ გრინი*

ხარისხისა და რაოდენობის სწრაფი დაცემა გამოიწვია.

იაპონურმა არმიამ 50-იან წლებში აღდგენა დაიწყო და ამერიკული ტანკები მიიღო. II მსოფლიო ომის შემდეგ წარმოებულ პირველ იაპონურ ძირითად საბრძოლო ტანკ „ტაიპ 61“-ს ამერიკული „M47 პატონის“ გაუღენა ეტყობოდა. იაპონიის არმიის მომდევნო ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ტაიპ 74“ დამოუკიდებელი დიზაინისა გახლდათ. ერთადერთი გამოწვევის იყო 105 მმ ძირითადი ქვემეხი, რომელიც ბრიტანული ლიცენზიით დამზადდა იაპონიაში. „ტაიპ 74“ ჩაანაცვლა „ტაიპ 90“-მა, რომელიც იაპონურმა არმიამ 1991 წელს შექმნა. თუმცა,

ისიც გერმანული ლიცენზიით იაპონიაში შექმნილი 120 მმ ქვემეხითაა აღჭურვილი.

ისრაელის არმიას დიდი ხუთულისაგან შექმნილი ტანკების მოდიფიცირებისა და საკუთარ საჭიროებებზე მორგების დიდი გამოცდილება აქვს. ეს, ნაწილობრივ, იმითაა გამოწვეული, რომ ისრაელი პატარა ქვეყანაა და წარსულში ფინანსები და ინსტრუქციული რესურსები არ ჰქონდა ტანკის მშენებლობის დასაწყებად. ეს მდგომარეობა შეიცვალა 1976 წელს, როცა ისრაელმა მსოფლიოს წარუდგინა საკუთარი წარმოების ძირითადი საბრძოლო ტანკი „მერკავა“ (Merkava – ეტილი).

ებრაულ ტანკ „მერკავას“ თავდაპირვე-

მსუბუქი LT-35-ის ნარეაქტებლობით იმდგაცრუებულმა ნიციოს არმიამ მსუბუქი ტანკი LT-38 შეიქმნა, რომლის გამოყენებაც 1938 წელს დაიწყო. ორივე ტანკს ოთხკუთხაანი ეკიპაჟი ჰყავდა და აღჭურვილი იყო 37 მმ ძირითადი ქვემეხით. პატონის კავალერიისა და შეიარაღების მუზეუმში

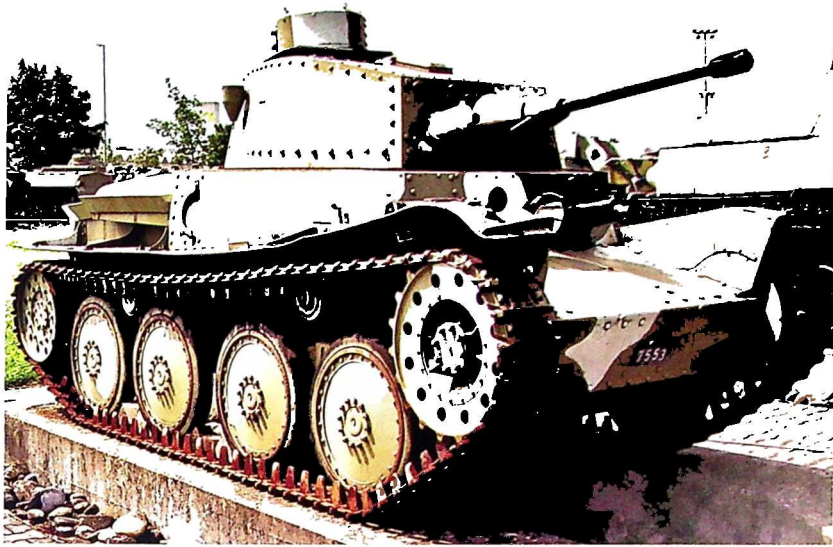
ლაჟ ბრიტანული ნარმოების 105 მმ ძირითადი ექვმეტა ჰელონდა. მომდევნო ვერსიები კი ებრაული ნარმოების 120 მმ ძირითადი ქვენილით აღჭურვილ ირთადერთა ძირითადი კომპონენტით, რომელიც ამ ტანკს სხვა ქვეყნისა ნარმოებისა ბევრა, ამერიკული დიზეინის ბოვია.

ძრავის უჩვეულო მდებარეობა „მირ-დავას“ გამოჩინულ ტანკად აქცევს. ძრავა ტანკის კორპუსისა წინა მხარეზეა მოთავსებული, კომკურსა კი კორპუსის უკანა

მხარეს. ეს არის I მსოფლიო ომის შემდეგ გავრცელებული კონსტრუქციის საპირისპირო განლაგება. მსოფლიოში გავრცელებულ ყველა ტანკს ძრავა კორპუსის უკანა მხარეზეა აქვს, კომკურსა კი წინა მხარეზე. ისრაელის არმიის ტანკები ძრავის წინა მხარეს მოთავსებამ ეკიპაჟის უკეთესი დაცვა განაპირობა, რაც ისრაელის არმიის მთავარ პრიორიტეტს – ცოცხალი ძალის გაფრთხილებას შეესაბამება.

1938 წელს ჩეროლუაჯია ნაციონალიზმის გერმანული პრემიის მიხედვით და შესაბამისად, ჩრდილო არმია და მისი ნებართვა გერმანული არმია ბელგი გადავიდა. ფოტოზე გამოსახულია ჩეიურა LT-38 გერმანული ნინტები.

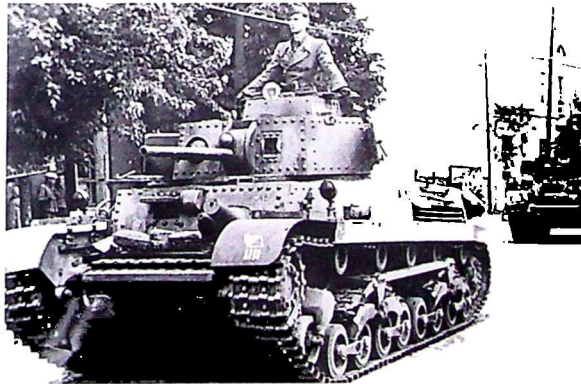

II მსოფლიო ომამდე შვეიცარიის არმიამ შეიძინა ჩუბური მოდიფიცირებული LT-38-ის სარმობი. ლიცენზია შეიქცარიის არმიამ ტანკს „პანცერვაგენ 39“ უწოდეს (Panzerwagen – ჯავშნისი მანქანა). ხდრვას კოროლი

მსუბუქი ტანკი LT-38

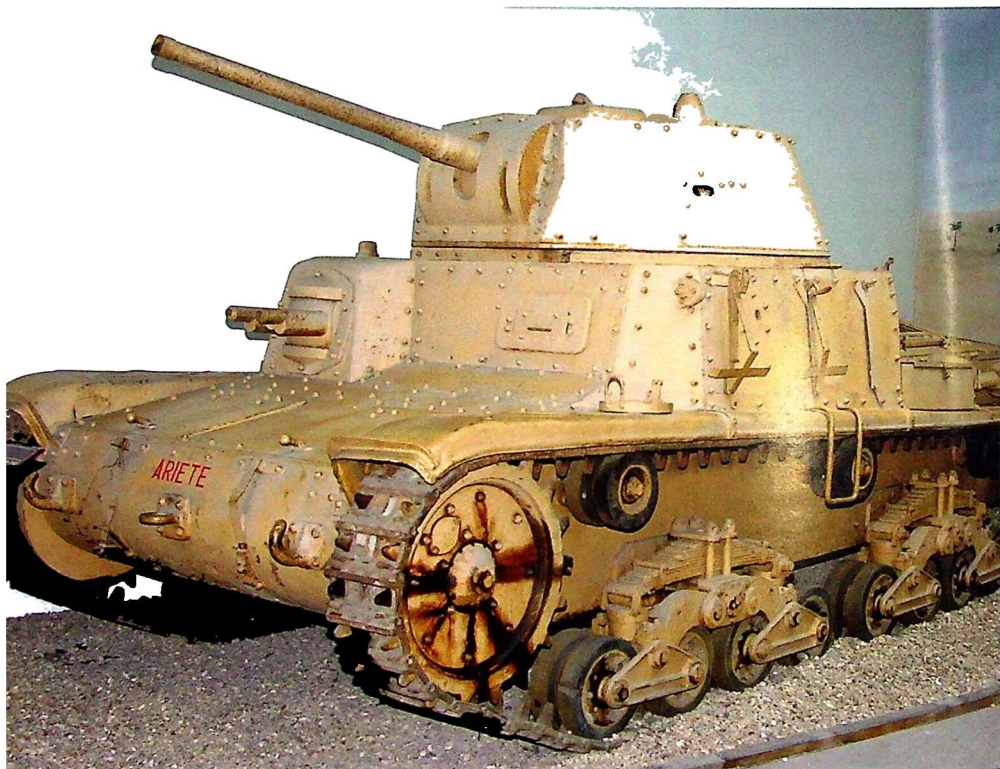
სიგრძე:	4,55 მეტრი
სიგანე	2,13 მეტრი
სიმაღლე:	2,31 მეტრი
წონა	11 ტონა
ეკიპაჟი:	4
შეიარაღება.	37 მმ ქვემეხი და ორი ტყვიამფრქვევი

II მსოფლიო ომის დროს უნგრულ არმიის წაწილები იყენებდნენ ჩუბური დიზაინით დამზადებულ ლიცენზირებულ საბულო ტანკს, რომელსაც „თურანს“ უწოდებდნენ. მას 47 მმ ძირითადი ქვემეხი ჰქონდა და ხუთკაციანი ეკიპაჟი ჰყავდა. ტანკის მუზეუმი, პოიზენგტონი

მსუბუქი ტანკი M-13/40

სიგრძე:	4,53 მეტრი
სიგანე:	2,21 მეტრი
სიმაღლე:	2,38 მეტრი
წონა:	15 ტონა
უკიზაჭი:	4
შეიარაღება:	47 მმ ქვემეხი და სამი ტყვიამფრქვევი

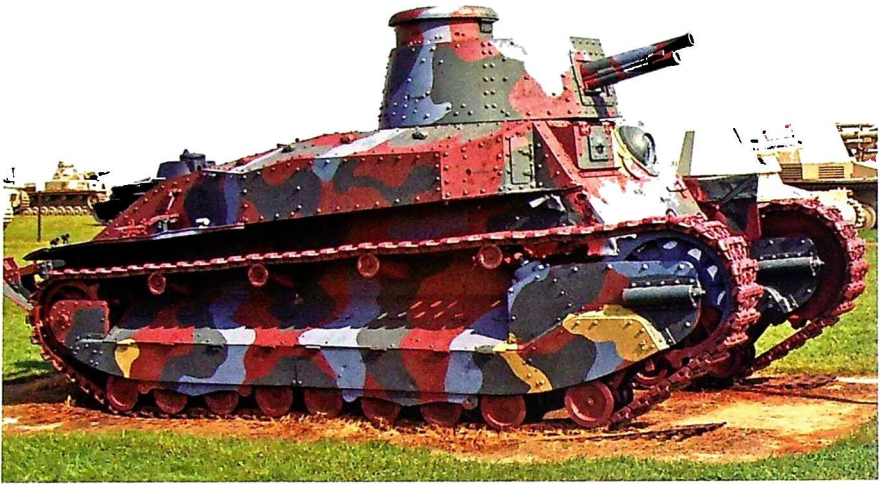
II მსოფლიო ომში საუკეთესო იტალიური ტანკი იყო ოთხკაცხანი M-13/40, 47 მმ ძირითადი ქვემეხით. 1940-1942 წლებში იტალიურმა ინდუსტრიამ 625 ასეთი ტანკი გამოუშვა. კრისტოფ ვალიერი

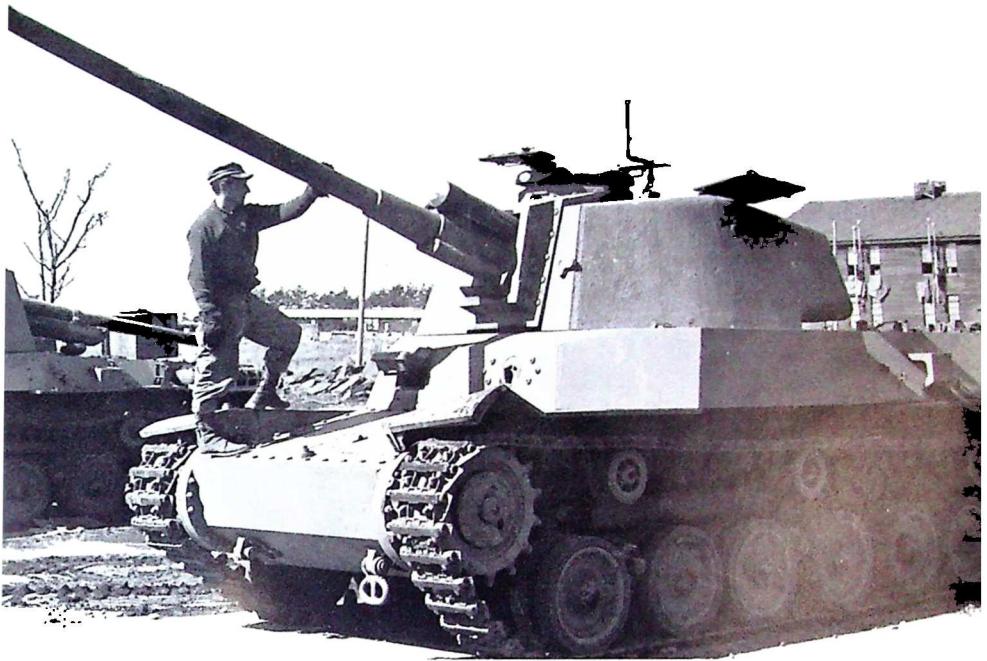

1934 წელს დაიწყო იაპონური არმიის სამკაცრიანი მსუბუქი ტანკის „ტაიპ 95“-ის წარმოება, რომელიც შეიარაღებული იყო 47 მმ ძირითადი ქვემეხით. 1945 წელს იაპონიის ქარხნებმა 1000 ერთეულზე მეტი ასეთი ტანკი დაამზადეს. მაიკლ გრინი

იაპონური ინდუსტრია
საზღვაო ფლოტის
ქვეითი ჯარისთვის
„ტაიპ 95“-ის მცურავ
ვერსიასაც აწარმოებდა.
ტანკი წყალში 10 კმ/სთ
სიჩქარით გადაადგილ-
დებოდა. პატონის
კავალერიისა და შეიარა-
ღების მუზეუმში

„ტაიპ 4“ იყო საბჭოთა საშუალო ტანკის „ტაიპ 97“-ის დაგრძელებული და დამძიმებული ვერსია, 75 მმ ძირითადი ქვემეხით. II მსოფლიო ომის დასრულებამდე ამ მანქანის მხოლოდ ექვსი კვანძი გამოვიდა. პატონის კავალე რიისა და შვითალების მუზეუმი

(ნინა გვერდი, ზემოთ) იაპონური არმიის ოთხკაციანი „ტაიპ 89“ აღჭურვილი იყო 47 მმ ძირითადი ქვემეხით 30 კმ/სთ მაქსიმალური სიჩქარის ეს 13-ტონიანი ტანკი პირველად 1934 წელს გამოიყენეს. რიჩარდ პანიკატი

(ნინა გვერდი, ქვემოთ) საშუალო ტანკი „ტაიპ 89“ შეცვალა საშუალო ტანკმა „ტაიპ 97“-მა. ფოტოზე გამოსახულია ამ სერიის ნიმუში, რომელიც ომის მიწურულს შექმნა. რიჩარდ პანიკატი

ტანკის კომპურატი

ტანკის კომპურა წარმოადგენს რგოლში, რომელიც კორპუსზეა მოთავსებული. კომპურის მობრუნება მასზე დამაგრებული ქვემეხიანად მანქანის შეთავსებს ან არტილერიის შეუძლია ხელით საპარათავი მექანიზმის ან სპეციალური ძრავის მეშვეობით. ეს სისტემა ტანკის ეკიპაჟს საშუალებას აძლევს ნებისმიერი მიმართულებით ისროლოს, როცა ტანკი დგას (თანამედროვე ტანკებზე მოძრაობის დროსაც). ტანკის ძირითადი ქვემეხი კომპურასთან ერთად ბრუნავს, ხოლო ვერტიკალურ სიბრტეში კომპურისგან დამოუკიდებლად მოძრაობს.

II სსოფლი. ომის შემდეგ პირველი იაპონური ტანკი, რომელიც რეფორმირებულ იაპონურ არმიაში შევიდა, იყო ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ტაიპ 61“ იაპონურმა ქარხნებმა 500 ეროვნული ასეთი ტანკი ააგეს. მიცუო იაგუზი

იაპონიის არმია 60-იან წლებში დაიწყო მუშაობა ბირითადი საბრძოლო ტანკ „ტაიპ 74“-ზე, რომელსაც მოძველებული ტაიპ 61 უნდა შეეცვალა. მისი წარმოება 70-იან წლებში დაიწყო. მიცუო იაგუზი

ძირითადი საბრძოლო ბანკი „ტაიპ 61“	
სიგრძე	6,3 მეტრი
სიგანე	2,94 მეტრი
სიმაღლე	3,15 მეტრი
წონა	38 ტონა
უკიბაჟი	4
შეიარაღება	90 მმ ქვემეხი და ორი ცვეთამურქვევი

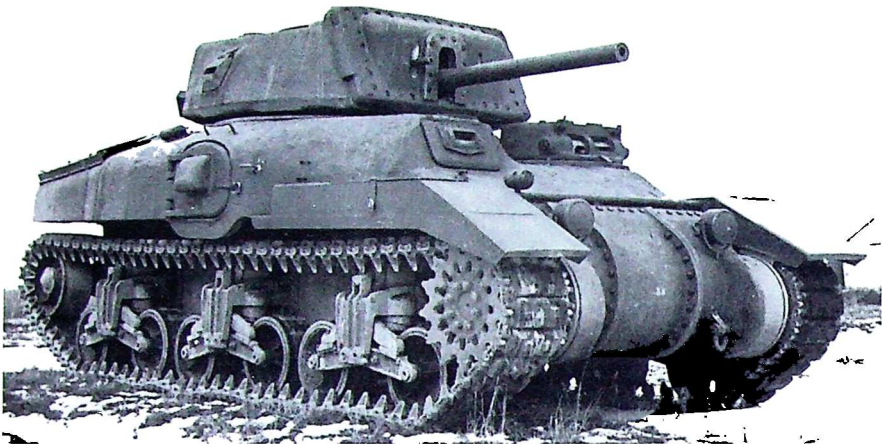

1991 წელს აპონიის არმიამი გამოიწნდა სამკაციანი ძირითადი საბრძოლო ტანკი „ტაიპ 90“, 120 მმ ძირითადი ქვემეხით. მან „ტაიპ 74“ შეცვალა. მიცუო იაგუნი

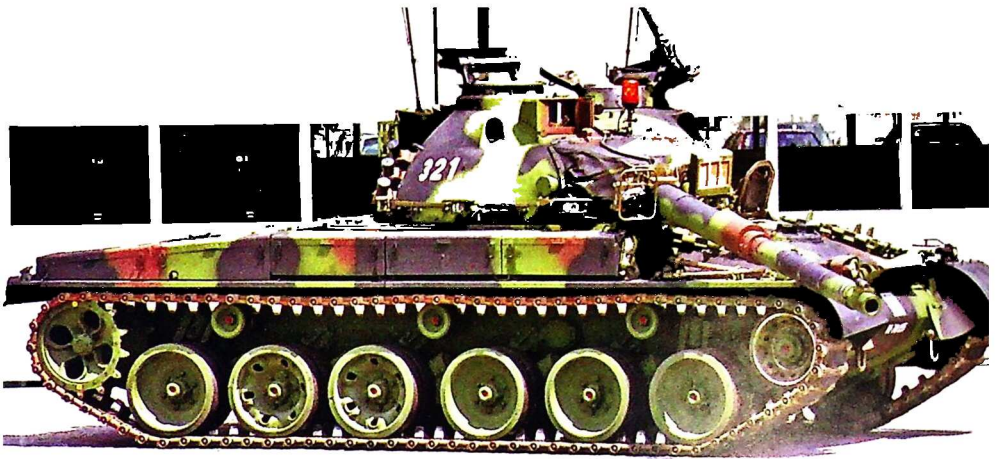
ავსტრალიის არმიამ საკუთარი ტანკების გამოშვება დაიწყო, რადგან II მსოფლიო ომის დასაწყისში ბრიტანული ტანკების მონოდება ატაბილური არ იყო. ფოტოზე სწორედ ავსტრალიური „სენტინელი“ ნაჩვენები (sentinel – გუშავი). ტანკის მუზეუმი, ბოვინგტონი

II მსოფლიო ომის დასაწყისში კანადამ შექმნა საშუალო ტანკი „რამი“ (Ram – ტარანი“), რომელიც ამერიკული M3 საშუალო ტანკის დაკიდების სისტემას ეყრდნობოდა. ფოტოზე გამოხატულია ტანკი „რამ II“ პატონის კავალერიისა და შვიარალების მუზეუმი

სამხრეთ კორეის არმიის ძირითადი საბრძოლო ტანკი K1, რომელიც შეიარაღებულია 105 მმ ძირითადი ქვემეხით, ამერიკული ფლოტის ტანკერიდან ჩამოდის. ტანკი ამერიკული დიზაინისა იყო, თუმცა სამხრეთ კორეაში ააგეს. ის მოქმედებაში 1985 წელს შევიდა. თავდაცვის ვიზუალური ინფორმაციის ცენტრი

„პანკერ 68“ შვეიცარული
 ნარმოების ძირითადი
 საბრძოლო ტანკი,
 რომელიც ბრიტანული
 კონსტრუქციის 105 მმ
 ქვემეხითაა დეტურ-
 ვილი და გეოპოლი
 კონსტრუქციის დიზაინის
 ძრავა აქვს. მისი მაქსიმალური
 სიჩქარეა 55 კმ/სთ
 ანდრეას კოროფი

ძირითადი საბრძოლო ბანკი „პანკერ 68“	
სიგრძე	7 მეტრი
სიგანე	3,15 მეტრი
სიმაღლე	2,74 მეტრი
წონა	43 ტონა
ეკიპაჟი	4
შეიარაღება	105 მმ ქვემეხი და ორი ცვეთურქვევი

1966 წელს მოქმედებაში შევიდა შვედური არმიის უკომპიუტრო ტანკი „S-ტანკი“ ამ სამკაცვიანი ტანკის ძირითადი მკარალება იყო 105 მმ ქვემეხი, რომლის მოსაბრუნებლად მთელი მანქანა ბრუნავდა. შაიკლ გრინი

გამანადგურებელი ტანკი-აფხიზია IKV-91 შვედური არმიის რიგებში 1975 იწესა გამოწმნა და გვილა დასვერვით ამოცანას ასრულებდა, რომელსაც მსუბუქი ტანკი ასრულებს. იოსკაციათი ტანკი აღქურ-90 მმ თირითაი ქვემეხითი დევიდ მარიათი

ფოტოზე გამოსახულია კერძო კოლექციამი დაკული ისრაელის არმიის ყოფილი ტანკი M1 სტუპერ მერმანი" ამ ტანკს II მსოფლიო ომის პერიოდის 76,2 მმ კლასიკური ძირითადი ქვემეხი აქვს, რომელიც ომისმემდგომი სტანდარტებისათვის საკმაოდ მოძველებულია. მაიკლ გრინი

ებრაული არმიის პირველი მცდელობა, გაეხანგრძლივებინა თავისი „შერმანების“ გაშაფრება, იყო ფრანგული დიზაინის 75 მმ ძირითადი ქვემეხის დამაგრება მოდიფიცირებულ კომპურაზე. ახალ მოდელს M50 ეწოდა. რობერტ მანაშერობი

ებრაული არმიის „შერმანის“ უკანასკნელი ვერსიის ელემენტია ფრანგული ნარმოების 105 მმ ძირითადი ქვემეხი, რომელიც მოდიფიცირებულ კომპურაზეა დამაგრებული. ამ ტანკს M51 უწოდეს. ისრაელის არმია

1967 წელს მეზობელ არაბულ სახელმწიფოსთან ექვსდღიანი ომის დროს ებრაული არმიის ფრონტის წინა ხაზე იბრძოდა ბრიტანული წარმოების ტანკი „ცენტურიონი“, აღქურცილი 105 მმ ძირითადი ქვემეხით. რობერტ მანაშერობი

ფოტოზე გამოსახულია ებრაული არმიის ტანკის მუზეუმის კუთვნილი, ამერიკული წარმოების საშუალო ტანკი „M48 პატრიონი“, რომელსაც ებრაული არმიის ნიშნები და 90 მმ ძირითადი ქვემეხი აქვს, თუმცა დიზელის ძრავაზე მუშაობს. რობერტ მანაშერობი

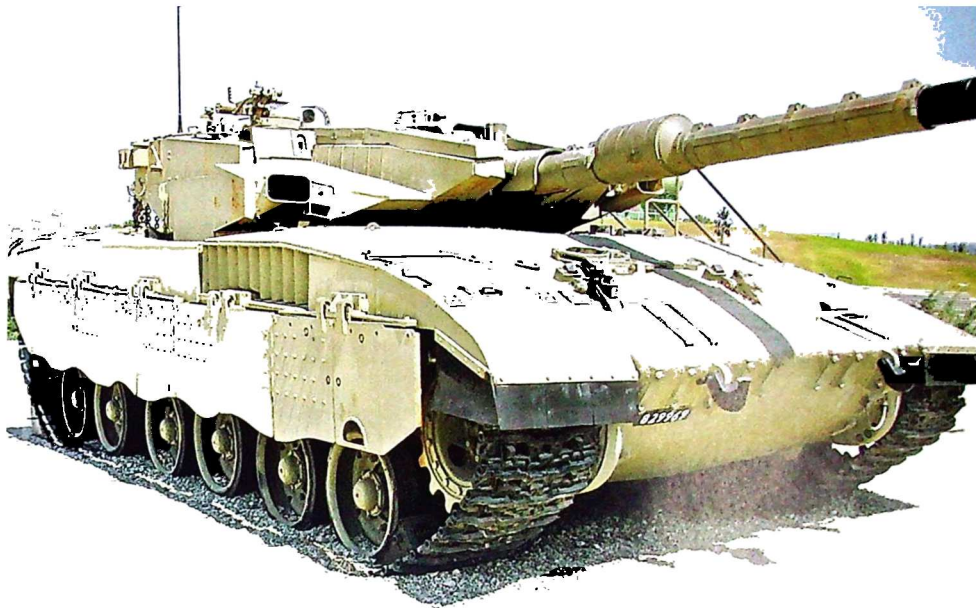

ისრაელის არმიის კუთვნილი ამერიკული დიზაინის „M48 პატონის“ გაუმჯობესების შედეგი ნაბიჯი იყო მასზე ბრიტანული ნარმოების 105 მმ ქვემეხის დამაგრება, რის შედეგსაც ფოტოზე ვხვდებით. ისრაელის არმია.

ამჟამად ისრაელის არმიას დიდი რაოდენობით ამერიკული ნარმოების ძირითადი საბრძოლო ტანკი M60-ებით ამარაგებდა 1973 წლის იომ კიპურის ომის დროს განცდილი დანაკლისის შეჯავშნად. ისრაელის არმია

ძირითადი საარმორო ტანკი „მერკაა III“	
სიგრძე	7.6 მეტრი
სიგანე	2.64 მეტრი
სიმაღლე	3.7 მეტრი
წონა	68 ტონა
ეიპაჟი	4
შეიარაღება	120 მმ ქვემეხი და სამი ტყვიამურქვევი

ისრაელის არმიამ ახვა ტექნოლოგიები შექმნილი ტანკების მოდიფიცირების დიდი გამოცდილების საფუძველზე 1970-იანი წლების დასაწყისში გადაწვდნა თავად აუგო ტანკი, სახელად „მერკაა“, რომლის გამოყენება 1977 წელს დაიწყო. რობერტ მანაშერობი

(წინა გვერდი, ზემოთ) ამერიკული წარმოების M60A1-ის ვარგისიანობის შესანარუნებლად ისრაელის არმია ტანკის ჯაგმის მუდმივ განახლებას ახორციელებდა. ამ ტანკის უკანასკნელ მოდელზე ჯაგმანი გაზრდილია როგორც კომპლურაზე, ისე კორპუსზე. რობერტ მანაშერობი

(წინა გვერდი, ქვემოთ) ისრაელის არმიამ რუსული წარმოების ხელში ჩაგდებული ბევრი T-54/55 გააუმჯობესა, რისთვისაც მათი 100 მმ-იანი ძირითადი ქვემეხი 105 მმ-იანი ბრიტანული წარმოების ქვემეხით შეცვალა, როგორც ეს ფოტოზეა ასახული. რობერტ მანაშერობი

ა
 ATV 74, 75
 აბრკლი, ძირითადი სახმარეო ტანკი 12, 17
 AMR-33, მსუბუქი ტანკი 55
 AMX-13, მსუბუქი ტანკი 66, 67
 AMX-30, ძირითადი სახმარეო ტანკი 68-71

ბ
 ბელჯ პრინსი 35
 BT, მსუბუქი ტანკი 149
 BT-7, სწრაფმავალი ტანკი 149

ვ
 ვლადლენი კვეჩუბი 166

დ
 დოიჯეც/მტბილიზორების სისტემა 70
 დამარხების ხელსაწყოები 36, 138

ე
 ეკიპის განლაგება 162
 ესტრი, პატისტ 54

ვ
 ვენა 82, 100
 ვლენტიან III 32
 ვარსკვლავთბურთი კბილანებიანი პირანო 146
 ვიკინი, საშუალო ტანკი 25, 26, 43

თ
 თაისურდებისათვის მუშაობელი ტანკი, მსუბუქი ტანკი 144

ი
 IKV-91, ტანკი-აფრთხია 186
 ივანოვინტეხი 25
 IS-2, მძიმე ტანკი 156, 157
 IS-3 სტალინი, მძიმე ტანკი 157
 IS-III სტალინი, მძიმე ტანკი 126, 142

კ
 K1, ძირითადი სახმარეო ტანკი 184
 კოპერნიკი 67, 181
 კრუსერ ტანკი
 კომტეკ 39
 კარ I 27, 28
 კარ II A/C 28
 კარ III 31
 კარ IV 30
 კარ V 31
 კრისტეიჯი 149
 კროველ 37, 39
 კუმულატიური ტანკსაწინააღმდეგო ტანკი 102

კვ
 კვ, მძიმე ტანკი 151, 152
 კვ-1, მძიმე ტანკი 152, 153, 156
 კვ-2, მძიმე ტანკი 153

ლ
 ლავერკი, ძირითადი სახმარეო ტანკი 51, 71

ლუპარდი
 I, ძირითადი სახმარეო ტანკი 76, 98, 109-111
 II, ძირითადი სახმარეო ტანკი 14, 17, 76, 101-103
 IIAS 103

ლილი ვილი 20
 LT-353 მსუბუქი ტანკი 174, 175
 LT-38, მსუბუქი ტანკი (პანცერფაგენ-39) 175-177

მ
 M1
 აბრამსი 107, 134-139
 სახმარეო მანქანა 109
 სუიკი პერმანი 186
 M10 37, 121
 M103, მძიმე ტანკი 13, 107, 126, 127
 M10C 37
 M-13/40, მსუბუქი ტანკი 178
 M-13/40, საშუალო ტანკი 178
 M18 ნელიტი, ტანკი-გამანადგურებელი 121
 M1917, მსუბუქი ტანკი 106-108
 M1A1 აბრამსი 136, 139
 M1A2 SEP აბრამსი 107, 137
 M22 ლუსენი 114
 M24 ჩაფი, მსუბუქი ტანკი 64, 113
 M26 ჯერმანი, მძიმე/საშუალო ტანკი 106, 107, 122, 124
 M26A1 ჯერმანი 123
 M2A1, საშუალო ტანკი 114
 M2A2, მსუბუქი ტანკი 110
 M2A4, მსუბუქი ტანკი 111
 M3
 მსუბუქი ტანკი 111, 112
 საშუალო ტანკი 9, 35, 114
 სტორტი, მსუბუქი ტანკი 111
 M36 ტანკი-გამანადგურებელი 121
 M4 პერმანი, საშუალო ტანკი 11, 36, 64, 87, 106, 116, 118, 158, 187
 M41 უიკინი ბუდეი, მსუბუქი ტანკი 93, 125
 M46 პეტრი, საშუალო ტანკი 107, 124
 M46A1 პეტრი, საშუალო ტანკი 107
 M47 პეტრი, საშუალო ტანკი 65, 68, 92, 93, 107, 125, 176
 M48 პეტრი, საშუალო ტანკი 93, 95, 107, 127, 129, 188, 189
 M48A3 პეტრი, საშუალო ტანკი, 127
 M48A5 პეტრი, ტანკი, 129
 M4A1 პერმანი, საშუალო ტანკი 63, 117, 118
 MAA2 პერმანი, საშუალო ტანკი 62
 MAA3 პერმანი, საშუალო ტანკი 117
 MAA3E2 პერმანი, საშუალო ტანკი 118
 MAA3W (78) HVVSS პერმანი 119
 M5 გრუპირტი, მსუბუქი ტანკი 111, 112
 M5, მსუბუქი ტანკი 63, 112, 113
 M51 პეტრი, ტანკი, 187
 M551 პერმანი, მსუბუქი ტანკი 131-133
 M60, ძირითადი სახმარეო ტანკი 107, 127, 128, 134, 143, 189
 M60A1, ძირითადი სახმარეო ტანკი 128-130, 133, 134, 191
 M60A2 131
 M60A3 16, 129, 134

მარ
 I, მძიმე ტანკი 20-24, 50
 II, მსუბუქი ტანკი 26
 III, მძიმე ტანკი 22
 III, მძიმე ტანკი 22
 IV, მძიმე ტანკი 23
 V, მძიმე ტანკი 8, 23, 24, 50, 143
 VI, მსუბუქი ტანკი 26
 VIII 22

მატილა I ტანკი 28

მატილა II (მატილა) 28, 30
 მაზერ 20
 მერკადი M, ძირითადი სახმარეო ტანკი 191
 მერკადი, ძირითადი სახმარეო ტანკი 176, 191
 მგუზაი ქურევი 130
 მუსლუს ლენტი 23, 42

ნ
 ნოზოვარკოვი, საშუალო ტანკი 78

პ
 პანტრა, საშუალო ტანკი 65, 66, 87-89
 პანკერი
 I, მსუბუქი ტანკი 74-77
 II ლუსენი, 79
 II, მსუბუქი ტანკი 74, 78, 79
 III, საშუალო ტანკი 74, 80-82
 IV, საშუალო ტანკი 74, 75, 82, 84, 84
 პატრი, ვარჯი 126
 PT-78, მსუბუქი ტანკი-აფრთხია 96, 164, 165

რ
 რაი, საშუალო ტანკი 184
 რეკტილი ავიაციების საწინააღმდეგო ვარჯის ფლემი 41, 46, 133, 164, 169

რენი
 AMC-35, მსუბუქი ტანკი 57
 AMX-13, მსუბუქი ტანკი 51
 AMX-30, ძირითადი სახმარეო ტანკი 51
 FT-17, მსუბუქი ტანკი 50, 53, 54, 57, 106, 107, 144, 145
 R-35, მსუბუქი ტანკი 58

ს
 სახმარეო მანქანა 110
 სავალი მონივრობა 150
 სენ-პაშინი, მძიმე ტანკი 50, 52, 53
 სოთური დამარხების სისტემა 138
 SK-105 კურასე, მსუბუქი ტანკი 67
 სკოპინი, მსუბუქი ტანკი 44
 SMK, მძიმე ტანკი 151, 152
 სომა 2-35, საშუალო ტანკი 59, 60
 S-ტანკი 185

ტ
 T-18, მსუბუქი ტანკი 145
 T-10, მძიმე ტანკი 163
 T-26, მსუბუქი ტანკი 145, 146, 149
 T-28, საშუალო ტანკი 150
 T-29, მძიმე ტანკი 123
 T3, საშუალო ტანკი 109
 T-34, საშუალო ტანკი 75, 142
 T-34/76, საშუალო ტანკი 142, 153, 155
 T-34/85, საშუალო ტანკი 95, 142, 143, 154-156
 T-35, მძიმე ტანკი 151
 T-37, მსუბუქი ტანკი-აფრთხია 147
 T-50, მსუბუქი ტანკი 149
 T-54, საშუალო ტანკი 143, 158-161
 T-54/55, საშუალო ტანკი 143, 162, 163, 189
 T-55, საშუალო ტანკი 95, 161, 162, 166
 T-59 II, ძირითადი სახმარეო ტანკი 162
 T-60, მსუბუქი ტანკი 147
 T-62, ძირითადი სახმარეო ტანკი

143, 166
 T-64, ძირითადი სახმარეო ტანკი 144, 168, 170
 T-70, მსუბუქი ტანკი 148
 T-72, ძირითადი სახმარეო ტანკი 14, 96, 144, 169, 170
 T-80, ძირითადი სახმარეო ტანკი 144, 170
 T-90, ძირითადი სახმარეო ტანკი 144
 ტაი 4, მძიმე ტანკი 181
 ტაი 61, ძირითადი სახმარეო ტანკი 175, 182
 ტაი 63 165
 ტაი 69-11, ძირითადი სახმარეო ტანკი 161
 ტაი 74, ძირითადი სახმარეო ტანკი 14, 175, 182, 183
 ტაი 85 II, ძირითადი სახმარეო ტანკი 163
 ტაი 89, საშუალო ტანკი 181
 ტაი 90, ძირითადი სახმარეო ტანკი 175, 183
 ტაი 95, მსუბუქი ტანკი 179
 ტაი 97, საშუალო ტანკი 181
 ტანკის შიდა კომუნიკაცია 24
 ტანკსაწინააღმდეგო არტილერია 12
 ტანკსაწინააღმდეგო უფხვანტეორენი 12
 ტეტრარქ VII, მსუბუქი ტანკი 32
 ტიტი B, მძიმე ტანკი 75, 91
 ტიტი E, მძიმე ტანკი 75, 8-87, 91

უ
 უდენის კომუნიკაცია 28
 უნსტრუქციონარის სასწავლო ჩვილი 33
 უპტი, საშუალო ტანკი 24, 142

ფ
 ფრანკლსტაბილიზატორიანი ტურეი 100
 FCM-36, მსუბუქი ტანკი 59
 ფირდ პიკეტი 106

ქ
 ქინტერო, მძიმე ტანკი 21, 22, 43
 ქუეჭების ლუსი მრასხენი 88

შ
 შარ 2C, მძიმე ტანკი 55
 შარ B1 შიპი, მძიმე ტანკი 61, 62
 შილაუ, ქურეი 131, 132
 შილაიერი, მძიმე ტანკი 50, 51, 53

ჩ
 ჩელენჯერი 12, 17, 22, 46, 47
 ჩერიტორი 39
 ჩერილი VII 34
 ჩოტინი 21, 22, 44, 46

ც
 ცენტურირი 20, 21, 39-41, 43, 44, 188

ჯ
 ჯეინი 39, 87

ძ
 ჰიტლერი, დილეფ 77
 ჰირტი, საშუალო ტანკი 24
 ჰიპის H-35 მსუბუქი ტანკი 57, 58
 ჰიპის H-38 მსუბუქი ტანკი 57, 58